

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
INTERNĂȚIONALĂ

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

2025

Arheologie

INTERDISCIPLINARĂ

METODE,
STUDII,
REZULTATE

INTERDISCIPLINARY ARCHAEOLOGY
METHODS, STUDIES, RESULTS

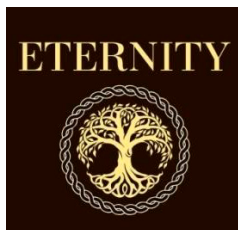
14-16 AUGUST 2025

ORHEIUL VECHI

PARTENER GENERAL

PARTENER
Glacial Empire S.R.L.

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Arheologie

INTERDISCIPLINARĂ METODE, STUDII, REZULTATE

INTERDISCIPLINARY ARCHAEOLOGY
METHODS, STUDIES, RESULTS

14-16 AUGUST 2025
ORHEIUL VECHI

CHIȘINĂU 2025

INSTITUȚII ORGANIZATOARE / ORGANIZING INSTITUTIONS

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova

Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova

INSTITUȚII AFILIAȚE / AFFILIATED INSTITUTIONS

Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România

Departamentul de Geologie, Mineralogie și Paleontologie, Facultatea de Geologie și Geofizică, Universitatea din București, București, România

COORDONATORI / COORDINATORS

Ion CIOBANU (Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Republica Moldova;

Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova)

Angela SIMALCSIK (Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova;

Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova; Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova;

Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România)

Doina SOLOMON (Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova)

Ștefan VASILE (Departamentul de Geologie, Mineralogie și Paleontologie, Facultatea de Geologie și Geofizică, Universitatea din București, București, România; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova)

Robert Daniel SIMALCSIK (Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova; Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România)

Ina ISAC (Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova)

George-Cătălin FEDOR (Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova)

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

"Arheologie interdisciplinară : metode, studii, rezultate", conferință științifică internațională (2025 ; Orheiul Vechi). Arheologie interdisciplinară : metode, studii, rezultate = Interdisciplinary Archaeology : methods, studies, results : Conferința științifică internațională = International Scientific Conference, 14-16 august 2025, Orheiul Vechi / coordonatori: Ion Ciobanu [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2025 (Bons Offices). – 181 p. : fig. în parte color.

Antetit.: Rezervația Cultural-Naturală "Orheiul Vechi" [et al.]. – Texte : lb. rom., engl. – [100] ex.

ISBN 978-5-36241-530-3.

902/904(478)(082)=135.1=111

A 77

Această publicație apare sub egida Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”.

Conținutul acestei publicații nu reprezintă poziția oficială a Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”.

PROGRAM

JOI / THURSDAY, 14 AUGUST 2025

Sosirea participanților / Arrival of participants

[Complexul Administrativ al Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”,
Butuceni]

Vizită la muzeele Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” /
Visit to the museums of the "Orheiul Vechi" Cultural-Natural
Reserve

19:00

Cină / Dinner

[Cafeneaua Hotelului „Hanul Orheiul Vechi”]

VINERI / FRIDAY, 15 AUGUST 2025

8:00-10:00

Micul dejun / Breakfast

[Cafeneaua Hotelului „Hanul Orheiul Vechi”]

10:00-11:30

Deschiderea Conferinței Științifice Internaționale
„Arheologie interdisciplinară: metode, studii, rezultate” /

Opening of the International Scientific Conference

”Interdisciplinary Archaeology: Methods, studies, results”

[Sala mare, Centrul Cultural Polivalent al Rezervației Cultural-Naturale
„Orheiul Vechi”]

Mesaje de bun venit / Welcome messages:

Ion CIOBANU, Director general al Rezervației Cultural-
Naturale „Orheiul Vechi”, fondator al Institutului de Cercetări
Bioarheologice și Etnoculturale

Vlad VORNIC, Secretar de stat al Ministerului Culturii al
Republicii Moldova

Virgiliu PÂSLARIUC, Vicepreședinte al Comisiei Parlamentare
„Comisia culturală, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media”

Robert Daniel SIMALCSIK, antropolog al Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”, fondator al Institutului de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale

Andrei COROBCEAN, arheolog al Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”, Președinte și fondator al Institutului de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale

Ștefan VASILE, membru al Institutului de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale

Angela SIMALCSIK, antropolog expert, Șef Laborator Arheologie și Cercetări Interdisciplinare al Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”, fondator al Institutului de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale

Reflecții academice / Academic reflections

Dr. hab. Valentin DERGACIOV, m.c. Acad. Șt. Rep. Moldova,
Pledoarie pentru arheologia stepei

Dr. ing. Dănuț UNGUREANU,

*Protejarea patrimoniului gastronomic din satele românești –
o preocupare actuală*

Lansare de carte / Book launch

Alexandru FURTUNĂ

*Cotidianul, tradițiile calendaristice și familiale în satele din cadrul
Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”. Volumul II. Creația
populară: Studii și Corpus de texte.*

Editura Bons Offices, Chișinău, 2025, 359 pagini,

ISBN 978-5-36241-468-9

Prezintă / Presented by: **Ina ISAC**

Sergiu SUVAC

Brănești – un sat din Codrii Orheiului. Pagini din istoria localității.

Editura Princeps, Chișinău, 2025, 216 pagini,

ISBN 978-9975-3531-0-6

Prezintă / Presented by: **Cătălin-George FEDOR**

11:30-14:00	Comunicări pe secțiuni / Presentations Paleontologie și arheologia Paleoliticului / Palaeontology and Palaeolithic Archaeology [Centrul Cultural Polivalent, sala A1] Neolitic, eneolitic și epoca bronzului / Neolithic, Eneolithic, and Bronze Age [Centrul Cultural Polivalent, sala A2] Epoca fierului, epoca romană și evul mediu / Iron Age, Roman Age, and Middle Age [Centrul Cultural Polivalent, sala A4] Antropologie culturală și sociologie / Cultural anthropology and sociology [Sala de ședințe a blocului E administrativ]
14:00-16:00	Pauză de masă / Lunch break [Cafeneaua Hotelului „Hanul Orheiul Vechi”]
16:00-20:00	Comunicări pe secțiuni / Presentations Paleontologie și arheologia Paleoliticului / Palaeontology and Palaeolithic Archaeology [Centrul Cultural Polivalent, sala A1] Neolitic, eneolitic și epoca bronzului / Neolithic, Eneolithic, and Bronze Age [Centrul Cultural Polivalent, sala A2] Epoca fierului, epoca romană și evul mediu / Iron Age, Roman Age, and Middle Age [Centrul Cultural Polivalent, sala A4]

Antropologie culturală și sociologie /

Cultural anthropology and sociology

[Sala de ședințe a blocului E administrativ]

20:00

Cină / Dinner

[Camping & Event area, Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”]

SÂMBĂȚĂ / SATURDAY, 16 AUGUST 2025

9:00

Micul dejun / Breakfast

[Cafeneaua Hotelului „Hanul Orheiul Vechi”]

Mesaje și emoții de bun rămas /

Farewell messages

PALEONTOLOGIE ȘI ARHEOLOGIA PALEOLITICULUI PALAEONTOLOGY AND PALAEOLITHIC ARCHAEOLOGY

Coordonator secțiune / Section coordinator – **Ștefan VASILE**

11:30-14:00 Susținerea comunicărilor / Presentations

Moderator / Chairperson: **Ștefan VASILE**

▷ **Zoltán CSIKI-SAVA** (Romania, Hungary), **Felix J. AUGUSTIN** (Germany), **Ștefan VASILE** (Romania, Republic of Moldova), **János MAGYAR** (Hungary), **Gábor BOTFALVAI** (Hungary). *Recalibrating the faunal evolution of the Late Cretaceous „Hațeg Island” (Transylvania, Romania).*

▷ **Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU** (Romania, Republic of Moldova), **Ștefan VASILE** (Romania, Republic of Moldova). *Sarmatian marine mammal remains from Dobrudja: New taxonomic insights from southeastern Europe.*

▷ **Pavlo OTRIAZHYYI** (Ukraine), **Theodor OBADĂ** (Republic of Moldova), **Pavel GOL'DIN** (Ukraine). *Morphological diversity of true seals' limb bones from Bessarabian deposits of Moldova.*

▷ **Ștefan VASILE** (Romania, Republic of Moldova), **Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU** (Romania, Republic of Moldova), **Bogdan-Gabriel RĂȚOI** (Romania, Republic of Moldova), **Radu-Mihai ILIE** (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland). *Mammutid distribution in Romania – New occurrences from old collections.*

▷ **Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU** (Romania, Republic of Moldova), **Bogdan-Gabriel RĂȚOI** (Romania, Republic of Moldova). *Small phocid remains from the Middle Sarmatian of Șcheia (Moldavian Platform, Romania): A preliminary report.*

▷ **Igor NICOARA** (Republic of Moldova), **Irina COCIU** (Republic of Moldova), **Andrei DIDUH** (Republic of Moldova), **Adrian CIBOTARI** (Republic of Moldova). *New data on terrestrial fossil fauna known from the latest Miocene locality of Suric, Republic of Moldova.*

▷ **Bogdan-Stelian HAIDUC** (Republic of Moldova, Romania), **Igor NICOARA** (Republic of Moldova), **Alexandru TAMBUR** (Republic of Moldova), **Cristina SPIAN** (Republic of Moldova). *A new occurrence of Elasmotherium (Rhinocerotidae) in the Lower Pleistocene deposits from the Republic of Moldova.*

▷ **Ştefan VASILE** (Romania, Republic of Moldova), **Ionuţ STĂNESCU** (Romania), **Mădălina STĂNESCU** (Romania), **Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU** (Romania, Republic of Moldova). *First report of Quaternary vertebrates from the Vrancea Museum (Focşani, Romania).*

▷ **Andrian DELINSCHI** (Republica Moldova), **Elena DELINSCHI** (Republica Moldova), **Alexandru TAMBUR** (Republica Moldova). *Din istoricul cercetărilor paleontologice ale siturilor cu faună de vertebrate fosile din raionul Cimişlia.*

▷ **Ioana-Valentina STOICA** (Romania), **Ştefan VASILE** (Romania, Republic of Moldova), **Nikolaos KARGOPOULOS** (Spain). *A revision of carnivore specimens from the Upper Miocene of Cimişlia (Republic of Moldova) housed at the University of Bucharest.*

▷ **Andrian DELINSCHI** (Republic of Moldova), **Dumitru-Daniel BADEA** (Romania), **Maxim V. SINITSA** (Russian Federation). *The earliest member of Lophocricetinae (Rodentia, Dipodidae) from Eastern Europe: A redescription of the genus Sarmatosminthus from the Moldavian Platform.*

▷ **Pavel GOL'DIN** (Ukraine), **Svitozar DAVYDENKO** (Ukraine). *Creating, analysing and maintaining digital images of palaeontological specimens preserves heritage at risk.*

14.00-16.00 Pauză de masă / Lunch break

16.00-20.00 Susţinerea comunicărilor / Presentations

Moderator / Chairperson: **Bogdan RIDUSH**

▷ **Bogdan Gabriel RĂŢOI** (Romania, Republic of Moldova), **Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU** (Romania, Republic of Moldova), **Ştefan VASILE** (Romania, Republic

of Moldova). *Sedimentology and petrography of the Movila Verde open pit (Southern Dobrogea Platform).*

▷ **Cristina SPIAN** (Republic of Moldova). *Early Sarmatian mollusks from the northeastern part of the Republic of Moldova.*

▷ **Dumitru-Daniel BADEA** (Romania), **Bogdan-Gabriel RĂȚOI** (Romania, Republic of Moldova), **Davit VASILYAN** (Switzerland). *Fossil micromammals from Rusca-Pădureni: A new discovery from the Turolian age (MN 11), northeastern Romania.*

▷ **Elena-Ionela PĂUN** (Romania, Republic of Moldova), **Bogdan-Gabriel RĂȚOI** (Romania, Republic of Moldova), **Mihai BRÂNZILĂ** (Romania). *Revealing the Late Pleistocene fauna of Vaslui County: A new fossil vertebrate locality on the Scythian Platform, Romania.*

▷ **Bogdan RIDUSH** (Ukraine), **Yana POPIUK** (Ukraine). *Geological and speleogenetic settings for the occurrence of cave archaeological sites in the Reut Valley.*

▷ **Vitalie BURLACU** (Republica Moldova), **Ștefan CHELBAN** (Republica Moldova). *Cele mai vechi urme de locuire din zona Răutului de Jos.*

▷ **Yana POPIUK** (Ukraine), **Bogdan RIDUSH** (Ukraine). *Pleistocene horses at the Middle Dniester.*

▷ **Alla HLAVENTCHUK** (Ukraine). *A flint hand axe from Kherson region.*

▷ **Marian COSAC** (România), **George MURATOREANU** (România), **Ionel GEAMBAȘU** (România), **Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU** (România), **Elena-Cristina CONSTANTIN** (România). *Paleoliticul mijlociu versus Paleoliticul superior în aria Carpaților românești.*

▷ **George MURATOREANU** (România), **Marian COSAC** (România), **Elena-Cristina CONSTANTIN** (România), **Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU** (România). *Pe urmele neanderthalienilor în Carpații românești. Identificarea de posibile rute de migrație ale populațiilor de neanderthalieni cu ajutorul GIS.*

▷ Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU (România), Ionel GEAMBAȘU (România), Mădălina STĂNESCU (România). *Cercetările arheologice din Peștera Mare, nr. 14 – Cheile Vârgișului, campania 2024.*

▷ Mihai CAMINSCHI (Romania), Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU (Romania), Vlăduț-Andrei GEORGESCU (Romania), Florin DANCIU (Romania), Valentin GEORGESCU (Romania), Ionel GEAMBAȘU (Romania), Ștefan VASILE (Romania, Republic of Moldova), George MURĂTOREANU (Romania), Marian COSAC (Romania). *The Late Pleistocene faunal assemblage from Abri 122 site (Vârgiș Gorges, Eastern Carpathians) – New results using morphological parameters and taphonomic observations.*

▷ Elena DIHOIU (Romania), Alexandru PETCULESCU (Romania), Mădălina STĂNESCU (Romania), Ionel GEAMBAȘU (Romania), Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU (Romania), Vlăduț-Andrei GEORGESCU (Romania), Florin DANCIU (Romania), Marian COSAC (Romania), George MURĂTOREANU (Romania), Ștefan VASILE (Romania, Republic of Moldova). *Palaeoecological reconstructions based on the small mammal assemblage from Abri 122 Middle Palaeolithic site (Vârghiș Gorges, Perșani Mountains, Romania).*

20:00

Cină / Dinner

NEOLITIC, ENEOLITIC ȘI EPOCA BRONZULUI NEOLITHIC, ENEOLITHIC AND BRONZE AGE

Coordonator secțiune / Section coordinator – **Angela SIMALCSIK**

11:30-14:00 Susținerea comunicărilor / Presentations

Moderator / Chairperson: **Senica ȚURCANU**

▷ **Mircea OANCĂ** (România), **Adrian-Ionuț GÎLEA** (România). *Cercetarea arheologică preventivă din comuna Pochidia, județul Vaslui.*

▷ **Mădălina STĂNESCU** (România), **Daniel GARVĂN** (România), **Roxana MUNTEANU** (România), **Ionuț STĂNESCU** (România). *Evaluarea sitului neo-eneolitic de la Diocheți Rediu (județul Vrancea).*

▷ **Neculai BOLOHAN** (România), **Ștefan-Bogdan NOVAC** (România), **Miruna LIBIȚĂ-PARTICĂ** (România). *Contribuții modeste și o idee generoasă privind preistoria și istoria unui bazin hidrografic (eneolitic – secolele II–IV).*

▷ **Daniel GARVĂN** (România). *Mesele-altar: un nou reper tipologic în definirea aspectului cultural Stoicani–Aldeni.*

▷ **Alla HLAVENCHUK** (Ukraine), **Ihor PISTRUIL** (Ukraine), **Serhii KADURIN** (Ukraine). *A „churinga” from Veliky Island on the southern Bug River.*

▷ **Alina PATRICHE** (România). *Observații asupra abordării interpretative privind plastica antropomorfă de la Isaiia–Balta Popii (județul Iași).*

▷ **Ghenadie SÎRBU** (Republica Moldova). *Evoluția tehnicii de ardere a ceramicii eneolitice: o continuă performanță în arhitectura cuptoarelor de ars vase.*

▷ **Senica ȚURCANU** (România). *Despre muzică și dans în civilizația Cucuteni.*

▷ **Oksana HRYTSIUTA** (Ukraine), **Maria LOBANOVA** (Ukraine). *Use-wear analysis of boar tusk tool from Berezivska HES site: Preliminary results.*

14.00-16:00 Pauză de masă / Lunch break

16:00-20:00 Susținerea comunicărilor / Presentations

Moderator / Chairperson: **Roxana MUNTEANU**

▷ **Angela SIMALCSIK** (Republica Moldova, România). *Dincolo de schelet. Cronica vieții și muncii în contextul cimitirului neolitic de la Iclod.*

▷ **Rebeca CEFALAN** (România). „Călăreții războinici” ai Marijei Gimbutas în lumina antropologiei fizice.

▷ **Svitlana IVANOVA** (Ukraine). *On a type of bone artefact in the Budzhak/Yamna Culture of the northwestern Pontic.*

▷ **Bianca PREDĂ-BĂLĂNICĂ** (Finland), **Angela SIMALCSIK** (Republic of Moldova, Romania). *Childhood identities in Yamna society: Current understandings and future pathways.*

▷ **Sergiu POPOVICI** (Republica Moldova), **Jaroslav PEŠKA** (Republica Cehă), **Denis TOPAL** (Republica Moldova), **Vlad VORNIC** (Republica Moldova). *Tumulul 20 de la Ordășei (raionul Telenești).*

▷ **Dumitru BOGHIAN** (România), **Sergiu-Constantin ENEA** (România), **Andrei ASĂNDULESEI** (România), **Felix-Adrian TENCARIU** (România), **Casandra BRAȘOVEANU** (România), **Radu-Alexandru BRUNCHI** (România). *Privire sintetică asupra rezultatelor cercetărilor interdisciplinare efectuate în cadrul studierii tumulilor din zona Târgu Frumos.*

▷ **Roxana MUNTEANU** (România). *Un inel de buclă de tip Leukas la Pietroasa Mică (Buzău, România) – context și implicații culturale.*

▷ **Ilie Alexandru LASCU** (România), **George Valentin BOUNEGRU** (România). *Locuri și depozite de bronzuri din zona saliniferă Ocna Mureș (județul Alba, România).*

20:00 Cină / Dinner

EPOCA FIERULUI, EPOCA ROMANĂ ȘI EVUL MEDIU IRON AGE, ROMAN AGE AND MIDDLE AGE

Coordonator secțiune / Section coordinator – **Robert Daniel SIMALCSIK**

11:30-14:00 Susținerea comunicărilor / Presentations

Moderator / Chairperson: **Aurel ZANOCI**

▷ **Aurel ZANOCI** (Republica Moldova), **Andrei ASĂNDULESEI** (Republica Moldova, România), **Mihail BĂȚ** (Republica Moldova), **Vadim ȘERBAN** (Republica Moldova). *Prospecțiuni aeriene și geomagnetice la situl din epoca fierului Olișcani „Roata Turcului”.*

▷ **Andrei COROBCEAN** (Republica Moldova). *Considerații privind plastica antropomorfă din epoca fierului în spațiul pruto-nistrean.*

▷ **Cristian COROLENCO** (Republica Moldova). *Cronologia unei cetăți getice: Butuceni în lumina (re)descoperirilor amforice.*

▷ **Gabriela FILIP** (România). *O groapă cu depuneri umane din așezarea getică de la Săpata, județul Dolj.*

▷ **George Valentin BOUNEGRU** (România), **Ilie Alexandru LASCU** (România), **Angela SIMALCSIK** (Republica Moldova, România). *Descoperiri funerare romane la Alba Iulia–Cimitirul Municipal.*

▷ **Dorel BONDOC** (România). *Basilica și descoperirile creștine de la Slăveni, comuna Gostavățu, județul Olt.*

▷ **Adrian ADAMESCU** (România), **Gabriel JUGĂNARU** (România). *Necropola tumulară romană de la Barboși, județul Galați. Descoperirile arheologice din punctul Metalhard III. Campania 2024.*

▷ **Alexander RUBEL** (România), **Ioan IAȚCU** (România). *O sabie romană din județul Iași. O descoperire unică în contextul secolelor II–III.*

14.00-16:00 Pauză de masă / Lunch break

16:00-20:00 Susținerea comunicărilor / Presentations

Moderator / Chairperson: **Silviu-Constantin CEAUȘU**

▷ **Ștefan HONCU** (România), **Sever-Petru BOȚAN** (România). *Semnificația unor evenimente istorice reflectată în descoperirile arheologice și numismatice din spațiul est-carpatic în secolul al II-lea d. Hr.*

▷ **Lucian MUNTEANU** (România). *Descoperiri monetare în siturile de la Bârlad-„Valea Seacă” (județul Vaslui).*

▷ **Gheorghe POSTICĂ** (Republica Moldova), **Ion TENTIUC** (Republica Moldova). *Despre pintenii din perioada medievală timpurie din spațiul carpato-nistrean (secolele VIII–XIII).*

▷ **Constantin PREOTEASA** (România), **Silviu-Constantin CEAUȘU** (România). *Rezultatele diagnosticului arheologic efectuat în anul 2025 la Curtea Domnească din Piatra-Neamț.*

▷ **Silviu-Constantin CEAUȘU** (România), **Constantin PREOTEASA** (România). *Principalele rezultate ale cercetării arheologice desfășurate în anul 2024 la biserica Mănăstirii Bisericiani (comuna Alexandru cel Bun, județul Neamț).*

▷ **Neculai BOLOHAN** (România), **Ștefan-Bogdan NOVAC** (România), **Andrei NEDELCU** (România), **Maximilian DIAC** (România), **Angela SIMALCSIK** (Republica Moldova, România). *O biserică uitată din ținutul Neamțului și câteva păreri arheologice, istorice și antropologice.*

▷ **Robert Daniel SIMALCSIK** (România, Republica Moldova). *Analiza antropologică a necropolei din interiorul bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din incinta Mănăstirii Căpriana.*

20:00 Cină / Dinner

ANTROPOLOGIE CULTURALĂ ȘI SOCIOLOGIE CULTURAL ANTHROPOLOGY AND SOCIOLOGY

Coordonatori secțiune / Section coordinators – Ina ISAC, Cătălin-George FEDOR

11:30-14:00 Susținerea comunicărilor / Presentations

Moderator / Chairperson: Ion TIȚA-NICOLESCU

▷ Vasile AVĂDĂNEI (Romania), Lidia AVĂDĂNEI (Romania). *Baia, from a thriving Medieval city to a discreet repository of rural culture and civilisation.*

▷ Natalia GRĂDINARU (Republica Moldova). *Valorificarea spațiului tradițional al „casei mari” în Orheiul Vechi: între exigențele etnografice și estetica turistică.*

▷ Ina ISAC (Republica Moldova). *Meșteșugul țesutului pe teritoriul Republicii Moldova, în perioada secolului XX.*

▷ Sergiu SUVAC (Republica Moldova). *Datini, obiceiuri și folclor în Codrii Orheiului: caracterul și viața spirituală a populației reflectate în literatura interbelică.*

▷ Natalia LAZĂR (România). *De la satul tradițional la satul ca destinație turistică.*

▷ Olesea ENACHI (Republica Moldova). *Cămășile tradiționale de sărbătoare – readucerea lor în circuitul social.*

▷ Cristian MUȘA (România). *Rolul festivalului de folclor în conservarea și promovarea patrimoniului cultural.*

▷ Sorin GRAJDARI (Republica Moldova). *Bordeiul în peisajul rural moldovenesc: studiu de caz în baza cercetărilor de teren efectuate în satul Rogojeni, raionul Șoldănești.*

▷ Elena IAGĂR (România). *Viabilitatea Ritualului Călușului în Valea Cotmenei, Argeș – metode inovative de actualizare a elementului de patrimoniu UNESCO.*

▷ Măriuca VERDEȘ-NEMEȘ (România). *Zgarda de coral sau zgarda scumpă.*

▷ Aurel PREPELIUC (România). *Obiceiurile de înmormântare la huțulii din comuna Moldovița, județul Suceava.*

14.00-16:00 Pauză de masă / Lunch break

16:00-20:00 Susținerea comunicărilor / Presentations

Moderator / Chairperson: Cătălin-George FEDOR

▷ Dănuț UNGUREANU (Romania). *Valorizing the gastronomic heritage of Romanian villages through local gastronomic points.*

▷ Marin CONSTANTIN (România). *Aptitudini înnăscute și aptitudini dobândite în munca meșteșugarilor țărani din România contemporană.*

▷ Eugen ȚEPEȘ-STROIA (România). *Identitate și schimbare: ceramica de Horezu între meșteșug și marketing.*

▷ Ion TIȚA-NICOLESCU (România). *Simbol, tradiție și ortodoxie în satul românesc – dimensiuni antropologice.*

▷ Delia SUIOGAN (România). *Arheologia cunoașterii. Structurile simbolice – forme de redescoperire a sensului.*

▷ Ștefan COJOCARU (România). *Valorizarea diversității: perspectiva apreciativă în relațiile multiculturale.*

▷ Luminița COSTACHE (Romania). *Increasing equity of the education system in Romania through school desegregation.*

▷ Cătălin-George FEDOR (România, Republica Moldova). *Reprezentări privind capitalul social. Studiu de caz.*

▷ Ștefan CHELBAN (Republica Moldova). *De la patrimoniu la hashtag: strategii de identitate vizuală pentru muzeele din Republica Moldova.*

▷ Olivia HÎRBU (România). *Muntele Gerizim: moștenire religioasă și culturală.*

20:00

Cină / Dinner

RECALIBRATING THE FAUNAL EVOLUTION OF THE LATE CRETACEOUS 'HAȚEG ISLAND' (TRANSYLVANIA, ROMANIA)

CZU: 502.7:551.763

Zoltán CSIKI-SAVA

Department of Geology, Mineralogy and Palaeontology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Department of Palaeontology, Institute of Geography and Earth Sciences, Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary.
zoltan.csiki@ge.unibuc.ro

Felix J. AUGUSTIN

Department of Geosciences, University of Tübingen, Tübingen, Germany.
felix.augustin@uni-tuebingen.de

Ștefan VASILE

Department of Geology, Mineralogy and Palaeontology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Geobiological and Ethnographic Research, Chișinău, Republic of Moldova.
yokozuna_uz@yahoo.com

János MAGYAR

Department of Palaeontology, Institute of Geography and Earth Sciences, Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary; Department of Geology and Palaeontology, Hungarian National Museum Public Collection Centre – Hungarian Natural History Museum, Budapest, Hungary.
magyarjani90@gmail.com

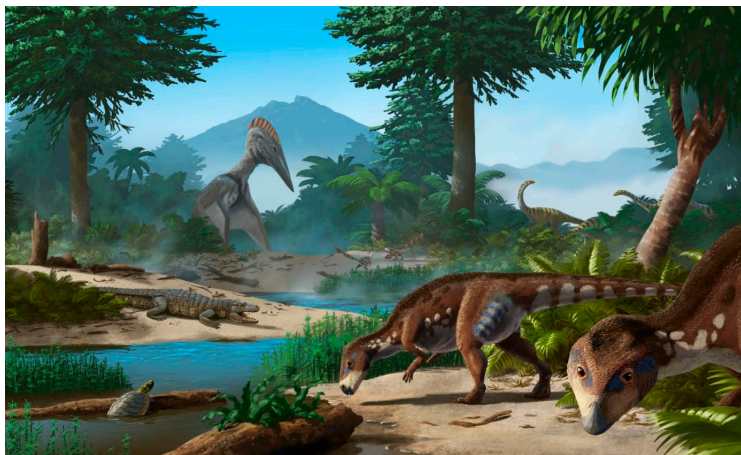
Gábor BOTFALVAI

Department of Palaeontology, Institute of Geography and Earth Sciences, Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary; HUN-REN-MTM-ELTE Research Group for Palaeontology, Budapest, Hungary.
botfalvai.gabor@gmail.com

Keywords: dinosaurs; Campanian; Maastrichtian; age constraints; taxon distribution.

The uppermost Cretaceous continental deposits of Transylvania (western Romania), especially from the Hațeg and southwestern Transylvanian basins, are world-famous

for their vertebrate faunas including dwarf dinosaurs and other peculiar taxa, whose outstanding characteristics were linked to their life on a paleo-island within the Neotethyan realm. Following their discovery over 125 years ago, knowledge concerning these vertebrate assemblages has grown incrementally, alongside that of their distribution in time and space, as well as palaeoenvironmental preferences and palaeoecology, prompting periodic re-evaluations of their significance for wider (European/global) faunal evolution and palaeobiogeography. The decade that passed since the latest in-depth re-assessment of the 'Hațeg Island' faunas had seen important advances, including (1) identification of new age constraints (U-Pb geochronology data and novel biostratigraphic information) on the distribution of the faunas, allowing their more precise correlation; (2) discovery of several new fossil localities; (3) identification of new occurrences of previously known taxa, and establishment of more than 10 new ones; and (4) improvement of our understanding regarding the palaeoenvironmental settings represented by the different fossil localities, as well as the possible habitat requirements and preferences of the different taxa.

Palaeoartist reconstruction of the Hațeg Island palaeofauna, featuring several of the recently described taxa: the rhabdodontid *Transylvanosaurus platycephalus* (foreground, right), the turtle *Dortoka vremiri* (foreground, left), and the titanosaur *Petrustitan hungaricus* (background, right), together with previously known ones such as the eusuchian crocodile *Allodaposuchus precedens* (mid-ground, left), the gigantic pterosaur *Hatzegopteryx thambema* (background, left), and the small predatory dinosaur *Balaur bondoc* (background, centre).

Artwork by Peter Nickolaus, reproduced with permission.

One important advance in understanding the latest Cretaceous Hațeg Island palaeofaunas is a significant extension of their temporal range. Considered for long to represent only the very uppermost Cretaceous (upper Maastrichtian), then accepted to cover a larger timespan of possibly up to 6 million years (Maastrichtian, 72–66My), the fossiliferous deposits now are known to start with the lower-to-middle part of the upper Campanian, earlier by possibly as much as 8 My – doubling the temporal existence of the island. This long time interval allows for significant faunal evolution and possibility of taxon replacements, thus explaining the identified increased diversity. Interactions with other landmasses are also reassessed, pointing to the potentiality of significant faunal exchanges.

The research was supported by the Romanian Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS – UEFISCDI, project PN-III-P4-ID-PCE-2020-2570, within PNCDI III (to ZCs-S), the Hungarian National Research, Development and Innovation Office projects NKFIH OTKA PD 131557 and FK 146097 (to GB), and the Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG, German Research Foundation) – Projektnummer (grant number) 533750820 (to FJA).

SARMATIAN MARINE MAMMAL REMAINS FROM DOBRUDJA: NEW TAXONOMIC INSIGHTS FROM SOUTHEASTERN EUROPE

CZU: 551.782:56.0

Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU

Geological Institute of Romania, Bucharest, Romania; Doctoral School of Geology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chişinău, Republic of Moldova.
bogdan.torcarescu@drd.unibuc.ro

Ştefan VASILE

Department of Geology, Mineralogy and Palaeontology, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chişinău, Republic of Moldova.
yokozuna_uz@yahoo.com

Keywords: pinnipeds; cetaceans; Miocene; Cotu Văii Formation; Eastern Paratethys.

The collision between the African and Eurasian plates led to the formation of the Alpine mountain chains and the division of the Tethys Ocean into two parts. The southern portion became the Mediterranean Sea, while the northern segment formed the Paratethys epicontinental sea, extending from the Central Europe to Central Asia. The Paratethys was a complex and dynamic marine system, characterised by endemic faunas, which included mysticete and odontocete cetaceans, pinnipeds, seabirds, and bony fish, as well as by multiple basins whose interconnections varied over time influencing faunal composition and distribution. This study focuses on the marine mammal remains, particularly cetaceans and pinnipeds, from the Miocene deposits in Romania (Ciobăniţa, Credinţa, Plopeni) and Bulgaria (Balchik and Kavarna). The material from Romania was recovered from the Cotu Văii Formation, notably from the Credinţa sands, which are rich in fossil material. While previous studies have addressed pinniped and seabird remains, cetaceans have been understudied – often lacking formal descriptions, illustrations, or taxonomic identification. Our research re-evaluates both newly collected material and historical specimens housed at the Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest. Using updated comparative taxonomic methods, we identified cetacean specimens including *Cetotherium* cf. *riabinini*, *Kentriodon*

fuchsii, *Kentriodon* cf. *fuchsii*, and indeterminate members of the Kentriodontidae and Cetotheriidae. Pinniped remains were identified as *Cryptophoca maeotica*, *Monachopsis* cf. *pontica*, and phocids.

This work highlights the importance of re-examining historical collections using current taxonomic frameworks. By refining identifications and documenting a broader range of taxa, our study enhances the understanding of Paratethyan marine mammal diversity and paleogeographic distribution during the Miocene.

Close-up view of the Credința sands, in which marine mammal remains are present.

MORPHOLOGICAL DIVERSITY OF TRUE SEALS' LIMB BONES FROM BESSARABIAN DEPOSITS OF MOLDOVA

CZU: 551.763

Pavlo OTRIAZHYI

I.I. Schmalhausen Institute of Zoology of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

paveloo108@gmail.com

Theodor OBADĂ

Independent researcher, Chişinău, Republic of Moldova.

theodorobada@gmail.com

Pavel GOL'DIN

I.I. Schmalhausen Institute of Zoology of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

pavelgoldin412@gmail.com

Keywords: Miocene; Phocidae; Paratethys.

Presently, seven nominal phocid taxa were described from the Bessarabian limestones of Moldova, some based on a single cranium (*Histriophoca alekseevi*), others based on isolated limb bones (*Cryptophoca maeotica*, *Phoca bessarabica*, *Pontophoca sarmatica*, *Sarmatonectes sintsovi*). In addition, one taxon reportedly recorded from Moldova has been described based on a bone series from the Vienna Basin (*Praepusa vindobonensis*). The only species with an articulated skeleton as its type specimen is *Paratethyphoca libera*. As a result, there is little overlap between the type materials: for example, *Cryptophoca maeotica* and *Pontophoca sarmatica* have femora as type materials, whereas *Phoca bessarabica* has a fragment of the humerus. This creates some taxonomical problems in the identification of postcranial bones. Despite this, there are six morphotypes of humeri and five of femora seen from the Republic of Moldova.

Among humeri, there are a large humerus of *Phoca bessarabica* with little diagnostic characteristics; large humeri of *Paratethyphoca libera* with a short deltoid crest; humeri of Phocidae indet. with a long and massive deltoid crest; gracile humeri

of *Praepusa vindobonensis* with a long deltoid crest; humeri of Phocidae indet. with a short deltoid crest; and thin humeri of Phocidae indet. with a thin deltoid crest. Among femora, there are femora of *Pontophoca sarmatica* with large distal epicondyles and a short diaphysis; femora of *Sarmatonectes sintsovi* with an extremely thin diaphysis; femora of *Cryptophoca maeotica* with a well-developed medial epicondyle; femora of *Praepusa vindobonensis* with equally developed epicondyles; and femora with a wide diaphysis and long epicondyles (as long as half of the bone) of Phocidae indet., probably belonging to *Paratethyphoca libera* based on the similar shape of the bone diaphysis. As a result, some morphotypes need taxonomical clarification, while others need revision after finding new associated materials. Also, it is unclear how diagnostic these morphological differences are.

Humeri and femora from Bessarabian deposits of Moldova, in order of mention in the text above.

MAMMUTID DISTRIBUTION IN ROMANIA – NEW OCCURRENCES FROM OLD COLLECTIONS

CZU: 599.745.1

Ștefan VASILE

Department of Geology, Mineralogy, and Palaeontology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.

yokozuna_uz@yahoo.com

Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU

Geological Institute of Romania, Bucharest, Romania; Doctoral School of Geology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.

bogdan.torcarescu@drd.unibuc.ro

Bogdan-Gabriel RĂȚOI

Department of Geology, Faculty of Geography and Geology, 'Alexandru Ioan Cuza' University of Iași, Iași, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.

bog21rat@gmail.com

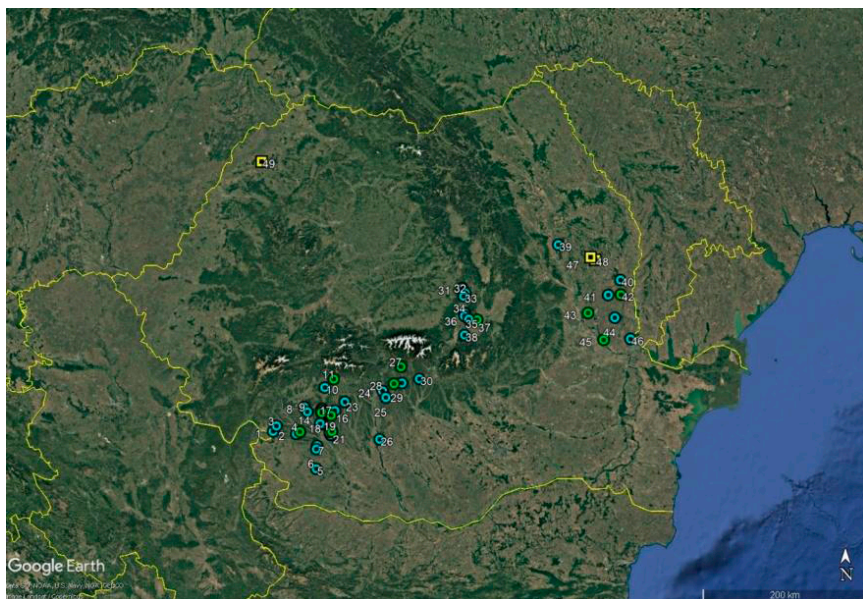
Radu-Mihai ILIE

Geological Society of London, London, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.

ilieradumihai@gmail.com

Keywords: Proboscidea; Mammutidae; palaeogeography.

Mammutid proboscideans are common finds in European Neogene deposits, and have often been used for biochronological estimates. Three taxa have been the most used in this respect: the Early-to-Late Miocene *Zygolophodon turicensis*, the Late Miocene '*Mammut*' *obliquelophus*, and the largely Pliocene '*Mammut*' *borsoni*. '*Mammut*' *borsoni* is the most abundant of the three above-mentioned taxa, being described from three main regions: southwestern Romania (the historic region of Oltenia), eastern Romania (the southern part of the historic region of Moldavia), and from central Romania (the Brașov and Baraolt depressions).

Mammutid distribution in Romania, based on published data and on specimens from the studied collections. '*Mammuth borsoni*' (Pliocene mammothid, blue circles – published data, green circles and green font – new occurrences) – Mehedinți County: 1. Balota, 2. Hurducești, 3. Husnicioara, 4. **Strehaia**; Dolj County: 5. Sălcuța, 6. Cernătești, 7. Salcia; Gorj County: 8. Vlăduțeni, 9. Peșteana-Jiu, 10. Săcelu, 11. **Novaci**, 12. Bărbătești, 13. Petrești de Jos, 14. **Musculești**, 15. Vladimir, 16. Frunza, 17. **Hurezani**, 18. Groșerea, 19. Turburea, 20. Urda de Jos, 21. **Crușețu**, 22. Măiaș; Vâlcea County: 23. Sinești, 24. Budești, 25. Rotărești; Olt County: 26. Deleni; Argeș County: 27. **Poienari**, 28. **Tigveni**, 29. Curtea de Argeș, 30. Aninoasa; Covasna County: 31. Vârghiș, 32. Baraolt, 33. Căpeni, 34. Iarăș, 35. Hăghig; 36. Araci, 37. **Ilieni**; Brașov County: 38. Brașov; Bacău County: 39. Buhoci; județul Vaslui: 40. Mălușteni; Galați County: 41. Adam, 42. **Balintești**, 43. **Tecuci**, 44. Băleni, 45. **Tudor Vladimirescu**, 46. Tulucești. '*Mammuth obliquephus*' (Miocene mammothid – yellow squares) – Vaslui County: 47. Puiești, 48. Hălărești, Bihor County: 49. Păgaia.

Described in papers starting with the beginning of the 20th century, '*M. borsoni*' has been reported from 35 fossil localities. Research conducted in several collections, namely at the University of Bucharest, National Geological Museum, 'Grigore Antipa' National Museum of Natural History (all in Bucharest), 'Teodor Cincu' History Museum (in Tecuci), and at the 'Alexandru Ioan Cuza' University of Iași (in Iași), led to the identification of '*M. borsoni*' specimens collected from an additional 11 fossil localities, previously not mentioned in scientific literature. A dimensional analysis was carried out in order to verify if any of the specimens

belongs to the morphologically similar but smaller *Z. turicensis*, but all measurable teeth have been found to fit within the size range of '*M.*' *borsoni*.

'*M.*' *obliquephus* is a much rarer find, being reported so far only from three sites, one in northwestern Romania, but based on a tentative taxonomic assignment, and two from eastern Romania. However, a more detailed morphological analysis might reveal additional specimens have been superficially assigned to '*M.*' *borsoni*.

The results obtained by studying mammutid specimens from the collections mentioned above add new occurrences to the distribution of '*M.*' *borsoni* in Romania, but the revision of additional collections is needed to complete our knowledge on its distribution in the country.

SMALL PHOCID REMAINS FROM THE MIDDLE SARMATIAN OF ȘCHEIA (MOLDAVIAN PLATFORM, ROMANIA): A PRELIMINARY REPORT

CZU: 599.61(498)

Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU

Geological Institute of Romania, Bucharest, Romania; Doctoral School of Geology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.
bogdan.torcarescu@drd.unibuc.ro

Bogdan-Gabriel RĂȚOI

'Alexandru Ioan Cuza' University of Iași, Iași, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.
bog21rat@gmail.com

Keywords: Miocene; Phocidae; Eastern Paratethys; Șcheia Formation.

The locality of Șcheia, located 25 km south of the city of Iași, represents a significant fossiliferous site for the study of the Sarmatian deposits of the Moldavian Platform. This locality has been the focus of numerous geological and paleontological studies examining the area's stratigraphy, lithology, and fossil content. As a result, Șcheia plays an important role in reconstructing the paleoenvironment and biotic evolution of the middle Sarmatian in this part of the Eastern Paratethys.

Geologically, the middle Sarmatian deposits exposed at Șcheia belong to the Șcheia Formation, which is divided into two distinct members. The lower Pietrăria Member is composed primarily of oolitic limestones, while the overlying Muncelu Member consists of silty-sandy clays and beds of white sand with sandstone intercalations. Paleontologically, the site has yielded a diverse assemblage, including mollusks, foraminifera, vertebrates, and palynomorphs.

The discovery of marine vertebrate remains is particularly interesting, specifically a humerus tentatively assigned to *Phoca pontica*. This specimen is housed in the Museum of Original Paleontological Collections at 'Alexandru Ioan Cuza' University of Iași. The genus *Phoca* is regarded as a wastebasket taxon, in which various seal species from the Eastern Paratethys were included, with no regard to their phylogenetic relationships. More recent studies, however, have clarified

the taxonomy of Paratethyan seals. As such, a re-examination of this material is necessary to clarify its taxonomic status.

This study presents a preliminary report on the small phocid from Şcheia and emphasizes the site's potential for future discoveries that could enhance our understanding of Sarmatian marine ecosystems in the Eastern Paratethys.

Wide view of Zupăita open pit, Şcheia.

NEW DATA ON TERESTRIAL FOSSIL FAUNA KNOWN FROM THE LATEST MIOCENE LOCALITY OF SURIC, REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 56.02

Igor NICOARA

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.

igor.nicoara@sti.usm.md

Irina COCIU

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.

irina.cociu@sti.usm.md

Andrei DIDUH

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.

andrei.diduh@sti.usm.md

Adrian CIBOTARI

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.

adrian.cibotari@sti.usm.md

Keywords: Miocene; theriofauna; biostratigraphy; paleoenvironment.

At the top of the geological section of Central Moldavian Plateau appears alluvium in which pebbles of Carpathian origin are included. This 6–8 m thick alluvium consists of 2–3 sedimentation cycles and is situated on highest watershed space, being known as Stolniceni, Găureni, and Mileşti alluvial formations, which mark a significant change in sedimentation on the southwestern slope of the Eastern European Platform. One of the lithological features of these deposits is the presence of Carpathian jasper pebbles and the prevalence of siliceous material, and also coarse-grained structure of the rocks, intercalate beds, supporting a fluvial origin. According to the mineralogical structure of the infill, the Stolniceni Formation is identical to the deposits composing the terraces of Dniester and Prut rivers, stratigraphically lying below the modern deposit of these waterways.

On the southern slope of the Central Moldavian Plateau, some localities, such as Porumbreni, Suric, Sagaidac, Troițcoe, etc., associated with the Stolniceni Formation are known. Previous excavations at Suric (=Măgureni) revealed an interesting mammal faunal assemblage, supporting an age close to the boundary between MN13 and MN14.

Excavation at the fossil locality of Suric.

In 2024, the authors of this study made a new excavation at Suric and obtained new micromammal fossil remains showing similarities to those reported from Leordoia and Veverița-2, but supporting a slightly younger age of the assemblage. The fossil material is represented by isolated teeth of large and small mammals, and also by mammal bone fragments and fish remains. Following a first analysis, the assemblage contains remains of large mammals, such as *Hyppotherium* sp., and fragments of bones that can be assigned to Rhinocerotidae, but are, for the moment, difficult to identify more precisely. More interesting micromammal material that can be assigned to: *Erinaceus* sp., *Prolagus* cf. *sorbinii*, *Csakvaromys turolensis*, *Prospalax* (*Anomalospalax*) *tardosi*, *Neocricetodon* (*Kowalskia*) *browni*, *Epimeriones austriacus*, and fish vertebrae.

This study was supported by a national subprogramme of research supported by the national budget of Republic of Moldova, code 01.09.01, and by a project for young researchers supported by the National Agency of Research and Development of Republic of Moldova, code 23.70105.7007.08T.

A NEW OCCURRENCE OF *ELASMOTHERIUM* (RHINOCEROTIDAE) IN THE LOWER PLEISTOCENE DEPOSITS FROM THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 591.9:551.782.13

Bogdan-Stelian HAIDUC

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chişinău, Republic of Moldova; The National Institute for Research and Development on Marine Geology and Geo-ecology – GeoEcoMar, Bucharest, Romania.

haiduc.bogdan91@gmail.com

Igor NICOARA

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.

igor.nicoara@sti.usm.md

Alexandru TAMBUR

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.

alexandr.tambur@sti.usm.md

Cristina SPIAN

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.

cristinamogorici@gmail.com

Keywords: Quaternary; megafauna; palaeogeography; palaeoenvironment; grassland.

The locality of Chirca is situated within the central region of the Republic of Moldova. Stratigraphically, this area occupies the western margin of the Moldavian Plateau, characterized by a Neogene–Quaternary sedimentary sequence comprising Sarmatian (Bessarabian–Khersonian) marine deposits unconformably overlain by continental Pleistocene formations. Recent systematic field investigations, combined with re-examination of old paleontological collections, have yielded a significant assemblage of vertebrate fossils, attributable to Rhinocerotidae (*Elasmotherium* sp.) and *Mammuthus* sp. The Chirca geological deposits display geometric stratigraphic correlation through lateral facies continuity with the adjacent Salcia deposits,

with biostratigraphic age assignment to the Early Pleistocene constrained by a taxonomically diagnostic mammalian assemblage.

The genus *Elasmotherium* represents a phylogenetically distinct lineage of megaherbivores. Characterized by extreme hypsodonty, a massive domed frontal protuberance suggesting an enlarged keratinous horn, this taxon exhibits specialized adaptations to open grassland biomes. While the majority of documented occurrences are concentrated in Western and Central Asia (notably the Siberian Plain and Kazakhstan), the Chirca specimens represent the westernmost confirmed distribution of this genus in Early Pleistocene deposits of Eurasia.

The 3rd upper molar of *Elasmotherium* sp. from Chirca.

Further research should employ advanced techniques like stable isotope analysis to investigate dietary habits and potential migration routes, while detailed sedimentological studies could clarify the paleoenvironmental context of these remarkable fossils.

This discovery provides critical data for understanding the western expansion of the *Elasmotherium* populations and their adaptation to temperate grassland ecosystems during the Early Pleistocene climatic fluctuations.

The work of B.-S.H. was supported by Project PNRR C9-I19 "Multiproxy reconstruction of Eurasian Megalakes, connectivity and isolation patterns during Neogene - Quaternary times" code 97/15.11.2022, Contract No. 760115/ 23.05.2023. Additional support was provided by the National Research Subprograme 01.09.01 of the Republic of Moldova through the Institute of Geology and Seimology of the Moldova State University.

FIRST REPORT OF QUATERNARY VERTEBRATES FROM THE VRANCEA MUSEUM (FOCȘANI, ROMANIA)

CZU: 552.5(478)

Ștefan VASILE

Department of Geology, Mineralogy, and Palaeontology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.

yokozuna_uz@yahoo.com

Ionuț STĂNESCU

Vrancea Museum, Focșani, Romania.

stanescuionut@hotmail.com

Mădălina STĂNESCU

Vrancea Museum, Focșani, Romania.

stanescunicoletamadalina@gmail.com

Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU

Geological Institute of Romania, Bucharest, Romania; Doctoral School of Geology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.

bogdan.torcarescu@drd.unibuc.ro

Keywords: Elephantidae; Bovidae; Cervidae; vertebrate palaeontology; palaeogeography.

Large mammal remains are a fairly common find in the Quaternary deposits of southern and eastern Romania, being represented, most often, by isolated proboscidean, bovid, cervid, rhinocerotid, and equid dental and postcranial elements. Usually found in coarser (arenitic or ruditic) deposits, where other fossils are less well preserved, the large mammal taxa are an important stratigraphic and palaeoenvironmental indicator. Although Quaternary large mammal remains are rather evenly distributed in southern and eastern Romanian counties, synthetic maps show very few fossil and subfossil large mammal occurrences between the Siret and Ialomița rivers, largely corresponding to the areas of Vrancea, Buzău, Ialomița, and Prahova counties.

Recent studies in local and regional museum collections led to the identification of old and undescribed fossil remains, which, complemented by renewed fieldwork, have increased the number of specimens found in these areas. One such example is that of the Vrancea Museum, where old undescribed specimens found in the Vrancea County have been identified in the collections, including: one indeterminate fossil elephantid tusk from Valea Sării and one indeterminate proximal tibia fragment from Călimănești (both specimens most probably belonging to a species of the genus *Mammuthus*), one aurochs (*Bos primigenius*) horncore, from Palanca, and two red deer (*Cervus elaphus*) antlers from Palanca and Fitionești, all artiodactyl remains found in archaeological excavations. Recent finds include steppe bison (*Bison priscus*) horncore fragments, as well as steppe mammoth (*Mammuthus trogontherii*) molar, mandible, rib, femur, and tibia fragments, all found at Biliiești, scattered among the recent alluvia of the Siret River.

Albeit not very numerous, the specimens from the Vrancea Museum document the presence of Middle Pleistocene and Late Pleistocene–Holocene taxa in five localities from Vrancea County, suggesting more such finds could occur from more extensive palaeontological prospection.

Steppe mammoth upper third left molar fragment from Biliiești in occlusal view. Scale bar = 5 cm.

DIN ISTORICUL CERCETĂRIILOR PALEONTOLOGICE ALE SITURILOR CU FAUNĂ DE VERTEBRATE FOSILE DIN RAIONUL CIMIȘLIA

CZU: 599.745.3:591.47

Andrian DELINSCHI

Institutul de Zoologie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova.
andriandelinschi@yahoo.com

Elena DELINSCHI

Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău, Republica Moldova.
lenutzadelinschi@gmail.com

Alexandru TAMBUR

Institutul de Geologie și Seismologie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova.
alexandrutambur@mail.com

Cuvinte-cheie: situri vertebrate fosile; Miocenul tardiv; Raionul Cimișlia.

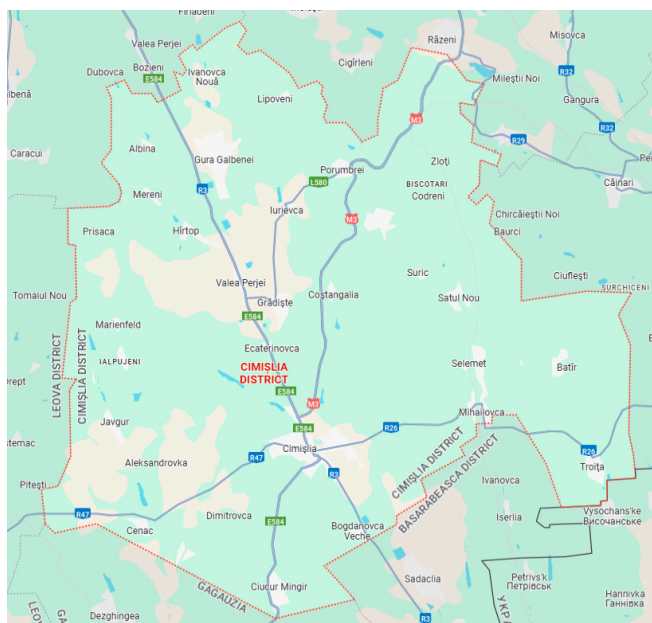
Raionul Cimișlia prezintă un interes deosebit în domeniul paleontologiei vertebratelor terestre de mai bine de o sută de ani, fiind cunoscut prin bogate situri cu vertebrate fosile de vârsta Miocenului tardiv, având și o bogată istorie în cercetarea lor.

Orașul Cimișlia este situat în sudul Republicii Moldova la 70 km distanță sud față de Chișinău. Prima etapă de cercetare în împrejurimile acestei localități a avut loc în perioada interbelică, în urma căreia un șir de autori au cercetat materialul paleontologic din acest sit. O nouă etapă în cercetarea acestui sit a avut loc în perioada anilor 1955–1957. O ultimă etapă a avut loc în perioada 2000–2020 când a fost descoperit un nou sit, unde au fost descoperite resturi de vertebrate mici, preponderent amfibieni, reptile și rozătoare.

Comuna Gura Galbenei se află la o distanță de 20 km nord de orașul Cimișlia. Primele informații cu caracter paleontologic din zona satului Gura Galbenei au fost menționate în 1913 de Ivan Khomenko, iar în 1935 Ioan Suhov descoperă punctul fosilifer „Râpa Coșofana”. Ulterior, în 1936, Neculai Macarovici descrie din localitatea Gura Galbenei mai multe resturi fosile atribuite speciei *Aceratherium simplex*.

În 2011, la nord-vest de Gura Galbenei, într-o carieră de nisip au fost descoperite resturi rare de vertebrate mici, preponderent rozătoare, atribuite vârstei Pliocen-Pleistocen (Gura Galbenei II). Un alt punct fosilifer descoperit în 2011 (Gura Galbenei III), este amplasat în partea de nord a localității, pe versantul drept al Râului Gălbinița, atribuit vârstei Miocen tardiv (MN12).

Situl fosilifer Gradiște este situat la periferia de nord a satului Gradiște, în cadrul căruia a fost descoperită o bogată faună de vertebrate mici terestre preponderent amfibieni, reptile și mamifere terestre mici (rozătoare, insectivore, lagomorfe). Fauna de mamifere din Gradiște este în mare parte nestudiată, dar prezența mai multor taxoni comuni cu faunele din Cimișlia și Gura Galbenei, sugerează o aceeași vârstă (MN11/12).

Reprezentarea spațială a raionului Cimișlia.

Activitățile de cercetare au fost susținute în: Proiectul de cercetare 25.80012.7007.2 5SE „Clarificări cu privire la biodiversitatea și paleomediul din Miocenul tardiv prin valorificarea potențialului științific a siturilor cu faună de vertebrate fosile din raionul Cimișlia” și programul de cercetare „Dimensiunile valorice ale patrimoniului muzeal în procesul de afirmare a reperilor identitare a Republicii Moldova pe plan European”.

A REVISION OF CARNIVORE SPECIMENS FROM THE UPPER MIOCENE OF CIMIŞLIA (REPUBLIC OF MOLDOVA) HOUSED AT THE UNIVERSITY OF BUCHAREST

CZU: 599.61(498)

Ioana-Valentina STOICA

Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania.
ioanastoica730@gmail.com

Ştefan VASILE

Department of Geology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chişinău, Republic of Moldova.
yokozuna_uz@yahoo.com

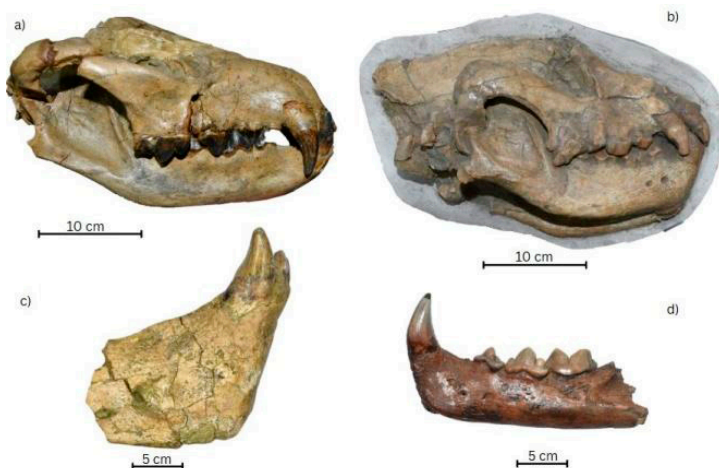
Nikolaos KARGOPOULOS

Department of Earth Sciences, University of Zaragoza, Zaragoza, Spain.
nikoskargopoulos@gmail.com

Keywords: Hyaenidae; Felidae; taxonomic revision; Late Miocene.

This study revisits the Upper Miocene (Maeotian) carnivore material discovered at Cimişlia (Republic of Moldova), currently housed in the collection of the Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest (FGGUB). Partially described by Ion Simionescu in 1938, the specimens were reanalysed to update their taxonomic nomenclature and refine morphological assessments. Our sample consists of 21 specimens distributed among four carnivore taxa. *Adcrocuta eximia* is represented by 16 specimens, only three of which had been previously described. The two specimens of the FGGUB collection assigned to *Miohyaenotherium bessarabicum* were published by Yuriy Semenov in 1989, who updated their taxonomy from that of Simionescu (*Ictitherium hipparionum* and *Lycyaena parva*). Of the three machairodontid specimens described by Simionescu, one is assigned to *Paramachaerodus schlosseri*, updating the original assignment from *Machairodus schlosseri*, and two specimens, originally assigned to *Machairodus aphanistus* are here assigned to *Machairodus* sp., due to their fragmentary nature.

Adcrocuta eximia was a large-bodied hyaenid with dentition adapted for bone-cracking, and numerically dominates the site, suggesting its significant ecological role. The presence of *Miohyaenotherium bessarabicum* is one of the very few records of this species, making this material very important for our understanding of its taxonomy and evolution. *Paramachaerodus schlosseri*, a medium-sized machairodontine felid, displays a specialized slicing dentition suited for active predation, as is another larger machairodontine of the genus *Machairodus*.

Carnivore specimens from Cimișlia housed at the University of Bucharest: a) *Miohyaenotherium bessarabicum* complete skull in right lateral view; b) *Adcrocuta eximia* plaster cast encasing a complete skull and mandible in right lateral view; c) *Machairodus* sp. mandibular symphysis in lateral view; d) *Paramachaerodus schlosseri* left hemimandible in lateral view.

This taxonomic revision largely confirms Simionescu's original identifications, while refining classification using current systematic standards. The findings indicate moderate carnivore diversity, with a dominance of large hyaenids, in a dynamic palaeoecological setting marked by migrations and faunal turnovers characteristic of the Late Miocene. However, the available data remain insufficient for definitive conclusions, further analysis of other scientific collections housing specimens from the same region being essential to fully reconstruct the Maeotian carnivore fauna of Cimișlia.

The research of NK was supported by the Spanish Ministry of Science, Innovation, and Universities ("Juan de la Cierva Formación", ref. JDC2023-051158-I).

THE EARLIEST MEMBER OF LOPHOCRICETINAE (RODENTIA, DIPODIDAE) FROM EASTERN EUROPE: A REDESCRIPTION OF THE GENUS *SARMATOSMINTHUS* FROM THE MOLDAVIAN PLATFORM

CZU: 56.02

Andrian DELINSCHI

Institute of Zoology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.
andriandelinschi@yahoo.com

Dumitru-Daniel BADEA

Department of Geology, Faculty of Geography and Geology, 'Alexandru Ioan Cuza' University of Iaşi, Iaşi, Romania.
badeadaniel.i13@gmail.com

Maxim V. SINITSA

Borissiac Paleontological Institute, Russian Academy of Sciences, Moscow, Russian Federation; Institute of Natural Sciences and Mathematics, Ural Federal University, Ekaterinburg, Russian Federation.
sinitsamax@gmail.com

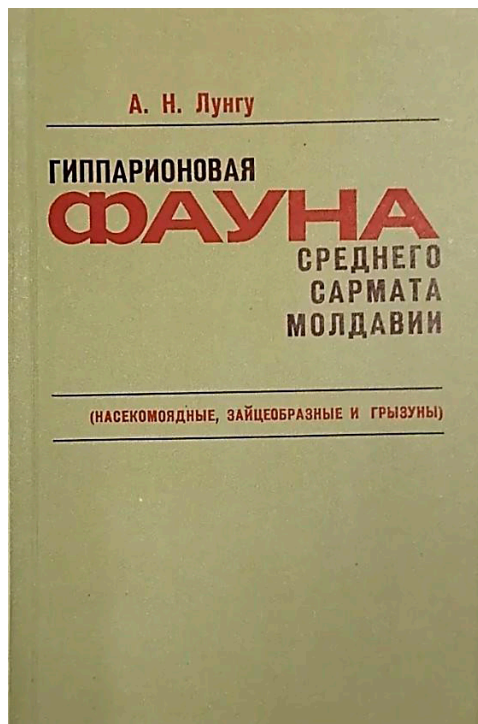
Keywords: Lophocricetinae; Eastern Europe; *Sarmatosminthus*; Moldavian Platform.

The subfamily Lophocricetinae is a diverse group of fossil rodents, with the earliest known records dating back to the Late Oligocene and Early Miocene. However, its evolutionary history remains unclear, largely due to the limited fossil record. One of the earliest known genera in Eastern Europe is *Sarmatosminthus*, first described by Lungu in 1981, from the Late Miocene locality Bujor 1 as a medium-sized zaptodid rodent. We examined the type material of *Sarmatosminthus*, collected during the 1980s and 1990s from Bujor 1, which is housed in the collections of the 'Ion Creangă' Pedagogical University, Faculty of Geography (Prof. Lungu's collection), as well as new material obtained from fieldwork conducted between 2022 and 2024 near the village of Bujor.

The Bujor site is located in the southeastern part of village with the same name, Hînceşti District, Republic of Moldova. Bohotin-Moşna 1 and Țibana 1 sites are

located in the north-east part of Romania, in the vicinity of the towns with the same names.

A comparative analysis to *Heterosminthus* reveals several differences: *Sarmatosminthus* lacks a connection between the hypocone and posterocone (metaconule sensu Zazighin and Lopatin, 2020) on M1, lacks the mesoloph and mesostyle on M1, and has a different configuration of the protostyle on M1 and the hypoconid on m1.

Alexandru Lungu's work where the genus *Sarmatosminthus* was first described.

CREATING, ANALYZING AND MAINTAINING DIGITAL IMAGES OF PALEONTOLOGICAL SPECIMENS PRESERVES HERITAGE AT RISK

CZU: 591.9:551.782.13

Pavel GOL'DIN

I.I. Schmalhausen Institute of Zoology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

pavelgoldin412@gmail.com

Svitozar DAVYDENKO

I.I. Schmalhausen Institute of Zoology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

yurgenvorona@ukr.net

Keywords: morphology; morphometry; dimensionality; specimen; heritage.

The creation of digital images of natural and cultural objects (artifacts, structures, and landscapes) has recently become widespread in scientific research and related practical fields – medicine, engineering, education, museum studies, heritage rescue and conservation, utilitarian applications, and gamification. These fields mutually stimulate development, with innovations finding application across disciplines. In palaeontological research, digitization serves to preserve unique specimens and reconstruct incomplete remains. Digital copies enabling 3D printing replace traditional casts and plastotypes, contributing to specimen preservation and accurate reproduction while reducing loss risk. Digital preservation revolutionizes cultural and scientific heritage safeguarding. By creating comprehensive digital archives, we ensure accessibility for future generations while protecting originals from handling damage and environmental degradation. This strategy extends beyond documentation – enabling global research collaboration, facilitating education, and providing backup copies against catastrophic loss. Museums increasingly rely on digital repositories as essential heritage conservation components. This is particularly important when heritage is at risk, as well seen from our experience in Ukraine, under the threats posed by Russia's war.

Quantitative analysis uses geometric morphometric methods combining analytical geometry and mathematical statistics, with results integrated into

phylogenetic analysis. Source data includes landmarks, semilandmarks, curves, and surfaces characterizing object structure. Common digitization practices include two-dimensional and three-dimensional imaging. Two-dimensional images offer speed, cost-effectiveness, and analysis simplicity. Three-dimensional approaches include tomographic methods (CT, MRI, electron microscopy) and surface scanning. Photogrammetry, rapidly improving with smartphone development, makes heritage documentation accessible to smaller institutions. Optimal approaches combine tomography with colour-textured surface scanning, though microtomography remains limited by time, costs, and object size. Current challenges include organizing sustainable digital archives with appropriate access protocols.

3D surface scanned skeleton of a Miocene whale *Cetotherium riabinini* (National Museum of Natural History, NAS Ukraine, done by S. Davydenko).

SEDIMENTOLOGY AND PETROGRAPHY OF THE MOVILA VERDE OPEN PIT (SOUTHERN DOBROGEA PLATFORM)

CZU: 552.5(478)

Bogdan Gabriel RĂȚOI

Department of Geology, Faculty of Geography and Geology, 'Alexandru Ioan Cuza' University of Iași, Iași, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.
bog21rat@gmail.com

Bogdan-Alexandru TORCĂRESCU

Doctoral School of Geology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest; Geological Institute of Romania, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.
bogdan.torcarescu@drd.unibuc.ro

Ștefan VASILE

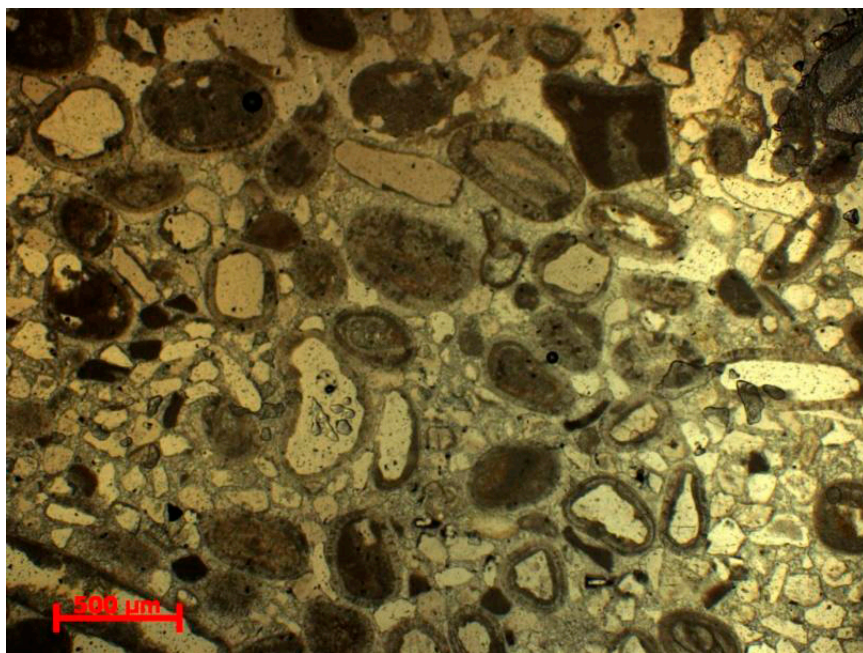
Department of Geology, Mineralogy, and Palaeontology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.
yokozuna_uz@yahoo.com

Keywords: Bessarabian; microfacies; grainstone; carbonatic ramp; Paratethys.

The Movila Verde open pit is located north of the village's inhabited area (58 km southwest from the city of Constanța). The sedimentary rocks that are exposed in Movila Verde open pit belong to the Cotu Văii Formation, part of the last megacycle of the Southern Dobrogea Platform. The sedimentary succession comprises white sand with sandstone concretions in the lower part, white bioclastic limestone in the median part, and red bioclastic limestones in the upper part. The white sands are rich in Sparidae indet. fragments. The bioclastic limestone is mostly composed of *Macra* sp. and cardiid bivalve shells. The occurrence of *Macra fabreana* helps assess the age of the limestones contained in the upper Bessarabian. The sedimentary structures shown by these limestones include plan-parallel stratification, ripple cross-lamination, and through cross-stratification. In thin sections (up to six samples), these limestones show microfacies features typical of grainstones, packstones, and boundstones, including numerous foraminifera belonging to the families Miliolidae

and Nubeculariidae, as well as bryozoans, and some isolated algae. The matrix is represented by micritic and sparitic calcite.

Sedimentary structures and the microfacies of the limestones from the Movila Verde open pit indicated the presence of a shallow carbonatic ramp. The data obtained from the carbonatic microfacies and sedimentary structures analyses performed in this study add important information on the palaeoenvironment of this sector of the Paratethys, enhancing the stratigraphic and palaeogeographic information known so far.

Oolitic grainstone from the Movila Verde open pit.

EARLY SARMATIAN MOLLUSKS FROM THE NORTHEASTERN PART OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 599.745.3:591.47

Cristina SPIAN

Institute of Geology and Seismology, Moldova State University, Chişinău, Republic of Moldova.

cristinamogorici@gmail.com

Keywords: Volhynian; bivalves; gastropods; stratigraphy; palaeoecology.

In the south-western part of the East European Platform, an administratively small territory, but a land with a rather rich and twisted history and geological structure is located. Based on what was said above, the given territory attracted palaeontologists and stratigraphers not only from the Republic of Moldova but also from abroad.

The object of this study is represented by Volhynian mollusks (bivalves and gastropods). The Volhynian substage represents the lower part (absolute age = 12.3–13.6 million years) of the Paratethyan Sarmatian stage. This study is focused on Volhynian fossils because this part of the Sarmatian is much less studied in the Republic of Moldova. A maximum thickness (around 380 m) of the Sarmatian deposits, compared to other deposits of the sedimentary cover, is recorded in the northern and northeastern part of the Republic of Moldova, decreasing towards the southwest.

The Volhynian mollusks, which represent factual material for the work, were collected from the northeastern districts of the Republic of Moldova (Ocniţa, Soroca, Floreşti) as well as from the left side of the Dniester River (Camenca).

The biostratigraphic study conducted in the northeastern part of the Dniester–Prut interfluvium has provided a clearer understanding of the Volhynian deposits and the evolution of this sector of the Moldavian Platform during the early Sarmatian. By refining the biostratigraphic framework of the lithostratigraphic formations in the study area, we were able to highlight the environmental changes that occurred during the terminal phase of the Middle Miocene.

Based on faunal abundance, we propose three biozones for the Volhynian sublevel: the *Mohrensternia* and *Abra reflexa* Biozone (lower Volhynian), the *Ervilia* and *Obsoletiforma* Biozone, and the Cerithiidae and Potamididae Biozone (upper Volhynian).

Fossils from Bursuc outcrop: 1–4. *Abra reflexa*; 5–8. *Ervilia dissita*; 9, 10. *Mohrensternia hydroboides*; 11, 12. *Mohrensternia inflata*.

FOSIL MICROMAMMALS FROM RUSCA-PĂDURENI: A NEW DISCOVERY FROM THE TUROLIAN AGE (MN 11), NORTHEASTERN ROMANIA

CZU: 562

Dumitru-Daniel BADEA

Department of Geology, Faculty of Geography and Geology, 'Alexandru Ioan Cuza' University of Iași, Iași, Romania; Museum of Natural History from Iași, Iași, Romania.
badeadaniel.i13@gmail.com

Bogdan-Gabriel RĂȚOI

Department of Geology, Faculty of Geography and Geology, 'Alexandru Ioan Cuza' University of Iași, Iași, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.
bog21rat@gmail.com

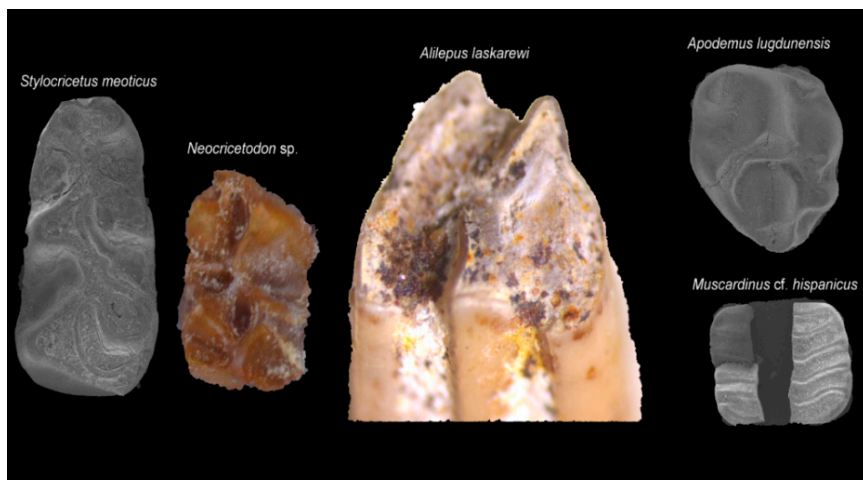
Davit VASILYAN

Department of Geosciences, University of Fribourg, Fribourg, Switzerland; JURASSICA Museum, Porrentruy, Switzerland.
davit.vasilyan@jurassica.ch

Keywords: Muridae; Cricetidae; Gliridae; Miocene; Eastern Europe.

A significant fossil micromammal assemblage characteristic of the MN 11 biozone (Late Miocene) has been identified at the palaeontological site Rusca-Pădureni 1 in Rusca-Pădureni, northeastern Romania. This fauna comprises key species such as *Apodemus lugdunensis*, *Stylocricetus meoticus*, *Neocricetodon* sp., *Muscardinus* cf. *hispanicus*, and *Alilepus laskarewi*. In addition, the remains of various fish taxa (Leuciscinae indet., *Tinca* sp., *Chondrostoma* sp.) were discovered here. The co-occurrence of these taxa at Rusca-Pădureni 1 provides crucial insights into the palaeoenvironment and biostratigraphy of this Eastern European region during the Late Miocene. The presence of *Apodemus lugdunensis* and *Stylocricetus meoticus*, well-established markers for the MN 11 zone across Europe, strongly suggest a similar temporal placement for the Rusca-Pădureni 1 assemblage. Identifying *Neocricetodon* sp. contributes to a broader understanding of the evolutionary history and palaeobiogeographic distribution of this important cricetid genus within the Late Miocene faunal context. Furthermore, the occurrence of *Muscardinus* cf.

hispanicus hints at the presence of woodland or forested environments in the vicinity of the Rusca–Pădureni 1 site, while the presence of *Alilepus laskarewi* suggests the co-existence of more open, potentially drier habitats within the regional landscape. This specific association of murid, cricetid, glirid, and leporid remains from Rusca–Pădureni 1 offers valuable data for refining the biostratigraphic framework of the Late Miocene in the Eastern Paratethys. It also allows for a more detailed reconstruction of the palaeoecological conditions prevalent during the deposition of the fossil-bearing sediments at this locality. Ongoing and future research on the Rusca–Pădureni 1 assemblage will undoubtedly contribute further to our comprehension of the faunal turnover and environmental changes that characterized this significant period in mammalian evolution in southeastern Europe.

Images for dental elements of fossil micromammals, from left to right: m1 of *Stylocricetus meoticus*, M2 of *Neocricetodon* sp., p3 of *Alilepus laskarewi*, M2 of *Apodemus lugdunensis*, broken m1/2 of *Muscardinus* cf. *hispanicus*. No scale bar.

REVEALING THE LATE PLEISTOCENE FAUNA OF VASLUI COUNTY: A NEW FOSSIL VERTEBRATE LOCALITY ON THE SCYTHIAN PLATFORM, ROMANIA

CZU: 569.722(478)

Elena-Ionela PĂUN

Department of Geology, Faculty of Geography and Geology, 'Alexandru Ioan Cuza'
University of Iași, Iași, Romania.
elenaionelapaun@gmail.com

Bogdan-Gabriel RĂȚOI

Department of Geology, Faculty of Geography and Geology, 'Alexandru Ioan Cuza'
University of Iași, Iași, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural
Research, Chișinău, Republic of Moldova.
bog21rat@gmail.com

Mihai BRÂNZILĂ

Department of Geology, Faculty of Geography and Geology, 'Alexandru Ioan Cuza'
University of Iași, Iași, Romania.
mib@uaic.ro

Keywords: Upper Pleistocene; *Bos primigenius*; *Megaloceros giganteus*; Weichsel/Würm glaciation.

Fossil outcrops on the Scythian Platform are frequently found on river terraces, as is the case for the outcrops along the Bârlad River. The Bârlad Sud outcrop is situated in the southwestern part of Bârlad city, near the intersection of Tecuci Road and National Road DN11A, at the base of Iveshti Hill.

Although previously understudied, the Bârlad Sud outcrop has yielded significant palaeontological material through sustained monitoring efforts. Similar to the fossil vertebrate assemblages from the sites at Zorleni and Simila, the fossil record here comprises two distinct components: a Miocene assemblage, characterized by heavy transport-related abrasion and fragmentation, and a Pleistocene assemblage, distinguished by a comparatively high degree of preservation.

Since the early days of palaeontological research, an interesting and diverse fossil vertebrate assemblage has been uncovered at this site. At Bârlad Sud, the presence of turtles (Family Testudinidae) is documented by the recovery of shell

(carapace) fragments. Numerous bovid remains confirm the presence of *Bos primigenius*, including a mandible, a metacarpal bone, and a third phalanx. The occurrence of *Megaloceros giganteus* in Upper Pleistocene deposits across Romania is relatively common; accordingly, this new fossil locality has yielded this species through the discovery of a shed antler. Far rarer are proboscidean remains, which at the outcrop are represented only by small tusk fragments. This diverse fossil assemblage is associated with deposits dating to the last Pleistocene glacial period (Weichsel/Würm).

The first tine of the antler of *Megaloceros giganteus* from Bârlad Sud. At the time of extraction from the matrix, the first tine was visible. Its point of attachment near the burr is discernible, as well as its flattened and relatively expanded morphology, features that are consistent with diagnostic criteria for attributing the specimen to *M. giganteus*.

GEOLOGICAL AND SPELEOGENETIC SETTINGS FOR THE OCCURRENCE OF CAVE ARCHAEOLOGICAL SITES IN THE REUT VALLEY

CZU: 069.5:597/599(498)

Bogdan RIDUSH

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine.
b.ridush@chnu.edu.ua

Yana POPIUK

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine.
y.popiuk@chnu.edu.ua

Keywords: limestone; hypogenic karst; cave shelter; cave hermitage.

The lower reach of the Reut River valley is deeply incised in the Middle Sarmatian calcareous beds and forms a canyon with steep or vertical walls. The beds are mainly built with bioclastic and oolite limestone, which are a few meters thick, and are intercalated with thin interbeds of marls up to 0.05 m thick. Clays of the same age overlay the calcareous rocks.

The rock walls contain numerous caves and niches. Most of them are artificial, but there are also many natural karst cavities. Several artificial caves were carved based on the initial karst cavities. Part of the niches developed due to physical and organic weathering.

The presence of waterproof clays in the roof of limestones excludes the development of classical epigenic karst and causes the development of hypogenic karst.

The intercalation of limestones by less soluble marls caused the presence of several relatively isolated aquifers and, consequently, several isolated karst systems. So, the cavities that were developed deeply into the massif became outcropped on the surface due to river erosion and slope degression.

In total, in the vicinity of Butuceni Village, over 200 cavities were mapped, concentrated in six complexes associated with separated rocky massifs built with more compact bedrocks. The marl interbeds are less resistant to the physical and organic weathering that causes the occurrence of elongated niches in the cliffs.

These niches cause instability of the canyon slopes and periodical rockfalls. Only a few caves near Butuceni, Furceni and Mașcăuți villages exceed tens of meters in total length, up to 2000 meters. Most caves don't contain ancient sediments, with archaeological sites not older than the end of the Middle Ages. Only in one place near Furceni, in the fallen limestone block, did the small karst cavity contain Pleistocene remains.

The main chamber of the Furceni Cave (photo by B. Ridush).

CELE MAI VECHI URME DE LOCUIRE DIN ZONA RĂUTULUI DE JOS

CZU: 56.01:597/599

Vitalie BURLACU

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova.

burlacu.vitale@gmail.com

Ștefan CHELBAN

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova.

chelbanst@gmail.com

Cuvinte-cheie: Răutul de Jos; Paleolitic; stațiuni; repertoriu.

Până în prezent, în zona Răutului de Jos se cunosc 18 stațiuni cu material litic atribuite Paleoliticului superior. Cele mai multe dintre acestea prezintă mici localizări de unde au fost adunate până la câteva zeci de piese de silex intens patinate și doar o mică parte din acestea, precum stațiunea Orheiul Vechi I, Lăpușna etc., au dat un număr mai mare de material litic. Cercetările periegetice efectuate de către N. Chetraru în anii '50 și apoi de către I. Sapojnicov în anii '80 ai secolului al XX-lea, evidențiază două zone de concentrare a stațiunilor paleolitice în valea Răutului de Jos: prima include Complexul Muzeal „Orheiul Vechi”, în care intră localitățile Furceni, Trebujeni, Butuceni și Mașcăuți, și a doua zonă prezintă partea superioară a râulețului Ivancea, în apropierea localității Peresecina. Din cele 18 stațiuni cunoscute pe cursul de jos al Râului Răut, doar în două cazuri nivelul de locuire a fost identificat *in situ*. Prima este stațiunea Scoc, descoperită de către N. Telnov în 1982, care a dat o bogată colecție de piese de bifaciale, racloare, așchii, lame etc., și a doua este stațiunea Trebujeni Gura Ivancei descoperită în 2008 de către I. Borziac, unde au fost fixate două nivele de locuire *in situ*. Cu toate că în zona Răutului de Jos se cunosc un număr semnificativ de stațiuni paleolitice, regiunea rămâne încă slab cercetată.

Amplasarea stațiunilor Paleolitice din zona Răutului de Jos: 1. Mașcăuți I; 2. Mașcăuți II; 3. Butuceni; 4. Orheiul Vechi II; 5. Orheiul Vechi I; 6. Scoc; 7. Trebujeni XIII; 8. Trebujeni Gura Ivancei; 9. Peresecina II; 10. Lăpușna; 11. Iarna II; 12. Iarna I; 13. Peresecina III; 14. Peresecina IV; 15. Peresecina V; 16. Peresecina VI; 17. Peresecina VII; 18. Peresecina I.

PLEISTOCENE HORSES AT THE MIDDLE DNIESTER

CZU: 591.531.3

Yana POPIUK

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine.

y.popiuk@chnu.edu.ua

Bogdan RIDUSH

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine.

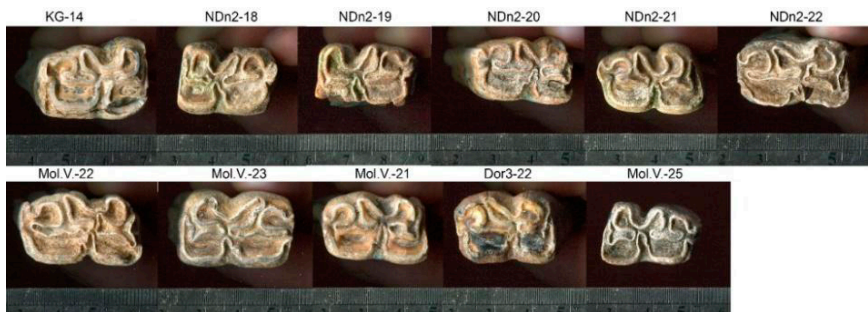
b.ridush@chnu.edu.ua

Keywords: equid fauna; Pleistocene; Palaeolithic; biostratigraphy; Middle Dniester.

The Palaeolithic sites Molodove V and Novodnistrovsk 2 are the main places where numerous Pleistocene equid remains were found in the Middle Dniester reach. They relate to areas where sediments and cultural layers were eroded.

The methodology for studying equid remains is based on the analysis of the morphology and morphometry of teeth, metapodials, and first phalanges for differences in size and shape. We performed measurements for metapodials according to the parameters proposed by V. Eisenmann (1979) and for the first phalanges according to J. Dive & V. Eisenmann (1991). For teeth, we measured the length, width, and height and determined the length of the protocone and its index (ratio of the length of the protocone to the total length) (Asperen, 2012).

It was established that the remains of equids found near the Molodove V belong to at least three taxa: *Equus ferus germanicus* (MIS-3); *E. mosbachensis* (MIS-7); *E. mosbachensis* and *E. achenheimensis* (MIS 9). Among the horse remains found near the Novodnistrovsk 2 site, those belonging to *E. mosbachensis* (MIS 7) were identified. On the opposite side of the Dniester, near Zhvanets, the remains of *Equus* cf. *major* (= *E. suessenbornensis*) were collected. The latter species inhabited Europe from the end of the Early Pleistocene to almost the middle of the Middle Pleistocene. Biostratigraphic data, obtained from the analysis of morphometric parameters, graphical constructions, and PCA, indicate the presence of significantly older deposits in these Quaternary sections than was believed until now.

Lower teeth of small-sized equids from several palaeontological sites on the Middle Dniester (Novodnistrovsk 2, Molodovo V, Doroshivtsi 3).

A FLINT HAND AXE FROM KHERSON REGION

CZU: 599.323

Alla HLAVENTCHUK

Odesa Archeological Museum, National Academy of Sciences of Ukraine, Odesa, Ukraine.

glavenchuk@gmail.com

Keywords: Palaeolithic; Dzharylhach Island; Northern Black Sea Region.

A flint tool was discovered by tourists in 2019 near Dzharylhach Island in the Black Sea (Skadovsk district, Kherson region), on a small islet formed by local shallowing of the sea.

A hand axe was crafted from a large nodule of high-quality, black, glossy Cretaceous flint. According to geologist Serhii Kadurin, the raw material likely originated from the Crimean Peninsula. The artefact measures up to 18 × 12.5 × 4 cm. The product has an oval-almond shape with asymmetry on one side, where an additional handle was made. Negative flake scars show 4–6 layers of flaking during the shaping of a sharp cutting edge. Three working edges of different lengths were formed on the tool. The first is a long edge sharpened along the entire perimeter of the stone. The second, shorter edge is located on the opposite side and occupies about half of the tool's long axis, also sharpened on both sides. The remaining part of that side is concave and retains the cortex, which was partially removed to deepen the natural depression and form a grip. Both edges show use-wear, with retouch and notches from utilization. The third, smallest (terminal) edge was broken and then trimmed. The more massive end of the stone was partially trimmed for ease of holding in the hand.

This artifact can be preliminarily dated to the Early Palaeolithic. It is plausible that a prehistoric site existed of the finding location (including the present-day Dzharylhach Island, which was significantly larger during Black Sea regression phases).

Due to Russia's full-scale war and its occupation of parts of the Kherson region, including ongoing military activity, archaeologists currently have no access to this territory. Therefore, it is deemed necessary to introduce this artifact into academic circulation to facilitate broader scholarly engagement, comparison, and potential identification.

A Hand Axe. Flint. Kherson Region. Photo: Oksana Hrytsyuta.

PALEOLITICUL MIJLOCIU VERSUS PALEOLITICUL SUPERIOR ÎN ARIA CARPAȚILOR ROMÂNEȘTI

CZU: 56:004

Marian COSAC

Departamentul de Istorie, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.

cosac_marian@yahoo.com

George MURATOREANU

Departamentul de Geografie, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.

george.muratoreanu@valahia.ro

Ionel GEAMBAȘU

Centrul de Cercetare a Istoriei și Patrimoniului Cultural „Grigore Gafencu”, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, Romania.

igeambashu@yahoo.com

Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU

Școala Doctorală, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.

s.gabriel74@yahoo.com

Elena-Cristina CONSTANTIN

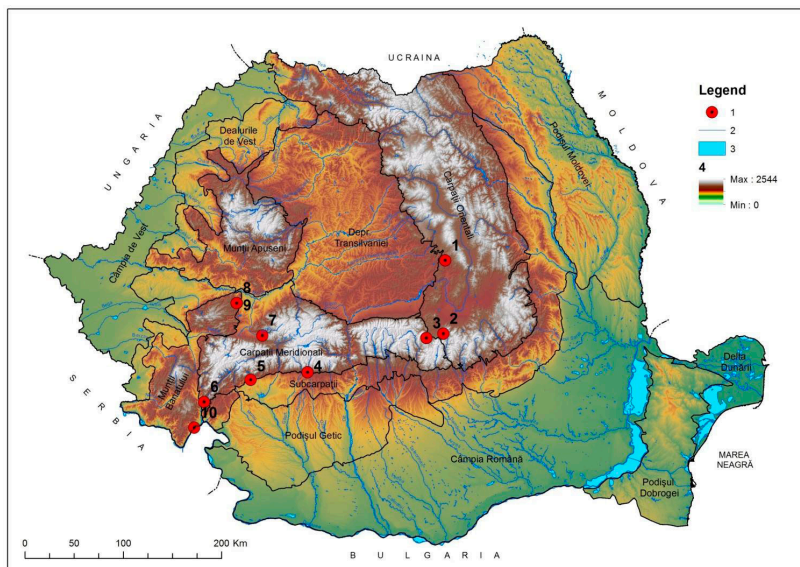
Centrul de Cercetare a Istoriei și Patrimoniului Cultural „Grigore Gafencu”, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, Romania.

crissconstantin@yahoo.com

Cuvinte-cheie: Neanderthal, Aurignacian, peșteri, Carpații românești.

Carpații românești beneficiază de un număr considerabil de peșteri active și fosile, cu un potențial arheologic ridicat pentru perioada Paleoliticului. Dacă în statistica din anul 1976 erau înregistrate 1884 peșteri, recent, în 2019, sunt menționate aproximativ 12.000 de peșteri, din care 2908 sunt fosile și au pachete sedimentare ce pot arhiva activitatea umană. Dintre acestea, doar aproximativ zece au beneficiat de cercetări arheologice sistematice. Cele mai cunoscute peșteri au fost identificate și cercetate de echipa coordonată de C.S. Nicolăescu-Plopșor în anii '50 și '60 ai secolului trecut. C.S. Nicolăescu-Plopșor a adoptat schema geocronologică alpină și considera că Paleoliticul mijlociu din aria carpatică evolua de la începutul Würm-ului și până la sfârșitul Würm-ului II. Această încadrare cronologică a permis

definirea unui Paleolitic mijlociu întârziat, în parte contemporan cu tehnocomplexul aurignacian, ipoteză preluată și de elevii lui C.S. Nicolăescu-Plopșor. Descoperirea în anul 1952, a fosilelor umane de la Peștera Muierilor, părea să susțină evoluția particulară a Paleoliticului mijlociu din Carpații românești.

Principalele peșteri cu materiale paleolitice din România: 1. Abri 122; 2. Gura Cheii-Râșnov; 3. Peștera Liliecilor; 4. Peștera Muierii; 5. Peștera Cioarei-Boroșteni; 6. Peștera Hoților-Herculane; 7. Peștera Bordul Mare-Ohaba Ponor; 8. Peștera Spurcată-Nandru; 9. Peștera Curată-Nandru.

În anii '70 ai secolului trecut au fost prelevate, din toate siturile paleolitice cercetate de C.S. Nicolăescu-Plopșor și discipolii săi, probe necesare analizelor de polen. Peșterile cu material litic atribuit Paleoliticului mijlociu au reprezentat coloana vertebrală a acestui demers. Rezultatele au stat la baza realizării unei scheme proprii a evoluției paleoclimatului în Pleistocenul superior din România și păreau să confirme cronologia scurtă a Paleoliticului mijlociu din aria carpatică. Cronologia C14, fundamentată pe probe estimate în principal în anii '80 ai secolului trecut, a adus aparent argumente suplimentare. Estimări cronologice recente sugerează necesitatea reevaluării palierului cronologic în care evoluează Paleoliticul mijlociu din aria Carpaților românești și revizuirea argumentelor ce au stat la baza definirii ca ansambluri litice aurignaciene în acest areal.

PE URMELE NEANDERTHALIENILOR IN CARPAȚII ROMÂNEȘTI. IDENTIFICAREA DE POSIBILE RUTE DE MIGRAȚIE ALE POPULAȚIILOR DE NEANDERTHALIENI CU AJUTORUL GIS

CZU: [552.5+552](498)

George MURĂTOREANU

Departamentul de Geografie, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.
george.muratoresanu@valahia.ro

Marian COSAC

Departamentul de Istorie, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.
cosac_marian@yahoo.com

Elena-Cristina CONSTANTIN

Centrul de Cercetare a Istoriei și Patrimoniului „Grigore Gafencu”, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.
crissconstantin@yahoo.com

Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU

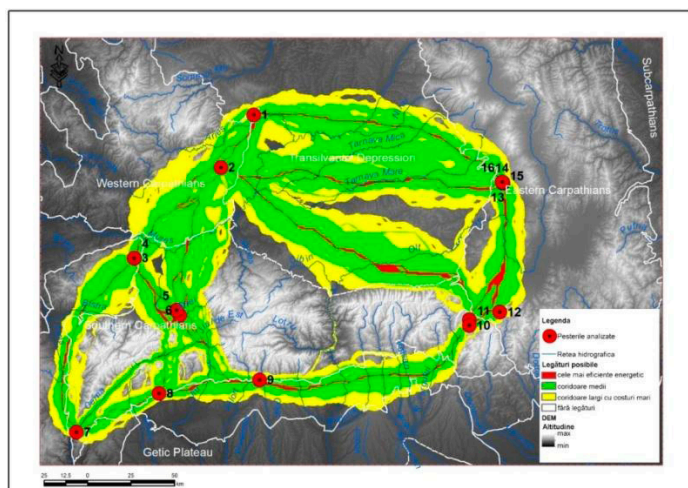
Școala Doctorală, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.
s.gabriel74@yahoo.com

Cuvinte-cheie: Linkage Mapper; Circuitscape; Neanderthal; peșteri; Carpații românești.

În România sunt cunoscute în prezent peste 12.000 de peșteri, majoritatea în spațiul montan, iar faptul că doar 16 dintre acestea au oferit informații despre prezența comunităților umane în Paleoliticul mijlociu pune semne de întrebare referitoare la intensitatea cercetărilor. În prezentul studiu, am urmărit să integrăm metode avansate de analiză spațială, precum Linkage Mapper și Circuitscape, pentru a evalua conectivitatea potențială a acestor situri. Cele două modele au fost dezvoltate de cercetători din domeniul biologiei și aparțin domeniului modelării spațiale deterministe și analizei geospațiale bazate pe algoritmi. În urma aplicării acestor modele, am identificat arealele de influență ale celor 16 peșteri cunoscute până în prezent, am determinat cele mai ușoare căi de mobilitate între acestea și principalele obstacole naturale între arealele carstice locuite la nivelul paleoliticului

mijlociu în scopul modelării conectivității spațiale dintre acestea și identificării de noi posibile situri pe aceste rute.

Linkage Mapper oferă trasee clare, dar unice, între situri. Circuitscape, în schimb, oferă o imagine continuă și probabilistică a fluxului general. Dacă Linkage Mapper ne ajută să identificăm axe preferate, Circuitscape sugerează distribuția presiunii de mobilitate în peisaj.

Coridoarele principale între siturile cu prezențe Paleolitic mijlociu din Carpații românești generat de protocolul Linkage Mapper (1. Peștera Ungureasca din Cheile Turzii; 2. Peștera lui Peștereanu; 3. Peștera Spurcată de la Nandru; 4. Peștera Curată de la Nandru; 5. Peștera Gaura Cocoșului; 6. Peștera Bordul Mare–Ohaba Ponor; 7. Peștera Hoților; 8. Peștera Cioarei–Boroșteni; 9. Peștera Muierii; 10. Peștera Sbârcioarei; 11. Peștera Liliecilor; 12. Gura Cheii Râșnov; 13. Abri 122; 14. Peștera Merești; 15. Peștera Gabor; 16. Peștera Liublinit).

Compararea celor două metode a evidențiat o serie de coridoare validate mutual (de exemplu, pe culoarele dintre Munții Apuseni și Subcarpați sau zonele depresionare din Carpații Orientali), confirmând traseele interpretate ca preferențiale în mobilitatea neanderthaliană.

Analiza integrată indică o serie de culoare stabile (Depresiunea Brașov, Depresiunea Hațeg, Culoarul Mureș–Arieș) care apar în ambele modele. Acestea pot fi interpretate drept trasee recurente, utilizate probabil de-a lungul mileniilor de către mai multe comunități.

Siturile cu cel mai mare număr de legături au fost identificate ca noduri regionale – de exemplu, peșterile din Cheile Vârghișului sau din Munții Apuseni.

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DIN PEȘTERA MARE, NR. 14 – CHEILE VÂRGHIȘULUI, CAMPANIA 2024

CZU: 599(498)

Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU

Școala Doctorală, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.

s.gabriel74@yahoo.com

Ionel GEAMBAȘU

Centrul de Cercetare a Istoriei și Patrimoniului Cultural „Grigore Gafencu”, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, Romania.

igeambashu@yahoo.com

Mădălina STĂNESCU

Școala Doctorală, Universitatea Valahia din Târgoviște, Târgoviște, România.

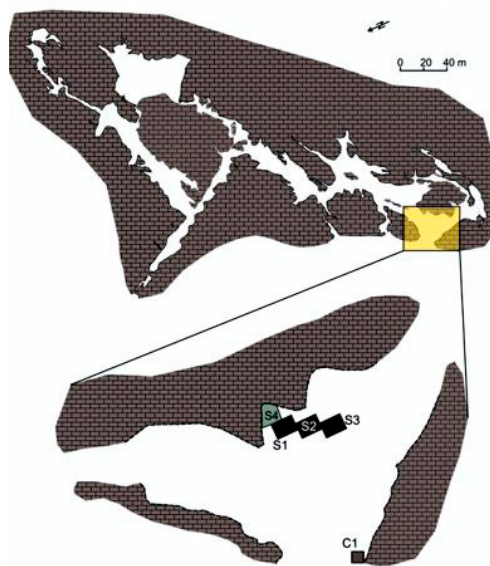
stanescunicoletamadalina@gmail.com

Cuvinte-cheie: Peștera Mare; Epoca Bronzului; Paleolitic mijlociu.

Peștera Mare, nr. 14, este amplasată pe versantul stâng al Cheilor Vârghișului, la aproximativ 18 metri deasupra talvegului. Peștera prezintă o serie de săli și galerii ce totalizează 1.100 m.

Consistentul pachet sedimentar din galeria principală a fost afectat de cercetări arheologice anterioare, cu secțiuni încă vizibile la nivelul de călcare. Cunoaștem autorii acestora, dar nu cunoaștem decât în mică măsură rezultatele obținute. Din păcate, în acest stadiu al cercetărilor, nu putem identifica paternitatea gropile/ secțiunilor vizibile la nivelul de călcare, singura decelabilă fiind exploatarea de guano.

Obiectivul nostru pentru anul 2024 a fost de a evalua succesiunea și componenta culturală a etapelor de locuire preistorice, iar în vederea atingerii acestuia a fost deschisă secțiunea S4, de aproximativ 4 m², delimitată pe două laturi de pereții peșterii, în continuarea S1, efectuată în anul 2019. Ca și în anii anteriori, secvența superioară din S4 conține un numeros material ceramic atribuit perioadei Epocii Bronzului, asociat cu faună, cenușă și cărbune. Complexul a fost afectat parțial de săpături anterioare, a căror paternitate nu o cunoaștem.

Plan secțiuni Peștera Mare.

Complex cu material postpaleolitic din Peștera Mare.

Colecția litică recuperată, încadrabilă în perioada Paleoliticului, nu este foarte numeroasă, fapt datorat abordării limitate în adâncime a secțiunii. Săpătura arheologică a atins partea superioară a unui nivel de locuire. Mai mult de jumătate din produsele de debitaj sunt din materii prime locale (34% cuarțit și, respectiv, 51% bazalt și granodiorit). De asemenea, mai mult de jumătate dintre articolele neretușate (75,6%) sunt așchii complete și fragmentate (în cea mai mare parte distale și proximale). Spre deosebire de produsele de debit neretușate, articolele retușate, deși puține, sunt reprezentate aproape exclusiv de lame. Este vorba de fragmente proximale, distale și complete, cu retușare directă parțială laterală/bilaterală care formează suprafețe denticulate.

THE LATE PLEISTOCENE FAUNAL ASSEMBLAGE FROM ABRI 122 SITE (VÂRGHIȘ GORGES, EASTERN CARPATHIANS) – NEW RESULTS USING MORPHOLOGICAL PARAMETERS AND TAPHONOMIC OBSERVATIONS

CZU: 569(498)

Mihai CAMINSCHI

'Emil Racoviță' Institute of Speleology, Romanian Academy, Bucharest, Romania; Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania.
mihai.caminschi@iser.ro

Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU

Doctoral School, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
s.gabriel74@yahoo.com

Vlăduț-Andrei GEORGESCU

Department of History, Faculty of Humanities, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
georgescuvlad73@gmail.com

Florin DANCIU

Department of History, Faculty of Humanities, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
florin.danciu@gmail.com

Valentin GEORGESCU

Doctoral School, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
georgescuvalentin75@yahoo.com

Ionel GEAMBAȘU

'Grigore Gafencu' Research Center of History of International Relations and Cultural Heritage, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
igeambashu@yahoo.com

Ștefan VASILE

Department of Geology, Mineralogy and Palaeontology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania. Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.
yokozuna_uz@yahoo.com

George MURĂTOREANU

Department of Geography, Faculty of Humanities, Valahia University of Târgoviște,
Târgoviște, Romania.
muratoreanug@yahoo.com

Marian COSAC

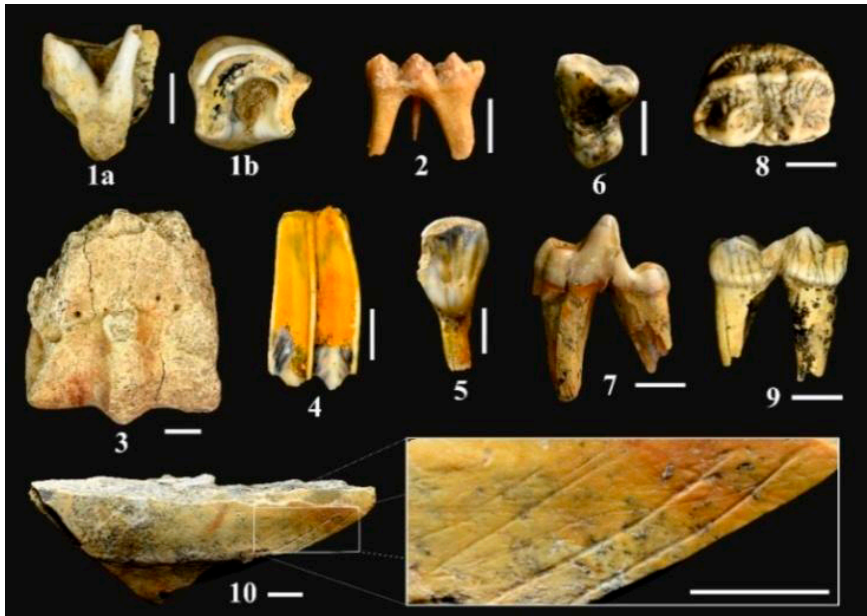
Department of History, Faculty of Humanities, Valahia University of Târgoviște,
Târgoviște, Romania.
cosac_marian@yahoo.com

Keywords: faunal remains; taphonomy; Late Pleistocene; Middle Palaeolithic.

Beginning with 1989, the Upper Pleistocene deposit of the Abri 122 site (Vârghiș Gorges, Eastern Carpathians) displayed significant potential for both archaeological and palaeontological studies. The modern campaigns, started in 2014, yielded several fossil specimens and lithic material revealing a Late Pleistocene fossil assemblage and a Middle Palaeolithic industry. According to recent studies, based on the excavations carried out between 2014 and 2020, the identified faunal assemblage is dominated by medium and large bovids, ursids, rhinocerotids, and canids. Alongside the revision of all previously studied material, this study aims to present new unpublished faunal remains excavated after 2021. The available material displays a high degree of fragmentation, covering dimensions in the 1–6 cm interval. The best-preserved fossil remains are mostly the small-sized anatomical elements, consisting mainly in isolated teeth, phalanges, and metapodials. Using morphological parameters available in literature, the identified faunal assemblage is dominated by middle-sized artiodactyls, with *Capra ibex* as the best-represented taxon. The carnivoran remains are also abundant, mostly belonging to ursids (*Ursus spelaeus*, *Ursus arctos*) and canids (*Canis lupus*, *Vulpes vulpes*). Furthermore, the morphological observations revealed the presence of large-sized ungulates, such as *Coelodonta antiquitatis*, *Equus* sp., and *Bos primigenius*/*Bison priscus*.

Thus, the relative taxonomic abundance obtained in this study is similar to previously results, although the proportion of large-sized herbivores is notably lower. In the case of the second approach, the observations carried out under low-angle light revealed various evidence of bone taphonomic modifications. Noteworthy examples consist of carnivoran bites or gnawing traces, as well as cut marks or signs of burned surfaces. Therefore, taking into account the taphonomic modifications listed above, the presence of large-sized ungulates in the Upper

Pleistocene deposit of the Abri 122 site could be a result of large carnivorans or Palaeolithic human activity in this region.

Faunal remains from Abri 122 site: *Coelodonta antiquitatis* lower tooth fragment (1), lingual (a) and occlusal (b) view; *Sus scrofa* lower right deciduous tooth (2), lingual view; *Equus* sp. metapodial fragment (3), anterior view; *Capra ibex* upper right second molar (4), buccal view; *Bos primigenius*/*Bison priscus* right first incisor (5), lingual view; *Canis lupus* upper left first molar in occlusal view (6), lower right first molar in lingual view (7); *Ursus spelaeus*, upper right first molar in occlusal view (8), lower right first molar in buccal view (9); cut marks on a large herbivore diaphysis (10).

All scale bars equal 1 cm.

The research activities were supported by research project PALSIRP Sepkoski Grant 'Disentangling the Late Pleistocene carnivoran assemblage from Eastern Carpathians' caves', funded by the Palaeontological Society (to M. Caminschi).

PALAEOECOLOGICAL RECONSTRUCTIONS BASED ON THE SMALL MAMMAL ASSEMBLAGE FROM ABRI 122 MIDDLE PALAEOLITIC SITE (VÂRGHÎȘ GORGES, PERȘANI MOUNTAINS, ROMANIA)

CZU: 902.035

Elena DIHOIU

Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania.
elena.dihoiu02@gmail.com

Alexandru PETCULESCU

'Emil Racoviță' Institute of Speleology, Romanian Academy, Bucharest, Romania.
alexpet@gmail.com

Mădălina STĂNESCU

Vrancea Museum, Focșani, Romania; Doctoral School, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
stanescunicoletamadalina@gmail.com

Ionel GEAMBAȘU

'Grigore Gafencu' Research Center of History of International Relations and Cultural Heritage, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
igeambashu@yahoo.com

Sebastian Gabriel ȘERBĂNESCU

Doctoral School, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
s.gabriel74@yahoo.com

Vlăduț-Andrei GEORGESCU

Department of History, Faculty of Humanities, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
georgescuvlad73@gmail.com

Florin DANCIU

Department of History, Faculty of Humanities, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
florin.danciu@gmail.com

Marian COSAC

Department of History, Faculty of Humanities, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.
cosac_marian@yahoo.com

George MURĂTOREANU

Department of Geography, Faculty of Humanities, Valahia University of Târgoviște, Târgoviște, Romania.

muratoreanug@yahoo.com

Ștefan VASILE

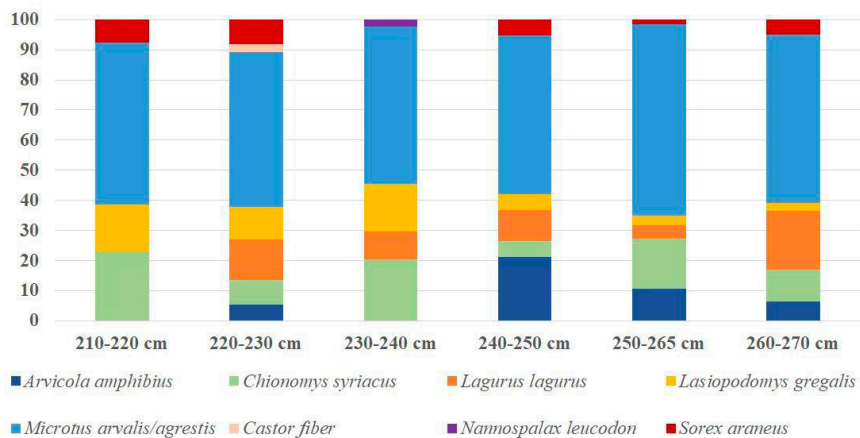
Department of Geology, Mineralogy and Palaeontology, Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest, Bucharest, Romania; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.

yokozuna_uz@yahoo.com

Keywords: Rodentia; Eulipotyphla; palaeoenvironment; Late Pleistocene.

The analysis of small mammal fossil remains discovered in Abri 122, a Middle Palaeolithic site located in the Vârghiș Gorges (Perșani Mountains, Eastern Carpathians, Romania), offered important information used in reconstructing the palaeoenvironment and climatic variations present in this area during the Late Pleistocene. The study is based on a detailed morphological analysis of dental remains, using small mammal faunal assemblages to interpret environmental conditions. The presence of *Castor fiber* and *Arvicola amphibius* in the fossil assemblage indicates the existence of permanent water bodies in the area, whereas *Chionomys syriacus* and *Lasiopodomys gregalis* suggest open mountain areas with rocky substrate and low temperatures were also present. Other taxa, such as *Lagurus lagurus* and *Nannospalax leucodon* support the presence of steppe habitats, and *Sorex araneus*, the only eulipotyphlan, supports the existence of shady, forested areas.

The stratigraphic relative distribution of taxa reveals alternating between cold and slightly warmer periods, possibly corresponding to stadial and interstadial phases. These variations, although moderate, are significant for understanding local climate dynamics. Furthermore, the relatively constant abundance of taxa adapted to lower temperatures indicates a temperate climate, colder than the current one was present at the time of Middle Palaeolithic human activity in the area. The results highlight the importance of small mammals in palaeoecological reconstruction and support the idea of a diverse fauna, influenced by climatic and geomorphological changes in the region, thus providing valuable insight into the interaction between the fauna and the environmental conditions during the Late Pleistocene epoch.

The relative abundance of each identified taxon in the analyzed section.

CERCETAREA ARHEOLOGICĂ PREVENTIVĂ DIN COMUNA POCHIDIA, JUDEȚUL VASLUI

CZU: 903.4

Mircea OANCĂ

Muzeul „Vasile Pârvan”, Bârlad, România.

myrxas_oanca@yahoo.com.com

Adrian-Ionuț GÎLEA

Muzeul „Vasile Pârvan”, Bârlad, România.

gilea_adrian@yahoo.com

Cuvinte-cheie: cultura Starčevo–Criș; cultura Cucuteni; cultura Sântana de Mureș; secolul al XIX-lea.

Accesul către comuna Pochidia se face din E581 (Tutova, aproximativ 7 km până în centrul comunei), prin intermediul drumului județean DJ 243A. Pe teritoriul comunei sunt două trasee de drumuri comunale care asigură legătura între satele componente: DC 77A, Borodești–Pochidia și DC 147, DJ 243A–Sălceni. Cel mai apropiat oraș este Bârladul, la aproximativ 25 km.

Cercetarea arheologică preventivă s-a realizat pentru lucrările necesare implementării proiectului „Înființare rețea de canalizare menajeră și stație de epurare în comuna Pochidia, județul Vaslui”, comuna Pochidia, județul Vaslui. Proiectul se desfășoară în zona protejată a siturilor arheologice: Ruinele Conacul Romallo-Cantacuzino de la Pochidia, Cod RAN 166592.02; Situl arheologic de la Borodești–Biserica Veche, Cod RAN 166556.01; Așezarea de epocă medievală de la Pochidia–Pădurea Borna, Cod RAN 166592.01; Situl arheologic de la Sălceni–Dealul Sălceni, Cod RAN 166618.02; Așezarea de epoca migrațiilor de la Sălceni–Dealul Bichi, Cod RAN 166618.01.

În total, am efectuat 37 de sondaje de cercetare în zona de protecție a siturilor arheologice, în apropierea traseului pe care îl va urma proiectul de investiții „Înființare rețea de canalizare menajeră și stație de epurare în comuna Pochidia, județul Vaslui”, care însumează 730 mp.

În urma acestei cercetări am descoperit patru situri arheologice noi pentru care am făcut fișe de sit pentru a fi înscrise în Repertoriul Arheologic Național, pe lângă celelalte cinci identificate în anul 2021.

Cuptor neolitic descoperit în timpul excavațiilor din situl Sălceni-*La Pompe*, comuna Pochidia, județul Vaslui, România.

EVALUAREA SITULUI NEO-ENEOLITIC DE LA DIOCHEȚI-REDIU (JUDEȚUL VRANCEA)

CZU: 569.723(4)

Mădălina STĂNESCU

Muzeul Vrancei, Focșani, România.
stanescunicoletamadalina@gmail.com

Daniel GARVĂN

Muzeul Județean Buzău, Buzău, România.
daniel.garvan@gmail.com

Roxana MUNTEANU

Muzeul Județean Buzău, Buzău, România.
roxmunteanu@gmail.com

Ionuț STĂNESCU

Muzeul Vrancei, Focșani, România.
stanescuionut@hotmail.com

Cuvinte-cheie: neolitic; Precucuteni; locuință; material litic; ceramică.

Situl neo-eneolitic se găsește în lunca pârâului Zăbrăuți, la aproximativ 1 km sud de satul Movilița și 2,5 km nord-vest de satul Diocheți-Rediu, pe un grind traversat pe direcția nord-vest-sud-est de un drum de exploatare. Marginea de nord-est este puternic afectată de eroziunea produsă de cursul de apă. Cea mai mare parte a grindului a suferit numeroase intervenții antropice de-a lungul timpului, întreaga jumătate de nord-est a fost utilizată ca groapă de împrumut, fiind decapată pe o adâncime cuprinsă între 0,5–1 m.

Situl a fost identificat în urma unor cercetări de suprafață, în primăvara anului 2021, iar în toamnă au fost realizate mai multe sondaje, între care unul (cu dimensiunile de 3×2 m, orientat sud-vest-nord-est) pe latura de nord-est a sitului, într-o zonă unde se observau fragmente de pereți prăbușiți ale unei locuințe incendiate. Sondajul nu a atins baza depunerilor antropice, dezvelind parțial o locuință incendiată Precucuteni. În completarea acestor sondaje, pentru clarificarea întregii secvențe stratigrafice a sitului, în anul 2024 am reluat cercetările, sub forma investigațiilor non-intruzive, completate de sondaje.

În urma sondajului realizat în 2024, am obținut o imagine mai clară privind stratigrafia sitului. Săpăturile au confirmat că partea superioară a depunerilor antropice a fost distrusă prin decapări. Judecând după observațiile din S. I, depunerea din epoca fierului pare să fi fost complet îndepărtată, cel puțin în sectorul investigat.

Se păstrează *in situ* o depunere bogată din perioada eneolitică (cu cel puțin două orizonturi de construcții), care pare la prima vedere relativ bine conservată. De asemenea, sondajul din 2024 a permis identificarea unui material ceramic neolitic relativ abundent, la baza depunerilor antropice. Pentru definirea acestui nivel mai vechi și pentru obținerea unei imagini clare asupra topografiei sitului sunt necesare investigații suplimentare.

Diocheți-Rediu „Izlaz”. Vedere aeriană cu situl.

CONTRIBUȚII MODESTE ȘI O IDEE GENEROASĂ PRIVIND PREISTORIA ȘI ISTORIA UNUI BAZIN HIDROGRAFIC (ENEOLITIC – SECOLELE II-IV)

CZU: 902/903.5

Neculai BOLOHAN

Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.
neculaibolohan@yahoo.com

Ștefan-Bogdan NOVAC

Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.
novack24@yahoo.com

Miruna LIBIȚĂ-PARTICĂ

Cercetător independent, București, România.
mirunalibitapartica@gmail.com

Cuvinte-cheie: spațiu arheologic; palimpseste de peisaj; autonomie; asocieri; conectivitate.

Devenit în ultimele decade un element al mundanității, spațiul arheologic pare să fie un subiect de studiu a cărui facilitate de abordare pare asigurată de parametrii tehnici, mai puțin de „privirile” de la firul ierbii. Așa au crezut pentru un răstimp și autorii contribuției de față care, luați de valul cunoașterii materialității arheologice, au înțeles că artefactele pluteau în gol sau, în contexte mai fericite, în secțiuni sau casete. Astfel, spațiul, definit de un punct sau de un „nor de puncte”, de necesitatea materializării acestuia prin caracteristici geografice și de variatele mecanisme diagenetice sau antropice, devine un căutat și atent subiect de studiu și de lectură. Toate acestea pentru a aborda spațiul ca un context definit cu sens, cu rost.

La confluența dintre istorie–arhivistică–arheologie, spațiul devine din ce în ce mai des loc al desfășurării buchilor de mai multe ori pe aceeași pagină, care va deveni un palimpsest. Câteva dintre aceste modeste gânduri ne-au dus către încercarea *altfelității* privind ocuparea, utilizarea și părăsirea spațiului în timpuri diferite. De la un sit de pe valea pârâului Verdele (comunele Mărgineni și Podoleni, județul Neamț) am ajuns la o succesiune de situri, preferate de către aceleași comunități preistorice – oare de ce? Gesturi repetitive, preocupări apropiate, paleomedii

asemănător, comunicare nonverbală... Ar putea fi doar unele dintre elementele care au favorizat autonomia sau asocierea și, cu certitudine, conectivitatea comunităților străvechi.

Fotografie aeriană oblică asupra bazinului mijlociu al Pârâului Verdele.
©Bogdan-Ștefan Novac.

Activitățile de cercetare din perioada 2021–2024 au fost susținute instituțional și financiar de către D.J.C. Neamț (director Roxana Josanu) și Robert Marius Țuțuianu, Club Off Road Piatra Neamț (CORP Piatra Neamț), Robert-Gabriel Mitrea, Mărgineni-Neamț, Vasile Pop Silaghi, BUSINESS AGRO CONSULTING SRL Girov, Merlin's Beverages, Piatra Neamț, Primăria Mărgineni, județul Neamț și mulți alții. Tuturor le mulțumim!

MESELE-ALTAR: UN NOU REPER TIPOLOGIC ÎNDEFINIREA ASPECTULUI CULTURAL STOICANI-ALDENI

CZU: 902/903

Daniel GARVĂN

Muzeul Județean Buzău, Buzău, România.

daniel.garvan@gmail.com

Cuvinte-cheie: eneolitic; ceramică; a doua jumătate a mileniului al V-lea; influențe.

Mesele-altar sau *mesele de cult*, așa cum sunt ele întâlnite în literatura arheologică, cunosc o largă răspândire în neo-eneolitic, fiind reprezentate sub diverse forme.

În a doua jumătate a mileniului al V-lea, acestea apar relativ frecvent în nord-estul Munteniei și sudul Moldovei, areal locuit de comunitățile Stoicani–Aldeni. În același interval cronologic, acest tip de piesă este prezent și în mediile culturale învecinate din nord și nord-vest – Cucuteni și Ariușd – în acest timp fiind foarte slab reprezentat în contextul cultural Gumelnița.

Deși se cunosc până în prezent relativ multe exemplare, tipul de obiect ce face subiectul acestei lucrări a fost puțin abordat în cercetarea arheologică.

Alături de alte tipuri de artefacte (suporturile cilindrice, vasele-borcan), acest tip de piesă constituie un element de legătură între comunitățile de la Curbura Carpaților și cele din arealul Cucuteni–Ariușd. Diferențele în repertoriul ceramic specific comunităților eneolitice din nordul și din sudul Munteniei pot fi invocate ca argument suplimentar în sprijinul ideii existenței a două arii culturale distincte – dintre care cea situată în nord (Stoicani–Aldeni) prezintă influențe puternice ale tradițiilor Precucuteni și Cucuteni. Din această perspectivă, *mesele-altar* pot reprezenta un reper tipologic util în definirea aspectului cultural Stoicani–Aldeni. Existența celor două arii culturale – Gumelnița și Stoicani–Aldeni – a fost, de-a lungul timpului, fie acceptată, fie contestată de arheologi; alături, arealul din nord-estul Munteniei a fost exclus tacit din analiza tipologică a unor categorii de artefacte gumelnițene.

Masă-altar descoperită la Aldeni-Guruiul Balaurlui.

A “CHURINGA” FROM VELIKYI ISLAND ON THE SOUTHERN BUG RIVER

CZU: 902/903.5

Alla HLAVENCHUK

Odesa Archeological Museum, National Academy of Sciences of Ukraine, Odesa, Ukraine.

glavenchuk@gmail.com

Ihor PISTRUIL

Odesa Archeological Museum, National Academy of Sciences of Ukraine, Odesa, Ukraine.

pistruiligor@ukr.net

Serhii KADURIN

Faculty of Geology and Geography, Odesa Mechnikov National University, Odesa, Ukraine.

kadurins@gmail.com

Key words: Neolithic; Eneolithic; Southern Bug River Region; Velykyi Island.

In 2024, local historians Vasyl Seliavin and Oleksandr Shyva, while exploring caves on Velykyi Island (also known as Kryvyi Island), located in the middle of the Southern Bug River near the town of Yuzhnoukrainsk, Voznesensk district, Mykolaiv region, discovered rock carvings. During the inspection of these petroglyphs, an intriguing artifact was found. The item was located beneath one of the rock faces bearing several carvings. This is an elongated river pebble that was brought under a rock located quite far from the water. The material of the pebble is schist, a local metamorphic rock. This detail drew attention to the stone, which stood out due to its water-worn surface, contrasting with other stones.

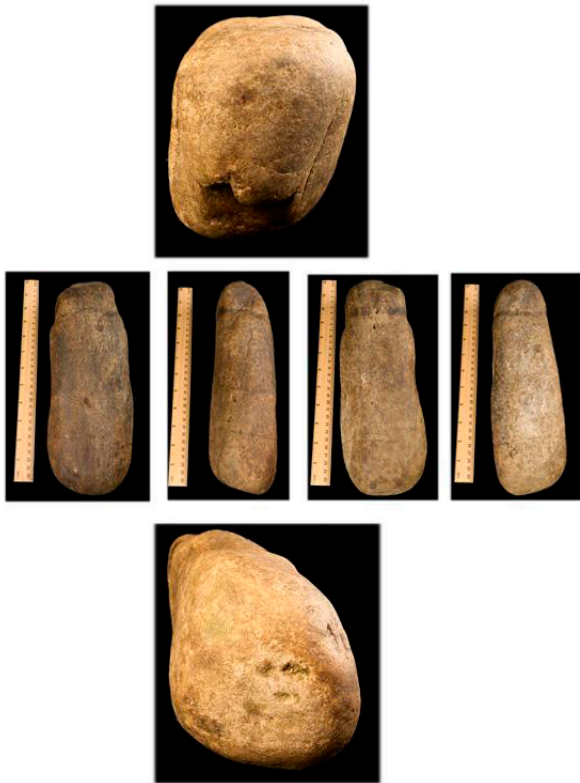
The pebble measures 28 cm in length and up to 30 cm in maximum diameter. The item, resembling a “churinga”, has an overall anthropomorphic shape with a distinctly formed head and shoulders, and several rows of transverse engraved lines. In addition to this general anthropomorphic shaping, the entire object features engravings and relief images. Also present are abstract images depicted by dots.

This is a non-utilitarian object likely associated with ancient beliefs or cults. It is preliminarily dated to the Neolithic–Eneolithic Era.

The petroglyphs and the “churinga” can tentatively be linked to the settlement of Velykyi Ostriv. The settlement is located on Velykyi Island.

The first archaeological discoveries here were made during the 1930–1932 expedition led by Fedir Kozubovskiy. Archaeological exploration were conducted in 1980, and in 1986 a small excavation was carried out by an expedition led by Mykola Tovkailo. The finds from these excavations were attributed to the Neolithic and Eneolithic Eras.

Such discoveries underscore the necessity of renewed archaeological research on Velykyi Island.

“Churinga”. Schist. Velykyi Island (Photo: Oksana Hrytsyuta).

OBSERVAȚII ASUPRA ABORDĂRII INTERPRETATIVE PRIVIND PLASTICA ANTROPOMORFĂ DE LA ISAIIA-BALTA POPII (JUDEȚUL IAȘI)

CZU: 902/903.2

Alina PATRICHE

Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.

patriche.alina882@gmail.com

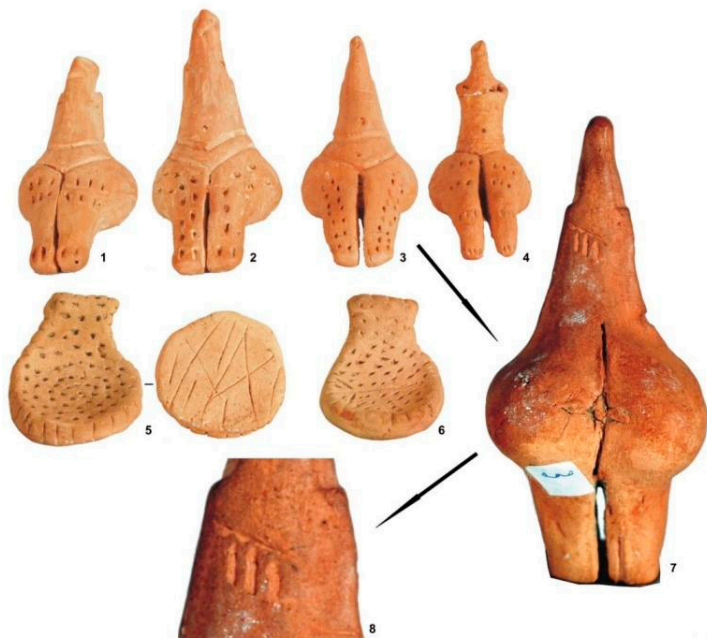
Cuvinte-cheie: Precucuteni; reprezentări antropomorfe; metodologie; simbolism; fertilitate.

Pornind de la reprezentările plastice ale corpului uman descoperite în cadrul așezării precucuteniene de la Isaiia-Balta Popii (județul Iași), am identificat o serie de probleme în ceea ce privește interpretarea artefactelor și a rolului lor în cadrul comunităților preistorice. Sursa principală a acestor probleme pare să țină de metodologia abordării interpretative sau, mai curând, de absența sa.

Plastica antropomorfă de la Isaiia-Balta Popii este analizată într-o manieră generalizatoare, făcându-se întotdeauna apel la noțiunea de „cult al fertilității și al Zeiței-Mamă”. Această noțiune este prezentată drept un adevăr absolut, devenind cu timpul un argument în sine. Astfel, tendința este ca orice obiect (fie că vorbim despre reprezentări antropomorfe propriu-zise sau despre artefacte cu atribute antropomorfe) să fie văzut drept o manifestare a conceptului de fertilitate.

Utilizarea unei asemenea abordări poate duce la apariția mai multor probleme și limitări. Accentul va fi pus întotdeauna pe constante și pe stabilirea unor „legi” general valabile în detrimentul aspectelor unice sau particulare unor zone restrânse. De asemenea, pornind analiza cu un set de preconcepții, întregul proces care succedă nu are cum să denote obiectivitate, precum nici rezultatul obținut nu poate avea o credibilitate deplină. Nu în ultimul rând, această căutare constantă a simbolismului poate duce la suprainterpretarea artefactelor, fără a dispune însă de suficiente dovezi, riscând obținerea unor narative care nu pot fi susținute arheologic.

Astfel, îmi propun să expun problemele care țin de metodologia interpretării artefactelor menționate anterior, opinie care va fi susținută de câteva exemple concrete, pentru a putea atrage atenția asupra nevoii de reconsiderare a acestora.

Tezaurul de la Isăia: ansamblu integral (sus) și detalii ale unor piese din componență (jos) (după N. Ursulescu, F.-A. Tencariu, *Treasures of ritual objects from the Precucuteni–Cucuteni Cultural Complex and in the contemporary civilisations of the Balkan-Carpathian area. A comparative view*. In: G. Bodî, B. Govedarica, S. Hansen, A. Rubel, C.E. Ursu (eds.), *Die Cucuteni-Kultur und ihre südliche Nachbarn. Forschungsgeschichte – Kulturbeziehungen – offene Fragen*, Editura Karl A. Romstorfer, 2020).

EVOLUȚIA TEHNICII DE ARDERE A CERAMICII ENEOLITICE: O CONTINUĂ PERFORMANȚĂ ÎN ARHITECTURA CUPTOARELOR DE ARS VASE

CZU: 902/903.2

Ghenadie SÎRBU

Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău,
Republica Moldova.

ghena.sirbu2014@gmail.com

Cuvinte cheie: eneolitic; etapa Cucuteni B–Tripolie CI; Trinca–*La Șanț*; cuptoare de ars ceramică.

Un loc aparte în ansamblul culturii materiale Cucuteni–Tripolie îl ocupă, cu bună dreptate, ceramica. Tehnicile de modelare și decorul au cunoscut o permanentă inovație, lăsându-și amprenta pe multitudinea formelor și a bogatului registru cu elemente pictate.

Pentru obținerea ceramicii de calitate înaltă, meșterii cucutenieni au folosit tehnici avansate de ardere, prin care ceramica obținea o culoare omogenă, iar pereții – duritate.

Pe durata celor trei etape de evoluție cultural-cronologică, cuptoarele de ars ceramică au suferit modificări, trecând treptat de la instalații simple la construcții complexe, adevărate inovatoare tehnologice. În discursul nostru ne vom concentra atenția asupra unor cuptoare de ars ceramică din etapa Cucuteni B–Tripolie CI, în care apogeul producerii ceramicii pictate ajunge la un nivel avansat, etapa în care însuși cultura cunoaște o evoluție demografică ridicată, lucru marcat prin apariția așezărilor de dimensiuni mari.

În etapa la care ne referim, avem de a face cu comunități contemporane care păstrează aceleași tradiții în toate sferele, inclusiv în producerea ceramicii. Însă, cum ne arată săpătura, cunoștințele noastre pot fi mereu completate. Tipurile cuptoarelor de ars ceramică cunosc apogeul arhitectural, având o construcție verticală cu două camere, una pentru combustibil și alta pentru arderea vaselor. Diferența constă în modul de delimitare a camerelor. În cele mai multe cazuri se foloseau discuri de lut puse peste canalele de ardere pentru a menține ceramica. Dar, cum ne-au arătat noile descoperiri făcute în situl Trinca–*La Șanț*, sunt și alte

tipuri de cuptoare care se evidențiază printr-un grătar ce desparte camerele. Acest tip de cuptor este mai mult specific finalului mileniului IV î. Hr., des întâlnit în mediul grupului Horodiștea-Gordinești.

Descoperirea unor astfel de instalații de foc, cu decenii în urmă, reprezenta un noroc pentru echipa de cercetare. În zilele noastre, cu ajutorul metodelor interdisciplinare, acest efort nu mai poate fi considerat un deziderat al timpului.

Trinca-La Șanț. Cuptorul nr.1. Vedere din dronă cu cuptorul:
1 - la momentul descoperirii, 2 - în faza finală de cercetare.

DESPRE MUZICĂ ȘI DANS ÎN CIVILIZAȚIA CUCUTENI

CZU: 902/903.2"638"

Senica ȚURCANU

Muzeul de Istorie a Moldovei, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, Iași, România.
senicat2000@yahoo.com

Cuvinte-cheie: chalcolitic; Cucuteni; instrumente muzicale; scene de dans; reprezentări antropomorfe.

Comunicarea își propune să realizeze o sistematizare a categoriilor principale de piese care pot fi indicate drept instrumente muzicale sau artefacte destinate a produce sunete din mileniile V–IV î. Hr., care se regăsesc disparat în vasta literatură științifică dedicată descoperirilor arheologice aparținând civilizației Cucuteni–Tripolie.

Valorizând puterea sunetului și permițând o abordare senzorială a lumii preistorice, piesele identificate indică cunoașterea și folosirea unor instrumente care pot fi clasificate ca fiind idiofone, aerofone sau chiar instrumente de percuție.

Variate în ceea ce privește intensitatea și variabilitatea sunetului, artefactele care produceau sunetele de altădată sunt extrem de diferite, din punct de vedere morfologic fiind asociate cu forme antropomorfe, zoomorfe sau chiar cu piese din instrumentarul utilitar cotidian. Constatarea ne permite să presupunem utilizarea lor în contexte precise, cu valențe multiple, frecvent simbolice.

Este cert că aceste obiecte erau prezente – prin sunetele lor specifice – în anumite activități ale comunităților umane preistorice. Care era natura acestora?

Chiar dacă peisajul sonor de altădată poate fi reconstituit doar parțial, descoperirile arheologice documentează o altă sursă iconografică majoră care ne permite analize cu rezultate interesante: scenele de dans.

Mijloc esențial de comunicare nonverbală, dansul a constituit dintotdeauna o componentă majoră în ceremoniile religioase și în ritualurile comunitare. Dansul joacă un rol important într-o varietate de contexte, incluzând riturile de trecere și ceremoniile de comunicare cu ființe mitologice sau spirite ancestrale, activitățile de natură medicală sau în conexiune cu ocupațiile (vânătoare, cultivarea plantelor și culesul recoltelor sau unele meșteșuguri).

Într-o a doua parte, comunicarea își propune să analizeze dintr-o perspectivă integrativă artefactele care produceau sunetele de altădată și scenele de dans (individuale sau de grup) care sunt uneori figurate prin reprezentări plastice realizate în *ronde bosse*, aplicate sau pictate pe ceramica din civilizația analizată.

Fragment de vas cu reprezentarea unei scene de dans (Chirileni III, Republica Moldova).

USE-WEAR ANALYSIS OF BOAR TUSK TOOL FROM BEREZIVSKA HES SITE: PRELIMINARY RESULTS

CZU: 902/903.2"638

Oksana HRYTSIUTA

Odesa Archaeological Museum, Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, Ukraine.

grytsyuta2@gmail.com

Maria LOBANOVA

Odesa Archaeological Museum, Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, Ukraine.

lbvmsh@gmail.com

Keywords: Cucuteni–Trypillia Culture; Sabatynivka group; boar tusk tools; ornamentation tools; use-wear analysis.

There is a large collection of bone artefacts from the Cucuteni–Trypillia B1 stage on the Southern Buh River valley. Among them are ornamentation tools made from boar tusks, which were found during excavations on the Sabatynivka 1 and Berezivska HES sites. These settlements were attributed to the Sabatynivka group of sites, which, according to the latest AMS data, dates back to the 44th–40th centuries BCE.

Ornamentation tools from the Sabatynivka 1 site were published back in 1933. Unfortunately, during World War II, the artefacts were destroyed. Part of the collections from another site at the Berezivska HES is housed in the Odesa Archaeological Museum of the National Academy of Sciences of Ukraine. It was collected during the field research by V. Tsybeskov in the 1960s. The Berezivska HES collection comprises documentation and artefacts that enable a detailed examination of the site's chronology and, in the future, the significance of individual objects.

A total of six artefacts were identified as ornamentation tools. Vestibular blades of both left and right canines (three specimens each) served as blanks for these tools. Notches were carved into the convex outer surface of the tusks.

Linear striations in the form of fine scratches were observed on the notches oriented either perpendicular to the edge or at approximately 45°. The central

portions of the notches exhibit more intensive wear, while only the tips show rounding, polishing, smoothing, and a characteristic grainy sheen.

Experimental replication using a modern boar tusk enabled reconstruction of the tool production technique and yielded use-wear traces identical to those observed on archaeological specimens. The notches were incised using a flint blade without secondary modification. Use-wear traces began to appear on the experimental stamp after six hours of use. The use of flint blades in stamp production was further supported by experimental evidence.

Ornamentation tool from Berezivska HES site.

Experimental process

DINCOLO DE SCHELET. CRONICA VIETII ȘI MUNCII ÎN CONTEXTUL CIMITIRULUI NEOLITIC DE LA ICLOD

CZU: 903.22

Angela SIMALCSIK

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova; Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România; Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.

angellisimal@gmail.com

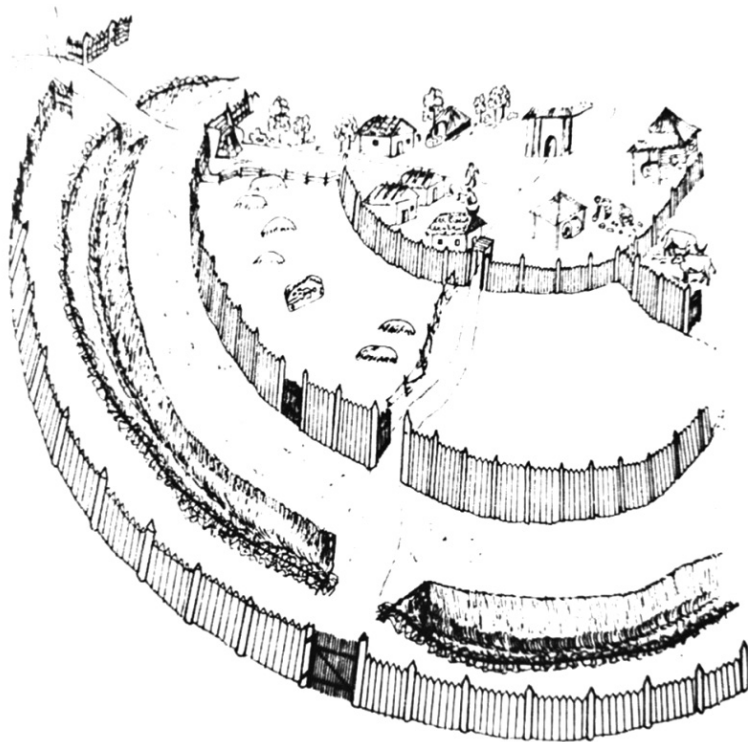
Cuvinte-cheie: necropolă; neolitic târziu; date paleoantropologice; indicatori ocupaționali.

Indicatorii ocupaționali și ai stilului de viață pot fi identificați pe oase în regiunile unde se fixează mușchii prin tendoane și ligamente. Studiul lor oferă informații despre intensitatea efortului fizic depus, felul în care oamenii își utilizau aparatul musculo-scheletic în timpul activităților cotidiene, cum se adaptau la schimbări sau ce stil de viață aveau. Corelarea acestor informații cu starea de sănătate aduce și mai multe informații, pentru ca în final să putem reconstitui *postmortem* obiceiurile unui individ sau ale unei populații.

Fiind indicatori observați prin metode nemăsurabile, înregistrarea lor este anevoioasă, mai ales când modificările sunt abia la debut sau de intensitate redusă. În literatura de specialitate găsim numeroase recomandări de studiu și clasificări ale indicatorilor ocupaționali. Unele lasă loc de interpretări, altele însă sunt foarte bine definite. Cu toate acestea, interpretarea modificărilor și mai ales transpunerea lor în activități fizice cotidiene constituie o provocare pentru orice antropolog.

Analiza acestui complex de indicatori realizată pentru seria scheletică provenită din cimitirul neolitic târziu de la Iclod a ținut cont și de condițiile de habitat. Oamenii stabiliți pe prima terasă a Someșului Mic au ales o zonă bogată în resurse – pădure, pășuni inundabile, apă curgătoare, soluri bogate. O particularitate aparte a comunității este ridicarea unei așezări fortificate (cu șanț, garduri și palisade). Când se constituie cimitirul, se dezafectează șanțul de apărare și palisada, se extinde așezarea și se mută cimitirul dintre palisadă și șanț într-o altă zonă. Oamenii își mută locuințele în afara nucleului fortificat. Așezarea se extinde spre sud, iar sistemele de

fortificație se dezafectează. Toate aceste activități, pe lângă cultivarea pământului, creșterea animalelor, vânătoarea, pescuitul și producerea vaselor, necesită un efort fizic suprasolicitant pentru o comunitate care avea la dispoziție unelte precum săpăligile din corn, os, piatră sau lemn. Astfel transpare și importanța oricăror date referitoare la indicatorii ocupaționali.

Așezarea neolitică târzie de la Iclod, reconstituire realizată de Cornelia-Magda Lazarovici și Gheorghe Lazarovici (*Arhitectura Neoliticului și Epocii Cuprului în România. I. Neoliticul*, Bibliotheca Archaeologica Moldaviae IV, Trinitas, Iași, 2006).

Acest studiu a fost realizat în cadrul programului de pregătire din cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR).

„CĂLĂREȚII RĂZBOINICI” AI MARIJEI GIMBUTAS ÎN LUMINA ANTROPOLOGIEI FIZICE

CZU: 902.903.5

Rebeca CEFALAN

Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.

rebecacefalan612002@gmail.com

Cuvinte-cheie: antropologie fizică; eneolitic; epoca bronzului; populațiile stepice, Horodiștea–Foltești.

Imaginea „Vechii Europe” matriarhale, dominate de un cult al fertilității, dar invadate de „cotropitorii” sau „călăreții războinici” veniți dinspre stepele nord-pontice la începutul epocii bronzului, ne este bine-cunoscută din scrierile Marijei Gimbutas. Fără a ignora meritele acesteia la cunoașterea cel puțin a preistoriei europene, trebuie să recunoaștem faptul că, la lumina noilor descoperiri, scenariul descris mai sus tinde a se modifica semnificativ.

Prin analiza structurii antropologice generale ce caracterizează populațiile neolitice și eneolitice autohtone de pe teritoriul de la est de Carpați (populații cu fond antropologic mediteranoid, scunde, gracile, în general), dar și a structurii definitorii pentru populațiile stepice ce pătrund la finalul eneoliticului și începutul epocii bronzului în acest areal (populații cu fond nordoid sau protoeuropoid, înalte, robuste), se pot observa diferențe majore nu doar în ceea ce privește trăsăturile craniene, ci și cele postcraniene. Astfel, putem spune că, într-adevăr, și din punct de vedere al antropologiei fizice, la final de eneolitic și început de epoca bronzului intră în contact două lumi, două populații cu adevărat diferite.

Ulterior stabilirii caracteristicilor definitorii pentru cele două populații, am dorit a înțelege care este natura întâlnirilor dintre ele. Au fost grupurile nomade venite dinspre stepe cu adevărat „războinice”, „cotropitoare”, „invadatoare”? Contactul a fost unul violent? Sau se poate vorbi și despre un contact pașnic, despre un amestec între cele două populații? Iar pentru a primi un răspuns la aceste întrebări, am privit îndeaproape structura antropologică a reprezentanților populațiilor de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului (Horodiștea–Foltești în special) din spațiul de la est de Carpați.

„Călăreții războinici”: Ilustrație a unui reprezentat al populațiilor stepice. Artist: Karol Schauer.

ON A TYPE OF BONE ARTEFACT IN THE BUDZHAK/ YAMNA CULTURE OF THE NORTHWESTERN PONTIC

CZU: 902/903.5

Svitlana IVANOVA

Institute of Archaeology, National Academy of Science, Kyiv – Odesa, Ukraine.

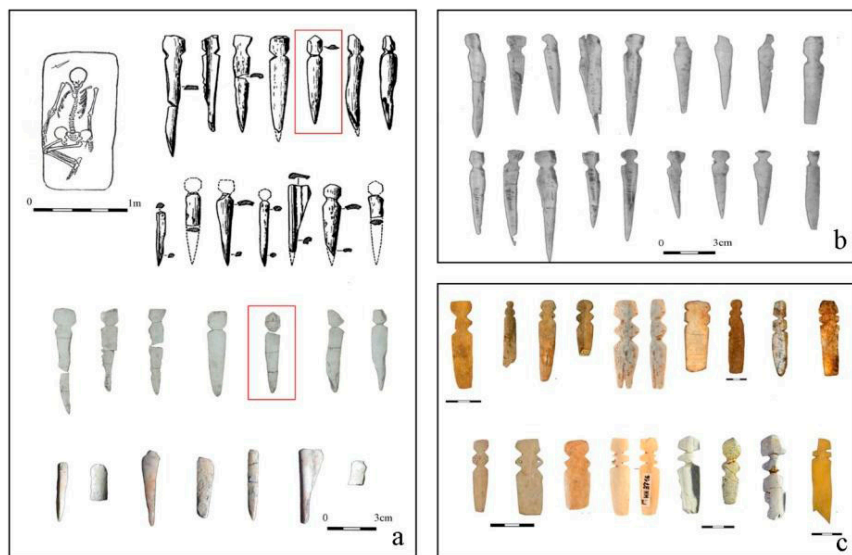
svi1956@gmail.com

Keywords: Eneolithic; Early Bronze Age; amulets; idols.

In the territory of the northwestern Pontic, bone artefacts have been discovered in four burials of the Budzhak/Yamna culture, which have so far not received a definitive interpretation or commonly accepted designation among researchers (Hlyboke 1/21; Kubey 22/18; Lyman 2/3; Novogradkivka 3/8). These are bone rods made from longitudinally split tubular bones; one end of the artefact is pointed, while the other is shaped “like a head” with the aid of one or two lateral grooves (a; b).

It is difficult to find another Bronze Age artefact that has been interpreted as inconsistently as these “rods”. These bone items have been variously identified as awls, bobbins, pins or pendants, knitting needles, and shuttles. They have also been regarded as combs – either tools for spinning or weaving, combs for personal hygiene, pegs for stretching hides, or hooks for hanging items, etc. Artefacts resembling these rods are found in some others Bronze Age cultures, and not only from burials but also from settlements.

In our view, another possible interpretation of these finds is their use as amulets/idols, given their certain external resemblance to flat bone idols from Eneolithic sites in the Balkan-Carpathian region (c). However, the specimens from the northwestern Pontic don't have the same design on the bottom of the idols, which is typically shaped in other “western” cultures. The occurrence of these artefacts in quite varied contexts and numbers, both within the Budzhak/Yamna culture and in other Bronze Age cultures, may be related to the sacral nature of this type of bone object. A possible image of a stylised face on one of the artefacts (Hlyboke 1/21) may confirm this assumption (a, in the red frame).

Bone artefacts from graves Hlyboke 1/21 (a); Kubey 22/18 (b) and different sites of Balkan-Carpathian area (c).

CHILDHOOD IDENTITIES IN YAMNA SOCIETY: CURRENT UNDERSTANDINGS AND FUTURE PATHWAYS

CZU: 902"634"+ "636"

Bianca PREDA-BĂLĂNICĂ

Department of Cultures, Faculty of Arts, University of Helsinki, Helsinki, Finland.
bianca.preda@helsinki.fi

Angela SIMALCSIK

Orheiul Vechi Cultural-Natural Reserve, Butuceni, Republic of Moldova; 'Olga Necrasov Center for Anthropological and Biomedical Research, Romanian Academy – Iași Branch, Iași, Romania; Ion Niculiță Archaeological Center, Moldova State University, Chișinău, Republic of Moldova; Institute of Bioarchaeological and Ethnocultural Research, Chișinău, Republic of Moldova.
angellisimal@gmail.com

Keywords: mortuary archaeology; archaeology of childhood; bioanthropology; identities; interdisciplinary research.

Over the past two decades, research concerning the presence of Yamna steppe communities, dating back to 5.000 years in Southeastern Europe, has progressed substantially. Excavations of burial mounds, publication of archaeological materials, establishment of absolute chronological frameworks, and interdisciplinary studies incorporating bioanthropology, stable isotopes, and genetics have all contributed to a more profound understanding of Yamna groups. Despite these advancements, interpretations remain largely male-centric and often overlook other social categories, particularly women and children. Children account for approximately 30% of Yamna burials, representing a significant portion of the archaeological record. Moreover, during burial rituals, mourners adhered to the same practices for children as those observed for adults, including the arrangement of grave pits, treatment of the body of the deceased, provision of grave goods, and construction of burial mounds. However, they remain markedly underrepresented in scholarly publications and discussions, with a few notable exceptions. This presentation aims to highlight the research potential of studying childhood in Yamna communities through an interdisciplinary perspective. By integrating approaches of mortuary archaeology and the archaeology of childhood with bioanthropology, proteomics,

stable isotope analysis, and genetics, we can begin to explore the social identities of Yamna children. This includes insights into their age, sex, gender, health, social status, roles, and lifestyles. Such an approach promises to reshape our understanding of Yamna social organisation, often regarded as foundational to the development of later European societies.

The primary grave of a child in Mogila, Bulgaria (following Alexandrov *et alii* 2024, Fig. 3).

This research is conducted within the framework of the project “Born into the Steppe: Childhood Identities in Yamna Society”, supported by the Ella and Georg Ehrnrooth Foundation.

TUMULUL 20 DE LA ORDĂȘEI (RAIONUL TELENEȘTI)

CZU: 902/903.22

Sergiu POPOVICI

Agenția Națională Arheologică, Chișinău, Republica Moldova; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.
sergiupopovici1986@gmail.com

Jaroslav PEŠKA

Centrul Arheologic Olomouc, Olomouc, Republica Cehă.
peska@ac-olomouc.cz

Denis TOPAL

Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova;
Agenția Națională Arheologică, Chișinău, Republica Moldova.
denis.topal@gmail.com

Vlad VORNIC

Agenția Națională Arheologică, Chișinău, Republica Moldova; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.
vornic.vlad@yahoo.com

Cuvinte-cheie: cultura lamnaia; sarmați; turanici medievali.

Tumulul 20 de la Ordășei, identificat în anul 2020, făcea parte dintr-un lanț format din opt tumuli, situați pe un platou pe malul stâng al Râului Răut. Tumulul a fost cercetat în anul 2024 de Agenția Națională Arheologică, în parteneriat cu Archeologické Centrum Olomouc. La momentul cercetărilor, tumulul se remarcă în teren printr-o pată circulară, de culoare brun-deschisă, cu un diametru de circa 32 m, înălțimea maximă fiind de 0,7 m. În urma cercetărilor arheologice, au fost identificate 19 morminte.

Stratigrafia tumulului este relativ simplă și constă din trei mantale, corespunzătoare unor faze succesive de edificare, fiecare atribuită în mormântărilor culturii lamnaia. Prima manta a fost ridicată deasupra mormântului nr. 5, în jurul căruia au fost depistate două acumulări de sol galben și șase plăci de calcar plasate pe marginile gropii, una dintre ele cu trăsături antropomorfe.

Cea de-a doua manta a tumulului este pusă în legătură cu realizarea mormântului nr. 16. Aici, solul excavat din groapă și mai multe plăci de calcar, dintre care unele

prelucrate, au fost aranjate pe trei laturi în jurul mormântului. Ulterior, în sectorul vestic al acestei mantale a fost realizat mormântul lamnaia nr. 12, deasupra căruia a fost ridicată a treia manta de pământ, fapt care a condus la extinderea diametrului tumulului la 26–28 m, iar în urma aplatizării tumulului, diametrul s-a extins la 32 m.

Ordășei, tumulul 20, mormântul nr. 7 (desenul mormântului și piesele de inventar descoperite).

În această ultimă manta au fost realizate mormintele nr. 1, 2, 3, 4, 6, 8, 10, 14, 17 și 18, toate atribuite culturii lamnaia. Tot aici au fost identificate și mormintele nr. 15 și 19, aparținând culturilor Mnogovalikovaia și Noua din epoca bronzului.

În primele secole ale erei noastre, în partea centrală și sudică a tumulului au fost realizate trei morminte (nr. 7, 11 și 13), atribuite culturii sarmaților. Ultimul orizont cultural și cronologic al movilei este reprezentat de mormântul nr. 9, atribuit turanicilor medievali, plasat în sectorul sud-estic al tumulului.

PRIVIRE SINTETICĂ ASUPRA REZULTATELOR CERCETĂRIILOR INTERDISCIPLINARE EFECTUATE ÎN CADRUL STUDIERII TUMULILOR DIN ZONA TÂRGU FRUMOS

CZU: 902/903.5

Dumitru BOGHIAN

Școala Doctorală de Științe Socio-Umane, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Suceava, România.

dumitruboghian@yahoo.com

Sergiu-Constantin ENEA

Inspectoratul Școlar Județean Iași, Iași, România.

eneasergiu2014@yahoo.com

Andrei ASĂNDULESEI

Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România; Centrul Arheoinvest, Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.

andrei.asandulesei@uaic.ro

Felix-Adrian TENCARIU

Centrul Arheoinvest, Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.

adifex@gmail.com

Casandra BRAȘOVEANU

Centrul Arheoinvest, Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.

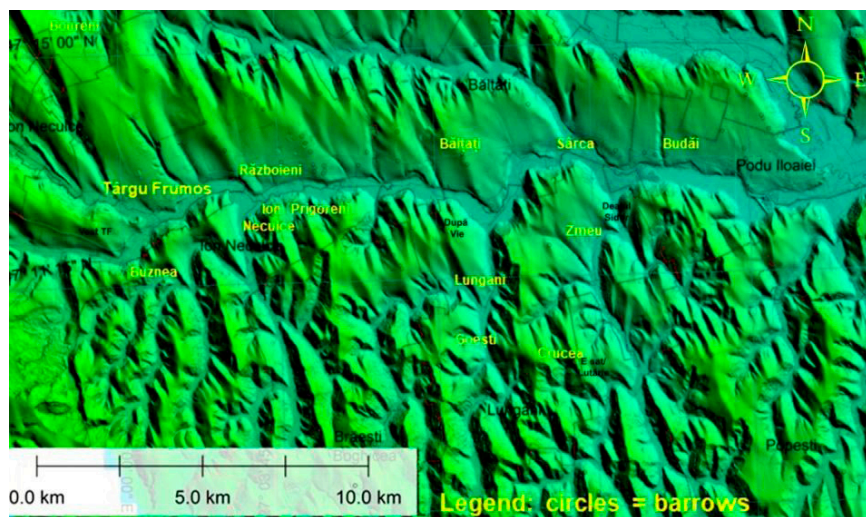
brasoveanu.casandra@gmail.com

Radu-Alexandru BRUNCHI

Centrul Arheoinvest, Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.

radubrunchi@gmail.com

Cuvinte-cheie: investigații cartografice; prospecțiuni geofizice și pedologice; datări radiometrice; studii antropologice.

Harta LIDAR cu marcarea tumurilor repertoriați și cercetați în zona Târgu Frumos
(suport cartografic ABA Bârlad–Pрут).

Programul de studiere interdisciplinară a unor monumente funerare tumulare din zona Târgului Frumos are ca obiectiv principal completarea și explicarea unor lacune de locuire în arealul de referință, pentru perioada cuprinsă între eneoliticul final și începutul Bronzului final (3500–2500 cal BC). În acest sens, pe baza materialelor cartografice istorice, a izvoarelor medievale (hotarnice, documente de proprietate) și a hărții LIDAR (ABA Prut–Bârlad), au fost repertoriați și cartăți tumulii din această microregiune, încercându-se, prin metoda chorologică, decelarea unor modele de dispunere spațială a acestora, în funcție de specificul crono-cultural.

Totodată, au fost cercetate, în funcție de posibilități, prin săpătură arheologică și interdisciplinar, patru monumente tumulare (Târgu Frumos–*Vest de oraș*, Crucea–*Est de sat/Lutărie*, Lungani–*După Vie* și Zmeu–*Dealul Sidor*). În cazul tumulilor de la Târgu Frumos, Lungani și Zmeu, săpătura propriu-zisă a fost precedată de investigații geofizice (prospecțiuni magnetometrice, rezistivitate electrică, tomografie arheologică). În tumul T1 de la Târgu Frumos au fost efectuate și determinări pedologice. Materialele scheletice umane recuperate din toate monumentele tumulare cercetate au fost studiate antropologic (vârstă biologică, sex antropologic, trăsături morfologice) și paleopatologic (anomalii, patologii, starre de sănătate, cauza decesului etc.). Unele dintre materialele osteologice umane au fost date radiometric, putându-se stabili ordinea înmormântărilor în fiecare

dintre monumentele funerare vizate, obținându-se o serie coerentă de date C¹⁴, care completează informațiile anterioare.

Rezultatele tuturor acestor investigații interdisciplinare le prezentăm asociat și integrat, reliefând importanța acestora în contextul cunoașterii perioadelor timpurie și mijlocie ale epocii bronzului la est de Carpați.

Și pe această cale, mulțumim tuturor colegilor participanți la săpături (studenți, specialiști, voluntari), fizicienilor care au efectuat datările radiometrice și dr. Bianca-Elena Preda-Bălănică pentru punerea la dispoziție a unor informații, precum și proprietarilor terenurilor și autorităților locale, pentru sprijinul neprecupețit acordat.

UN INEL DE BUCLĂ DE TIP LEUKAS LA PIETROASA MICĂ (BUZĂU, ROMÂNIA) – CONTEXT ȘI IMPLICAȚII CULTURALE

CZU: 902/903.5

Roxana MUNTEANU

Muzeul Județean Buzău, Buzău, România.

roxmunteanu@gmail.com

Cuvinte-cheie: mileniul III î. Hr.; Subcarpații de Curbură; obiect de podoabă; rețele de schimb; elite.

Descoperirea recentă a unui inel de buclă pe culmea Istriței, în vecinătatea sitului de la Pietroasa Mică–Gruiu Dării (județul Buzău), se adaugă unui peisaj arheologic din epoca bronzului timpuriu aflat într-un proces tot mai clar de articulare. Obiectul este o piesă ovoidală, cu partea inferioară îngroșată și profilul triunghiular, ale cărei capete subțiri, ușor deformate, sunt îndoite spre interior. Bimetalic, este realizat dintr-un miez acoperit cu foiță de aur, ale cărei margini se suprapun vizibil pe curbura interioară. Forma specifică de picătură și secțiunea romboidală plasează piesa în tipologia Leukas, cunoscută mai ales din contexte funerare de elită din arealul egeo-balcanic și carpatic.

Piesa întregeste un ansamblu de descoperiri ce atestă prezența unor comunități active în Subcarpații de Curbură în prima jumătate a mileniului al III-lea î. Hr. Obiectul trebuie analizat în corelație cu datele tot mai consistente privind locuirea timpurie de la Gruiu Dării, cu densitatea crescută a descoperirilor din zona Istriței în această perioadă, dar și cu proximitatea unei posibile zone funerare cu ciste de piatră, documentată la Câlțești–*Vladimirescu*.

Inelele de buclă de tip Leukas reflectă nu doar gusturi și forme de exprimare a statutului, ci și legături interregionale bine definite. Prezența lor în necropole princiare (Velika Gruda, Mala Gruda), dar și în tumuli mai modești din Bulgaria și România, sugerează o circulație a modelelor simbolice, probabil mediată de indivizi sau grupuri cu rol de interfață culturală. Recuperarea unei astfel de piese într-un spațiu de contact între comunitățile care ocupau zonele înalte și lumea lamnaia indică nu doar conexiuni la mare distanță, ci și capacitatea grupurilor locale de a adopta și adapta forme de prestigiu. Inelul de la Pietroasa Mică devine astfel

un indicator material al unei lumi locale profund integrate în rețelele simbolice și sociale ale epocii bronzului timpuriu.

Masivul Istria: poziționarea geografică a inelului de buclă (stea), în raport cu siturile din mileniul III î. Hr. (1. Călțești; 2. Năeni; 3. Buda-Crăciunești; 4. Pietroasa Mică; 5. Sărata Monteoru; 6. Tohani; 7. Șoimești).

LOCUIRI ȘI DEPOZITE DE BRONZURI DIN ZONA SALINIFERĂ OCNA MUREȘ (JUDEȚUL ALBA, ROMÂNIA)

CZU: 902"634"+ "636"

Ilie Alexandru LASCU

Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, România.
lascuia@yahoo.com

George Valentin BOUNEGRU

Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, România.
bounegru_g_viziru@yahoo.com

Cuvinte-cheie: Transilvania; cultura Gáva; epoca bronzului; prima vârstă a fierului.

Județul Alba se remarcă printr-un număr mare de depozite de bronzuri, dar și prin existența aici a trei dintre cele mai mari astfel de descoperiri de pe teritoriul României, ne referim la cele de la Șpălnaca II, Uioara de Sus și Aiud, care însumează aproximativ trei tone de metal. În zona saliniferă de la Ocna Mureș a existat o bogată locuire în toate perioadele istorice, ceea ce se reflectă în numărul mare de descoperiri. Datele legate de exploatările de sare din preistorie, la Ocna Mureș, sunt identificate în secolul al XIX-lea, fiind descoperite: o râșniță, un ciocan de piatră, un celt și alte obiecte de bronz. În zona Uioara de Sus, cu ocazia unor alunecări de teren au fost observate gropi, care sunt legate de exploatările de sare gemă, unele fiind legate de locuirile din epoca bronzului, perioada mijlocie și târzie. În imediata vecinătate a salinei au fost descoperite materiale ceramice din epoca bronzului și prima vârstă a fierului, fiind delimitate așezări deschise, de mari dimensiuni, care sunt de atribuit locuirii culturii Gáva, din etapa HaA-HaB.

În zona exploatărilor de sare din zona localității Ocna Mureș, și a celor învecinate, se observă o concentrare extrem de mare de depozite de bronzuri. Pe o suprafață de aproximativ 40 km² au fost identificate opt (8) astfel de depuneri, însumând peste 2,5 tone de metal, aici fiind descoperite două dintre cele mai mari depozite de bronz din Transilvania, și chiar din Europa. O astfel de concentrare nu are egal în România, ceea ce impune căutarea unor explicații. Trebuie precizat că cele două mari depozite de bronzuri sunt amplasate la mică distanță unul de celălalt, fapt ce

ne face să presupunem existența aici a unui centru de putere care a acumulat într-o perioadă relativ scurtă peste două tone de bronz.

Depozitul de bronzuri Șpălnaca III.

PROSPECȚIUNI AERIENE ȘI GEOMAGNETICE LA SITUL DIN EPOCA FIERULUI OLIȘCANI „ROATA TURCULUI”

CZU: 902/903.5

Aurel ZANOCI

Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova.

azanoci@gmail.com

Andrei ASĂNDULESEI

Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova; Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.

andrei.asandulesei@yahoo.com

Mihail BĂȚ

Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova.

mb_usm@yahoo.com

Vadim ȘERBAN

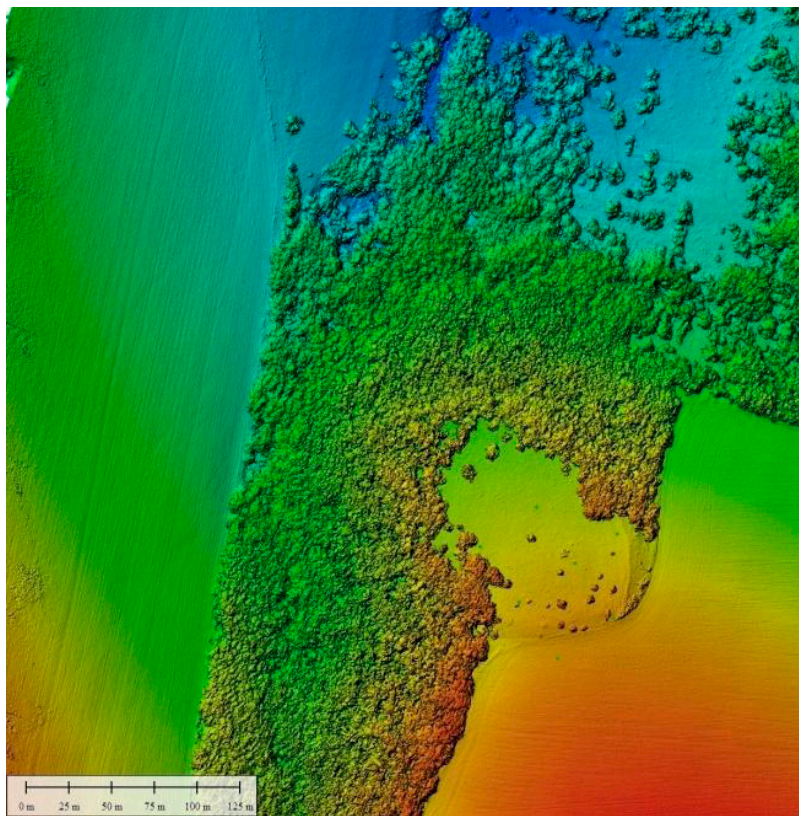
Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova.

vadimserban2@gmail.com

Cuvinte-cheie: fortificație; val; șanț; prospecțiuni non-invazive; sondaj arheologic.

Fortificația Olișcani „Roata Turcului” a fost descoperită în anul 1954 de către V. Marchevici și se află la circa 1,7 km spre est de marginea localității eponime, fiind amplasată pe un promontoriu, format la confluența a două vâlcele. În urma perieghazelor din anul 2022, efectuate de echipa Centrului de Arheologie „Ion Niculiță”, s-a stabilit că cetatea avea formă ovală, cu dimensiunile de circa 140×100 m (aproximativ 1,1 ha) și a fost înconjurată cu un val, care are, în prezent, lățimea la bază de circa 6–7 m și înălțimea de circa 0,5–1,5 m. Pe laturile de sud-vest, nord și nord-est, promontoriul are pantele destul de abrupte, astfel nefiind necesar șanțul de apărare. Doar pe latura de sud-est, unde promontoriul face joncțiune cu terasa, în fața valului a fost săpat un șanț, care în prezent este colmatat. În urma sondajului (1×1 m) realizat în incintă, s-a stabilit existența unui strat cultural, care conținea vestigii din epoca fierului: cultura Saharna și cultura getică.

În anul 2024, pentru a completa informațiile despre fortificația „Roata Turcului”, au fost efectuate prospecțiuni aeriene și geomagnetice. Pentru achiziția de fotografii aeriene a fost folosită drona (DJI Phantom 4 quadcopter), fiind realizate fotografii oblice și verticale, în vederea obținerii, prin prelucrare fotogrametrică, a modelelor digitale ale suprafeței și a ortofotoplanurilor.

Fortificația Olișcani „Roata Turcului”. Modelul digital al suprafeței (DSM) obținut prin fotogrametrie.

Pentru prospecțiunile magnetometrice a fost folosit un magnetometru cu vapori de cesiu, model Geometrics G-858, cu doi senzori, instalați orizontal, cu spațiere de 0,5 m. Acestea au vizat incinta cetății, elementele defensive de pe latura de sud-est fiind realizate pe o suprafață de 9500 m².

În partea de sud-est a promontoriului a fost identificată o anomalie „de tip șanț” cu lățimea de aproximativ 3 m, iar în incintă – mai multe anomalii pozitive, care denotă existența unor gropi de diferite feluri, precum și posibile bordeie sau structuri arse.

Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

CONSIDERAȚII PRIVIND PLASTICA ANTROPOMORFĂ DIN EPOCA FIERULUI ÎN SPAȚIUL PRUTO-NISTREAN

CZU: 902/903.5

Andrei COROBCEAN

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova; Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.

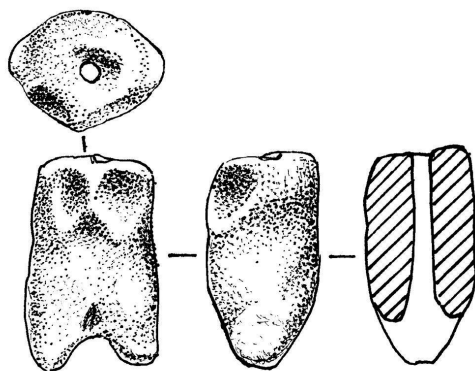
andrei.corobcean@gmail.com

Cuvinte-cheie: figurine antropomorfe; stil; epoca fierului; spațiul pruto-nistrean.

Reprezentările umane din preistorie și antichitate sunt ilustrate printr-o diversitate de forme și opțiuni stilistice. Practic, unicul mod prin care erau redată acestea în prima și începutul celei de-a doua epoci ale fierului în spațiul pruto-nistrean este plastica. Confecționarea figurinelor antropomorfe era practică pe larg, ținând seama de descoperirile din situri. Acestea sunt lucrate din pastă de lut, într-o manieră rudimentară, fiind redată foarte stilizat părțile corpului, iar decorul lipsește în majoritatea cazurilor.

Pentru spațiul analizat sunt relevante descoperirile din siturile de la Saharna Mică, Saharna Mare, Saharna „Țiglău”, Butuceni, Trebujeni-Potârca, Hansca „Toloacă”, Stolniceni „Cetate” etc. Deși contextele descoperirii acestei categorii de piese sunt diferite, interpretarea destinației lor este preponderent asociată domeniului cultului sau cu unele practici magico-religioase. În acest sens, spre exemplu, descoperirile de la Hansca și Stolniceni sunt grăitoare. Una dintre piesele de la Hansca are în interior un vârf de săgeată de bronz, de tipul celor cu „trei aripioare”.

Analiza contextelor descoperirilor și caracteristicile fiecăreia dintre ele este necesară pentru a stabili o posibilă funcție a figurinelor antropomorfe, iar comparațiile și abordarea interdisciplinară pot susține un grad înalt de argumentare a opțiunilor de interpretare. Oricum, această categorie de piese, alături de altele, ilustrează un aspect important al manifestărilor culturale, în special al celor de cult, ale comunităților tracice și getice, cărora li se atribuie cea mai mare parte a siturilor epocii fierului din spațiul vizat.

Figurină antropomorfă descoperită în stratul cultural din secțiunea nr. 13 din incinta fortificată getică de la Stolniceni „Cetate” (după Ursu-Naniu, Corobcean 2019).

CRONOLOGIA UNEI CETĂȚI GETICE: BUTUCENI ÎN LUMINA (RE)DESCOPERIRILOR AMFORICE

CZU: 902/903.22

Cristian COROLENCO

Departamentul de Arheologie și Cercetări Interdisciplinare, Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova.

corolenco.cristian14@gmail.com

Cuvinte-cheie: ceramică de import; schimburi comerciale; analiză tipologică; cronologie.

Subiectul aduce în prim-plan rolul materialului amforic în stabilirea cronologiei cetății getice de la Butuceni, un important sit arheologic situat în zona centrală a spațiului pruto-nistrean. Pe baza unor descoperiri recente și a reinterpretării ceramicii de import, comunicarea își propune să ofere o sinteză actualizată a etapelor de locuire din secolele V–III î. Hr., evidențiind succesiunea fazelor de dezvoltare ale habitatului fortificat și caracteristicile acestora. Amforele, provenite din diverse centre de producție grecești – în special din nordul Mării Egee, din insulele est-egeene și din regiunile microasiatice – sunt analizate tipologic, stratigrafic și contextual, pentru a determina cu mai mare precizie momentele de funcționare ale cetății și ritmul aprovizionării cu produse de import. Prezența acestor recipiente de transport oferă informații esențiale nu doar pentru datare, ci și pentru înțelegerea relațiilor comerciale, a preferințelor de consum și a modului de integrare a comunității getice într-o rețea economică și culturală mai largă, influențată de lumea greacă. Rezultatele obținute contribuie la conturarea unei imagini mai clare a funcționării sitului în context regional și la evidențierea unor aspecte mai puțin cunoscute privind circulația amforelor în interiorul spațiului nord-pontic. Astfel, amforele devin nu doar indicatori cronologici, ci și martori relevanți ai contactelor interculturale din epoca clasică și elenistică.

Centre de producție grecești identificate pe baza amforelor descoperite în cetatea getică de la Butuceni.

O GROAPĂ CU DEPUNERI UMANE DIN AȘEZAREA GETICĂ DE LA SĂPATA, JUDEȚUL DOLJ

CZU: 902/903.2:737.1

Gabriela FILIP

Muzeul Olteniei Craiova, România.

gabryela1982@yahoo.com

Cuvinte-cheie: oase; ceramică; ritual; sacrificiu; secolele II-I î. Hr.

În vara anului 2023, Muzeul Olteniei din Craiova a efectuat săpături arheologice la Măceșu de Jos, în satul Săpata, județul Dolj. Cercetările s-au derulat pe parcursul a trei luni de zile și au avut un caracter preventiv, fiind desfășurate pe un teren aflat în proprietate privată. Urmare a acestor săpături, a fost pusă în evidență o așezare getică, despre a cărei existență nu se știa la momentul respectiv. Aflată în punctul *Grindul Măceșului*, pe un teren ușor înalt, la o distanță de aproximativ 5 km nord de linia Dunării, așezarea a fost cercetată doar pe suprafața pusă la dispoziție de beneficiarul particular.

Dintre sutele de complexe arheologice puse în evidență aici, cele mai multe constau în gropi menajere, de provizii sau de cult. Câteva, însă, sunt reprezentate de morminte sau gropi cu depuneri umane, în care au fost găsite atât schelete întregi, cât și numai anumite părți anatomice umane, în unele cazuri cu oase de animale și/sau fragmente ceramice în inventar.

Între acestea, un complex cu depuneri umane se deosebește de toate celelalte prin numărul mare al indivizilor îngropați, grupele de vârstă din care aceștia fac parte și modul în care resturile umane au fost depuse în groapă. Toate aceste aspecte, împreună cu alte detalii deopotrivă interesante și deosebite, vor fi prezentate în comunicarea propusă.

Complex arheologic cu resturi osteologice umane, descoperit la Săpata, județul Dolj, România.
Datare: sec. II-I î. Hr.

Mulțumiri sincere colegei Angela Simalcsik, pentru direcțiile de cercetare oferite și materialul bibliografic pus la dispoziție, fără de care analiza antropologică a resturilor umane de la Săpata nu ar fi fost desăvârșită pe deplin.

DESCOPERIRI FUNERARE ROMANE LA ALBA IULIA-CIMITIRUL MUNICIPAL

CZU: 902/903.2:737.1

George Valentin BOUNEGRU

Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Alba Iulia, România.

bounegru_g_viziru@yahoo.com

Ilie Alexandru LASCU

Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Alba Iulia, România.

lascuia@yahoo.com

Angela SIMALCSIK

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova; Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România; Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.

angellisimal@gmail.com

Cuvinte-cheie: epoca romană; Apulum; necropolă; *small finds*; ritual funerar.

Apulum, acest important centru al Daciei romane situat pe malul Mureșului, a fost în antichitate o veritabilă conurbație. *Lumea celor vii*, compusă din Cazarma legionară și așezările civile ajunse la statut urban în diverse etape, se învecinau cu *lumea celor morți*. Necropolele romane erau poziționate, ca peste tot în Imperiu, de-a lungul principalelor căi de acces.

La Apulum sunt cunoscute două mari necropole cercetate prin campanii sistematice la mijlocul secolului trecut, reluate după două decenii. Cercetarea necropolelor romane a cunoscut o intensificare în ultimii 25 de ani datorită proiectelor edilitare. Tot datorită unor investiții au fost în ultimul deceniu identificate alte trei arii funerare ce au existat odinioară la vest, sud și est de prima așezare suprapusă actualmente de cartierul modern Partoș.

În anul 2023, la Alba Iulia a fost demarată o cercetare arheologică preventivă provocată de distrugerea mecanizată a unui sarcofag roman din calcar. A fost cercetată o suprafață întinsă, de circa 2.200 mp, aflată în zona de extindere spre vest a Cimitirului Municipal actual al orașului. Cu acest prilej au fost investigate câteva

morminte romane, în marea lor majoritate de incinerare. Poziționarea cercetării indică faptul că ne aflăm în marginea nord-estică a mării necropole romane de pe Dealul Furcilor-Podei. Pe baza inventarului funerar, acest segment de necropolă este databil în secolul al II-lea d. Hr. Dispunerea în teren a complexelor arheologice, precum și alte descoperiri indică faptul că înmormântările în acest areal se încheie odată cu municipalizarea canabelor Legiunii a XIII-a Gemina și retrasarea urbanistică ce a însoțit acest act administrativ.

În urma cercetării, considerăm ca avem de-a face cu grupuri de înmormântare aparținând unor familii sau comunități distincte. Inventarul funerar este extrem de bogat, raportat la restul mormintelor cercetate de la Apulum, în marea lor majoritate braconate ulterior.

Vas roman din bronz descoperit într-un mormânt de incinerare din zona de extindere a Cimitirului Municipal-Alba Iulia.

BASILICA ȘI DESCOPERIRILE CREȘTINE DE LA SLĂVENI, COMUNA GOSTAVĂȚU, JUDEȚUL OLT

CZU: 902/903.2(4)“VIII-XIII”

Dorel BONDOC

Muzeul Olteniei Craiova, Craiova, România.

dorelbondoc@yahoo.com

Cuvinte-cheie: castru; chrismon; crux gammata; secolul al IV-lea d. Hr.

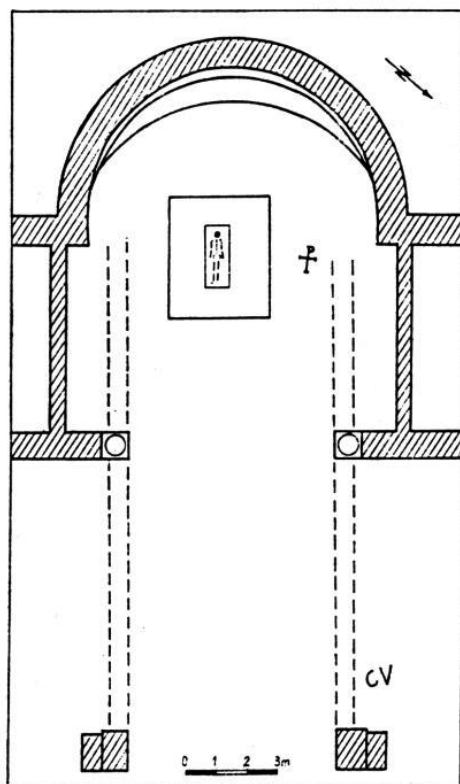
Basilica creștină de la Slăveni, descoperită în anii '60 ai secolului trecut (săpături arheologice conduse de Profesorul Dumitru Tudor), în comandamentul castrului roman de la Slăveni, este deja binecunoscută în literatura românească de specialitate. La fel și fragmentul de calcar cu Chrismon, aflat imediat lângă. Datarea acestora în secolul al IV-lea d. Hr., oricât ar părea de timpurie, corespunde realității.

Mai puțin cunoscute sunt alte obiecte de aceeași factură, creștină, de la Slăveni și acesta este scopul prezentării noastre. Nu sunt puține la număr, dar sunt mai ales semnificative și sugerează, fără îndoială, existența unei comunități de creștini care se manifesta liber. Este vorba despre vase și fragmente de vase ceramice, cărămizi și obiecte de metal, ce poartă pe suprafața lor diferite simboluri creștine.

Am procedat de asemenea, la propuneri de reconstituire a basilicii, precum și la prezentarea unor descoperiri din interiorul său. Unele dintre acestea ar putea fi mai timpurii (sau nu) decât basilica.

Oricum ar fi, castrul roman de la Slăveni și comunitatea creștină de acolo, din secolul al IV-lea, reprezintă o evidență de cea mai mare importanță pentru biserica creștină românească.

Se atestă cu acest prilej, importanța Văii Oltului ca fiind o cale rutieră din epoca romană, pentru circulația trupelor, mărfurilor și a ideilor.

Bazilica creștină de la Slăveni (după D. Tudor, 1979).

NECROPOLA TUMULARĂ ROMANĂ DE LA BARBOȘI, JUDEȚUL GALAȚI. DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE DIN PUNCTUL METALHARD III. CAMPANIA 2024

CZU: 902:726.6

Adrian ADAMESCU

Muzeul de Istorie „Paul Păltănea”, Galați, România.
adrian.adamescu1979@gmail.com

Gabriel JUGĂNARU

Archaeoresearch, Tulcea, România.
archaeoresearch@yahoo.com

Cuvinte-cheie: tumul, necropolă romană, sudul Moldovei, sec. II–III d. Hr.

Cercetarea arheologică preventivă realizată în anul 2024 la Barboși (jud. Galați) completează informațiile referitoare la descoperirile funerare din arealul sitului arheologic Necropola tumulară și plană romană de la Tirighina–Barboși. Astfel, a fost identificată o incintă funerară (structură de pământ) de formă pătrată, fiind puse în evidență două laturi ale acesteia, precum și zona de acces. În perimetrul incintei se afla un tumul complet aplatizat ce conținea 13 morminte de înhumăție și incinerație. La nord de tumul, tot în perimetrul incintei, au mai fost descoperite două morminte de incinerație, respectiv un mormânt de înhumăție. Trei tronsoane de incinte funerare, ce par să completeze lotizarea terenului, au fost descoperite la est/sud-est de incinta cu două laturi și cale de acces. Tot în această zonă se aflau cinci morminte de incinerație și înhumăție.

Astfel de structuri de pământ au mai fost descoperite și în alte puncte din arealul necropolei de la Barboși, jud. Galați. În campaniile arheologice din anul 2020–2024 au fost descoperite și cercetate parțial zece asemenea structuri de pământ, în interiorul cărora se aflau morminte.

Aceste structuri de pământ sunt atestate în nordul Mării Negre, Donul de Jos și în Câmpia Panonică și sunt puse în legătură cu populațiile sarmatice care au preluat bunuri din mediul roman, dar și-au păstrat propriile cutume (necropole izolate de cele romane).

Vedere dinspre nord-est spre sud-vest a movilei cercetată în campania arheologică din anul 2024.

O SABIE ROMANĂ DIN JUDEȚUL IAȘI. O DESCOPERIRE UNICĂ ÎN CONTEXTUL SECOLELOR II-III

CZU: 902:726.6

Alexander RUBEL

Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România.

rubel@arheo.ro

Ioan IAȚCU

Muzeul de Istorie a Moldovei, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, Iași, România.

iatcu80@gmail.com

Cuvinte-cheie: *Barbaricum*; Imperiul Roman; costoboci; daci liberi, vandali.

În satul Alexandru Ioan Cuza din județul Iași, în timpul unor lucrări de construcții private, a fost descoperită o sabie romană care ridică mai multe întrebări. În întreaga regiune a Moldovei nu se cunosc până în prezent săbii romane. Datorită clasificării sale tipologice, această sabie (*Spatha* de tip *Straubing-Nydam*) aparține încă sfârșitului secolului al II-lea d. Hr. Lungimea totală și îngustarea extremă a lamei indică deja tendința/variantea „*Nydam*”, care apare începând cu sfârșitul secolului al II-lea, însă există și câteva lame puternic îngustate în tendința/variantea anterioară „*Newstead*”. Deoarece forma gardei din os este similară cu mânerile din perioada imperială timpurie, această piesă poate fi datată încă în secolul al II-lea d. Hr.

În prezentarea noastră vom încerca să încadrăm această *spatha* într-un context istoric și să analizăm relațiile dintre Imperiul Roman și Moldova românească pe baza diferitelor categorii de descoperiri. Ceea ce pare probabil pentru *Barbaricum* nord-vestic (așa cum au arătat, printre alții, H. U. Voß, A. Rau sau X. Pauli Jensen) se reflectă în descoperirile recente din nord-estul României, Moldova și, în special, din Ucraina: războaiele marcomane au aruncat ordinea mondială romană într-o criză profundă, „*Hinterlandul*” lumii barbare a fost cuprins de haos. Au apărut noi actori, precum costobocii și vandalii, era pe cale să înceapă complexa etnozogeneză a „goților”, vechile alianțe și contactele existente între grupurile barbare aflate departe de *Limes* au devenit caduce, iar relațiile dincolo de *Limes* au suferit o restructurare completă. Aici intervine proiectul de cercetare „*Traveling Things*”, în cadrul căruia

se pregătesc noi volume din seria „Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum” (Corpusul descoperirilor romane din Barbaricum european).

Sabia (tip Straubing–Nydam) din satul Alexandru Ioan Cuza, jud. Iași (foto: I. Iațcu).

Activitățile de cercetare au avut sprijinul unui grant acordat de Ministerul Educației și Cercetării a României, CNCS-UEFISCDI, în cadrul proiectului cu numărul PN-IV-P1-PCE-2023-1124.

SEMNIIFICAȚIA UNOR EVENIMENTE ISTORICE REFLECTATĂ ÎN DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE ȘI NUMISMATICE DIN SPAȚIUL EST-CARPATIC ÎN SECOLUL AL II-LEA D. HR.

CZU: 572:903,5:726

Ștefan HONCU

Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România.
stefhoncu@gmail.com

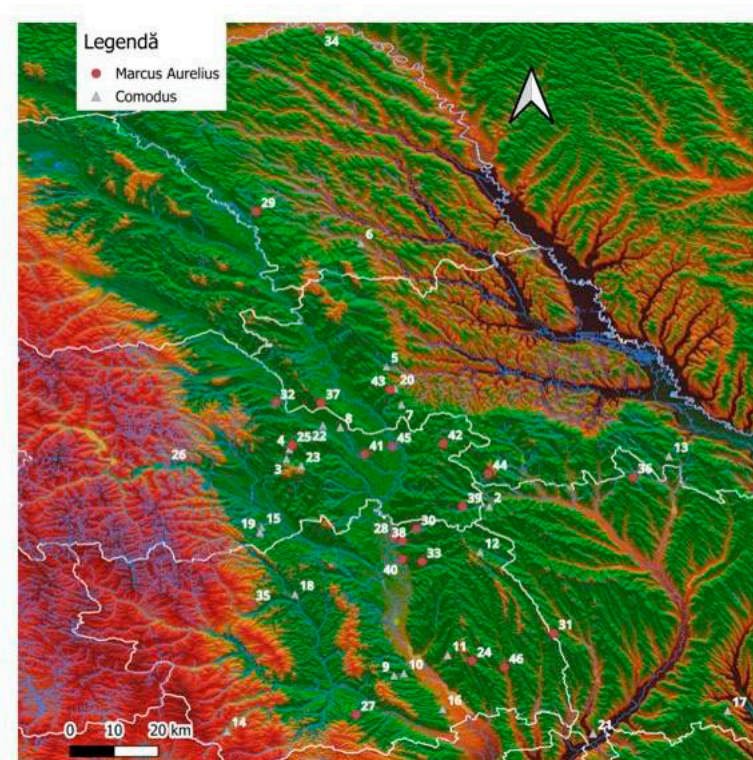
Sever-Petru BOȚAN

Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România.
sever_botan@yahoo.com

Cuvinte-cheie: tezaure monetare; piese metalice; vandali; sec. II d. Hr.

Spațiul est-carpatic, de-a lungul secolului al II-lea d. Hr., a fost martor al multor evenimente care au marcat evoluția acestei zone și a relațiilor politico-economice cu Imperiul Roman. Între cele mai importante evenimente petrecute în acest segment cronologic, poate fi inclus conflictul dintre romani și populațiile nord-dunărene, în contextul mai larg al Războaielor marcomanice. Invazia costobocilor la sudul Dunării de după 170 d. Hr. se reflectă în spațiul est-carpatic în îngroparea în masă a unor tezaure monetare, ca urmare a politicii duplicitare a romanilor în ceea ce privește populațiile *barbare*. Luând în considerare reinterpretarea izvoarelor antice, dar și a descoperirilor arheologice mai vechi, dar și mai noi, putem atribui ascunderea acestor tezaure perioadei zbuciumate cauzate de invazia vandalilor, așa cum apare la Dio Cassius (LXXI, 12, 1–3).

Aceste evenimente istorice sunt confirmate și de descoperirile arheologice efectuate în ultimii ani. Astfel, cercetările arheologice preventive desfășurate în județul Bacău, dar și descoperirea unor piese metalice aparținând populației vandale, nu fac decât să confirme informațiile transmise de autorul anterior menționat. Cartarea descoperirilor numismatice și arheologice și a celor *small finds* confirmă direcția de pătrundere a populației vandale și pune într-o lumină nouă evoluția spațiului est-carpatic de-a lungul veacului al II-lea d. Hr.

Harta tezaurilor monetare îngropate în timpul lui Marcus Aelius și Commodus.

Acest studiu a fost elaborat cu sprijinul proiectului de cercetare/grant cu numărul PN-4-P1-PCE-2023-1124.

DESCOPERIRI MONETARE ÎN SITURILE DE LA BÂRLAD-VALEA SEACĂ (JUDEȚUL VASLUI)

CZU: 903.34

Lucian MUNTEANU

Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România.

lucanas2000@yahoo.com

Cuvinte-cheie: *Barbaricum*; Moldova; cultura Sântana de Mureș-Chernyakhiv; monede romane; monede turnate.

Așezarea și necropola de la Bârlad-Valea Seacă (județul Vaslui) sunt printre cele mai importante situri arheologice aparținând culturii Sântana de Mureș-Chernyakhiv de pe teritoriul României. Aceste situri au fost cercetate sistematic și minuțios timp de aproape 20 de ani, în intervalul anilor 1967–1986. În cadrul așezării, au fost cercetate, parțial, 45 de locuințe și 32 de ateliere de prelucrare a cornului de cerb, în timp ce întreaga necropolă funerară a fost dezvelită în întregime, conținând 547 de morminte. Ambele situri au fost datate între sfârșitul secolului al III-lea / începutul secolului al IV-lea – începutul celei de-a doua jumătăți a secolului al V-lea.

Materialul numismatic constă în opt monede, care au fost găsite în contexte arheologice clare, atât în așezare (1 AR, copie turnată, Antoninus Pius: Diva Faustina I; 1 AR Marcus Aurelius: Lucilla; 1 AE, copie turnată, Istros, Gordianus III și Tranquillina; 1 AR Constantius II), cât și în necropolă (1 AR Marcus Aurelius; 1 AV Constans Constans, pandantiv; 1 AV Constantius II, pandantiv; 1 AE Constantius II, perforat). Studiul nostru urmărește să identifice originea, modalitățile de pătrundere dincolo de *limes* și funcțiile diferitelor emisiuni romane (și imitațiile lor) descoperite în centrul de putere „barbar” de la Bârlad-Valea Seacă, situat în vecinătatea Imperiului Roman.

Monede romane descoperite în siturile de la Bârlad-Valea Seacă (1-4. așezare; 5-8 necropolă).

DESPRE PINTENII DIN PERIOADA MEDIEVALĂ TIMPURIE DIN SPAȚIUL CARPATO-NISTREAN (SECOLELE VIII–XIII)

CZU: 398.34

Gheorghe POSTICĂ

Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova.
gpostica@gmail.com

Ion TENTIUC

Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova.
tentiucion@gmail.com

Cuvinte-cheie: evul mediu timpuriu; secolele VIII–XIII; spațiul carpato-nistrean; pinteni; cavalerie.

Cercetările arheologice din spațiul est-carpatic au scos la iveală în ultimele decenii peste 20 de pinteni din perioada secolelor VIII–XIII. Printre piesele descoperite se disting trei tipuri de bază: pinteni cu spin în forma literei „D”, pinteni cu spin în forma literei „U” și pinteni cu rotiță.

Cei mai timpurii sunt pintenii cu corpul drept în forma literei „D”, cu spin scurt circular în secțiune, confecționat în cadrul aceleiași bare de fier, prevăzuți la capete cu terminații în formă de cârlig îndoite *spre interior*. Aceste piese sunt atribuite secolelor VIII–IX, fiind cunoscute pe baza descoperirilor de la Ruhotin–Cornești și Dobrinăuți (regiune Cernăuți, Ucraina).

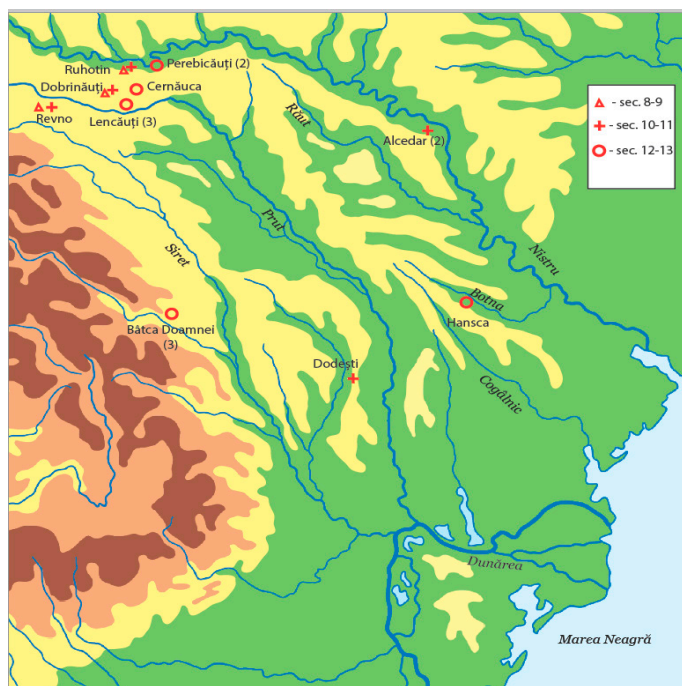
O altă variantă de pinteni cu corp similar, dar cu spin atașat și terminații în formă de cârlig răsfrânt *spre exterior*, este datată în secolele X–XI, fiind cunoscută în urma investigațiilor de la Revno (regiunea Cernăuți, Ucraina) și Dodești (județul Vaslui, România).

Un pinten de aceeași formă, din secolele IX–XI, cu terminații plate cu orificii pentru prinderea curelușelor de picior, a fost identificat la Dobrinăuți, iar un pinten cu spin atașat, dar cu terminațiile rupte a fost descoperit la Alcedar (Republica Moldova).

Un alt pinten de la Alcedar păstrat fragmentar și atribuit secolelor X–XI, realizat din bandă lată cu doi spini, aparține, probabil, unui model de tip scandinav.

Pintenii cu corpul în forma literei „U”, din perioada secolelor XII–XIII, au brațele alungite drepte sau curbate pe verticală, cu spin de formă piramidală sau romboidală, prevăzute la capete cu orificii pentru prinderea curelușelor trecute peste piciorul călărețului. Asemenea piteni sunt atestați la Lencăuți, Cernivca (regiune Cernăuți, Ucraina) și Băta Doamnei–Piatra Neamț (România).

Pintenii cu roțiță în spațiul carpato-nistrean sunt atestați din primele decenii ale secolului al XIII-lea, aceștia fiind atestați în descoperirile arheologice de la Hansca (R. Moldova), Ruhotin–Cornești și Perebicăuți (Ucraina).

Harta răspândirii pintenilor din perioada medievală timpurie în spațiul carpato-nistrean.

Comunicarea este elaborată în cadrul subprogramului de cercetare „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală (Cod: 18.01.01)” la Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

REZULTATELE DIAGNOSTICULUI ARHEOLOGIC EFECTUAT ÎN ANUL 2025 LA CURTEA DOMNEASCĂ DIN PIATRA-NEAMȚ

CZU: 39:745.52(478)“XX”

Constantin PREOTEASA

Centrul Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni, Muzeul de Artă Eneolitică
Cucuteni „Gheorghe Dumitroaia” Piatra-Neamț, Muzeul „Curtea Domnească” Piatra-
Neamț, Complexul Muzeal Național Neamț, Piatra-Neamț, România.
constantin.preoteasa@yahoo.com

Silviu-Constantin CEAUȘU

Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, Complexul Muzeal Național Neamț,
Piatra-Neamț, România.
silviu85c@gmail.com

Cuvinte-cheie: Piatra-Neamț; Curtea Domnească; Biserica Domnească; zid de incintă; cimitir.

În anul 2025, în cuprinsul sitului arheologic / monumentului istoric *Curtea Domnească* din Piatra-Neamț a fost realizat un diagnostic arheologic intruziv în vederea întocmirii documentației aferente proiectului de investiție *Reabilitarea și conservarea patrimoniului cultural și introducerea în circuitul turistic al arealului istoric – Curtea Domnească, zidul de incintă al Curții Domnești, Biserica Domnească „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”, str. Dr. Dimitrie Ernici, Pasajul Ștefan cel Mare, Parcul Ștefan cel Mare*, constând în consolidarea, restaurarea, conservarea, amenajarea și valorificarea obiectivelor menționate.

Astfel, au fost efectuate patru sondaje arheologice ce au vizat *Biserica Domnească „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”, zidul de incintă și necropola plană de înhumatie (cimitirul) dezvoltată în jurul lăcașului de cult.*

De altfel, situl arheologic *Curtea Domnească* / monumentul istoric *Ansamblul Curții Domnești* este alcătuit din cinci monumente istorice, respectiv: *Biserica Domnească „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”, Ruine Beci / Muzeu, Turn-clopotniță, Ruine Zid de Incintă și Muzeul Curții Domnești.*

În cuprinsul acestui obiectiv se află alte cinci monumente istorice: *Muzeul de Artă, Casă / Muzeul de Etnografie, Banca Națională Română / Muzeul de Artă*

Eneolitică Cucuteni, Colegiul Național „Petru Rareș” și Basorelief: Calistrat Hogaș, Ion Negre, Matei Stămatin.

Alături de *Curtea Domnească*, un alt obiectiv vizat de prezentul proiect de investiție este *Parcul Ștefan cel Mare*, care adăpostește monumentul istoric *Statuia lui Ștefan cel Mare*.

Totodată proiectul de investiție amintit se desfășoară în zona de protecție a trei monumente istorice, respectiv: *Sinagoga, Jandarmeria / Centrul Militar și Teatrul*.

Prezentul diagnostic arheologic va fi urmat de cercetarea arheologică preventivă, ce va preceda implementarea acestui proiect de investiție, în vederea punerii în valoare a centrului istoric al municipiului Piatra-Neamț.

Aceste investigații cu caracter interdisciplinar vor completa informațiile oferite de cercetările arheologice anterioare referitoare la *Curtea Domnească* din Piatra-Neamț.

Curtea Domnească din Piatra Neamț. Biserica Domnească și turnul-clopotniță.

PRINCIPALELE REZULTATE ALE CERCETĂRII ARHEOLOGICE DESFĂȘURATE ÎN ANUL 2024 LA BISERICA MĂNĂSTIRII BISERICANI (COMUNA ALEXANDRU CEL BUN, JUDEȚUL NEAMȚ)

CZU: 398.3

Silviu-Constantin CEAUȘU

Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, Complexul Muzeal Național Neamț,
Piatra-Neamț, România.
silviu85c@gmail.com

Constantin PREOTEASA

Centrul Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni, Muzeul de Artă Eneolitică
Cucuteni „Gheorghe Dumitroaia” Piatra-Neamț, Muzeul „Curtea Domnească” Piatra-
Neamț, Complexul Muzeal Național Neamț, Piatra-Neamț, România.
constantin.preoteasa@yahoo.com

Cuvinte-cheie: Bisericani; biserică; evul mediu; epoca modernă.

Situl arheologic – monument istoric *Mănăstirea Bisericani* (cod RAN: 124965.01; cod LMI: NT-II-m-A-10591) este situat în partea de vest a satului Bisericani, comuna Alexandru cel Bun, județul Neamț, în interiorul complexului de clădiri al Spitalului de Pneumoftiziologie Bisericani.

Istoriografia consacră evoluției așezământului monahal de la Bisericani existența mai multor faze. Prima etapă ar fi legată de numele lui Alexandru cel Bun, în timpul căruia trebuie să fi existat un modest schit de lemn. Următoarea etapă se desfășoară spre sfârșitul secolului al XV-lea și în prima jumătate a secolului al XVI-lea, când, sub stăreția lui Iosif, se va construi o biserică mică de zid. A treia fază cuprinde transformările prin care va trece mănăstirea în prima jumătate a secolului al XVII-lea, fiind ridicate mai multe construcții de zid, dintre care amintim zidul de incintă și turnul-clopotniță. A patra fază are în vedere refacerea bisericii petrecută spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, formă în care lăcașul de cult a ajuns până în zilele noastre.

Cercetarea arheologică preventivă desfășurată în anul 2024, aferentă proiectului de investiție *Restaurarea și consolidarea monumentului istoric Biserica „Buna Vestire” a Mănăstirii Bisericani, din comuna Alexandru cel Bun, județul Neamț,*

cod LMI NT-II-m-A-10591, a permis conturarea principalelor etape ale evoluției așezământului monahal. Astfel, până în momentul de față, au fost descoperite parțial ruinele unei biserici mult mai vechi față de cea a actuală și care a funcționat în mod sigur începând cu prima jumătate a secolului al XVI-lea. Acest lăcaș a fost deservit de o construcție cu o planimetrie dreptunghiulară ce datează aproximativ din aceeași perioadă. Ulterior, în anii 1636–1637, pe latura de vest a construcției rectangulare se va adăuga un turn-clopotniță. Ultima fază surprinsă datează din ultimul sfert al secolului al XVIII-lea, când se vor demantela zidăriile vechii biserici și se va construi actualul lăcaș de cult.

Biserica „Buna Vestire” a Mănăstirii Bisericani.

O BISERICĂ UITATĂ DIN ȚINUTUL NEAMȚULUI ȘI CÂTEVA PĂRERI ARHEOLOGICE, ISTORICE ȘI ANTROPOLOGICE

CZU: 379.8+338.48

Neculai BOLOHAN

Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.
neculaibolohan@yahoo.com

Ștefan-Bogdan NOVAC

Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.
novac24@yahoo.com

Andrei NEDELCU

S.C. Raichman Studio S.R.L. Iași, Iași, România.
andrei.rachmanstudio@gmail.com

Maximilian DIAC

Departamentul de Măsurători Terestre și Cadastru, Facultatea de Hidrotehnică, Geodezie și Inginerie a Mediului, Universitatea Tehnică Gheorghe Asachi din Iași, Iași, România.
maximilian.diac@academic.tuiasi.ro

Angela SIMALCSIK

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova; Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova; Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.
angellisimal@gmail.com

Cuvinte-cheie: secolul al XVII-lea; Depresiunea Cracău–Bistrița; Văleni; arhitectură religioasă; spațiu funerar.

Secolul al XVII-lea la răsărit de Carpați este recunoscut prin diferite reconfigurări politice și economice care vor avea efecte și asupra microzonei Cracău–Bistrița. Documentele vremii amintesc despre o mobilitate accentuată a micii proprietăți, situație dublată de extensia fondului funciar deținut de câteva familii boierești, în cazul de față familia Catargi. Este o stare de stabilitate, de relativă bunăstare, de

extindere a relațiilor supraregionale, toate acestea fiind generate cu abilitate de către Vasile Lupu (1634–1653). Pentru zona de lucru propusă efectul imediat al acestor schimbări pare să fie reprezentat și de dorința întemeierii unor noi lăcașuri de cult, uneori chiar lângă reședința boierească (vezi biserica și conacul de la Șerbești/Ștefan cel Mare, județul Neamț). Aceste construcții anunță un mai îndelungat proces de căutare a unor forme de expresie arhitecturală, proces început la sfârșitul secolului al XVI-lea (Galata, Aroneanu) și accentuat probabil în timpul lui Miron Barnovschi (1626–1629; 1633).

Vedere aeriană asupra contextului cercetat la Dochia-Vălenii Doamnei și reprezentarea grafică a primului plan de reconstituire (©Neculai Bolohan, Andrei Nedelcu).

Un pachet de noi caracteristici este cel exprimat prin simplificarea planului cu abside false și apariția rezaliturii, arcadele despărțitoare dintre pronaos și naos, prezența pridvorului pe latura sudică (Bociulești, Bozieni, Ștefan cel Mare, Orhei) sau pe latura nordică (Hangu, Suceava), a brâurilor în torsadă sau zimțate.

Unele dintre aceste elemente au fost identificate ca urmare a cercetării de la Dochia-Vălenii Doamnei, comuna Dochia, județul Neamț. Apărută în sursele cartografice în ultimul pătrar al secolului al XVIII-lea, biserica, aflată într-o stare precară, va deveni o sursă de piatră de construcție pentru locuitorii satelor din jur către sfârșitul secolului al XIX-lea. Apoi, biserica dispare în colbul timpului.

Cercetarea multiplă a locului a dus la decopertarea amprente la sol a unei biserici, care, după detalii, poate fi atribuită primei jumătăți a secolului al XVI-lea. Câteva morminte aflate la extremitățile estică și vestică aduc, prin inventarul descoperit, prin analiza antropologică și unele detalii surprinzătoare, posibile îndreptări privind așezarea în timp a edificiului.

Investigația arheologică a fost solicitată și susținută de către ing. dr. Vasile Pop-Silaghi de la S.C. BUSINESS AGRO CONSULTING S.R.L., com. Girov, jud. Neamț.

Neculai Bolohan aduce mulțumiri personale următorilor colegi: dr. Lucian Munteanu și Andrei Baltaș, dr. Ludmila Bacumenco-Pîrnău, dr. Daniela Marcu Istrate, dr. Ioan Augustin Guriță, dr. Petronel Zahariuc, dr. Vitalie Josanu, dr. Cătălin Hriban pentru susținere, colaborare și consiliere.

ANALIZA ANTROPOLOGICĂ A NECROPOLEI DIN INTERIORUL BISERICII „ADORMIREA MAICII DOMNULUI” DIN INCINTA MĂNĂSTIRII CĂPRIANA

CZU: 391:745.52

Robert Daniel SIMALCSIK

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova; Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.
robbyboy2mail@gmail.com

Cuvinte cheie: Mănăstirea Căpriană; analiză antropologică; necropolă; biserică; tipologie.

Mănăstirea Căpriană a beneficiat de cercetări arheologice de amploare pe parcursul a mai multor campanii. Aceste săpături au fost realizate în perioada desfășurării proiectelor de restaurare și reconstrucție, începând cu anul 1993, continuate în perioadele 2001–2003, 2005–2008 și 2016.

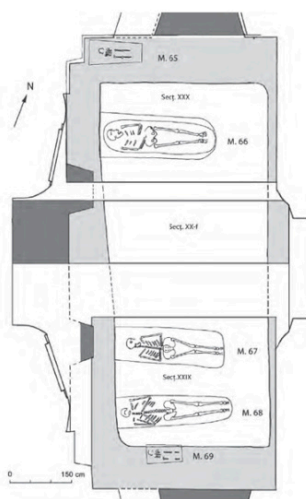
Pentru studiul antropologic am beneficiat de oseminte provenite de la 27 indivizi exhumăți din interiorul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, morminte localizate în pridvorul și pronaosul bisericii. În biserică s-au descoperit 30 de morminte. Materialul osteologic din trei morminte nu a beneficiat de analiza antropologică. Unul dintre acestea este un cenotaf (în naos), cel de al doilea este cel din gropniță și al treilea este M48, identificat de arheologi ca fiind al Mariei Spancioc.

Decesul celor înhumați în necropola din interiorul bisericii a survenit la diferite etape de vârstă biologică, fiind determinați atât copii, cât și adulți / maturi. Nu am identificat nici un individ în categoria *senilis* (60+ ani). De asemenea, în incinta bisericii au fost înhumați defuncți atât de sex antropologic feminin, cât și masculin.

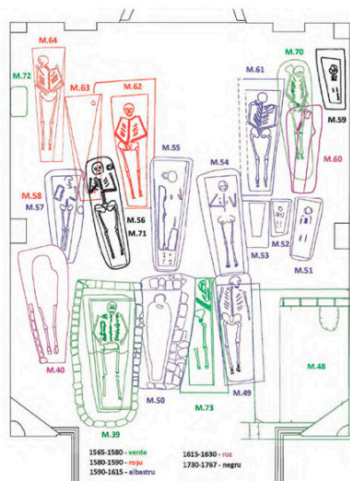
Starea de sănătate a indivizilor este una destul de bună. Cei înhumați aici sunt din categoria „privilegiată” și desigur și condiția de sănătate a acestora era una bună. De remarcat este prezența cariilor și a tartrului dentar, aspect datorat precarei igiene orale în deplină concordanță cu obiceiurile vremurilor respective.

Tipologia este una amalgamată, cu o dominantă mediteranoidă și dinaroidă, cu mixaje est-europoide (ostice), nordoide și proto-europoide, ce se înscriu în marea

categorie a tipului antropologic/fenotipului europoid. Nu am întâlnit elemente alpine și mongoloide în seria studiată.

A

B

Planurile necropolei din Biserica Adormirea Maicii Domnului din pridvorul (A) și din pronaos (B)

Localizarea mormintelor (pe planul necropolei) din pridvorul (A) și pronaosul (B) Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din incinta Mănăstirii Căpriana (după A. Eșanu, Gh. Postică (Coord.), *Mănăstirea Căpriana cu Schitul Condița (secolul al XV-lea – începutul secolului al XXI-lea)*, Editura Cartdidact, 2019, p. 156-157).

BAIA, FROM A THRIVING MEDIEVAL CITY TO A DISCREET REPOSITORY OF RURAL CULTURE AND CIVILIZATION

CZU: [7.091.4:398+008]

Vasile AVĂDĂNEI

Center for Mountain Economy Vatra Dornei, "Costin C. Kirițescu" National Institute for Economic Research, Romanian Academy, Vatra Dornei, România; Creative and Innovation Business Incubation Center, Roznov, Romania.
vasileavadanei2004@yahoo.com

Lidia AVĂDĂNEI

Center for Mountain Economy Vatra Dornei, "Costin C. Kirițescu" National Institute for Economic Research, Romanian Academy, Vatra Dornei, România; Creative and Innovation Business Incubation Center, Roznov, Romania.
alidia_38@yahoo.com

Keywords: Baia; history; civilization; intangible and tangible heritage.

About the town of Baia (Suceava County, Romania) we know so many things that have been shown to us through documents, archaeological excavations, deciphering the intangible heritage.

There was an archaeology school in Iași led by Professor Vasile Neamțu and then by Professor Stela Cheptea who recorded a whole series of evidence about the history of those places. What remained from them was a richly documented and argued treasure trove of information spread throughout the libraries of Europe.

But about Baia there are many "rumors", those categories of information that have not passed the irrefutable requirements of scientific evidence. In general, scientists refrain from considering such sources without giving them the chance for a closer examination. Ethnologists should intervene to complete the role and functionality over time.

The paper proposes a route of investigations regarding the Baia locality from Civitas Moldavia to the rural locality that it is today, with a heterogeneous but particularly rich treasure.

There are some particularly interesting things here that can increase the locality's interest in history, culture and civilization.

To put the icing on the cake, we will only mention an archaeological site within the commune that studies traces from 7.000 years ago, earlier than the Cucuteni Culture.

The White Church of Baia, built in memory of Stelhen the Great's victory over Matthias Corvinus in 1467.

The seal of the medieval town of Baia.

VALORIFICAREA SPAȚIULUI TRADIȚIONAL AL „CASEI MARI” ÎN ORHEIUL VÊCHI: ÎNTRE EXIGENȚELE ETNOGRAFICE ȘI ESTETICA TURISTICĂ

CZU: 394.34

Natalia GRĂDINARU

Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău, Republica Moldova; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.

nataliagradinaru@ich.md

Cuvinte-cheie: „casa mare”; Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”; elemente autentice; decor; amenajare interioară.

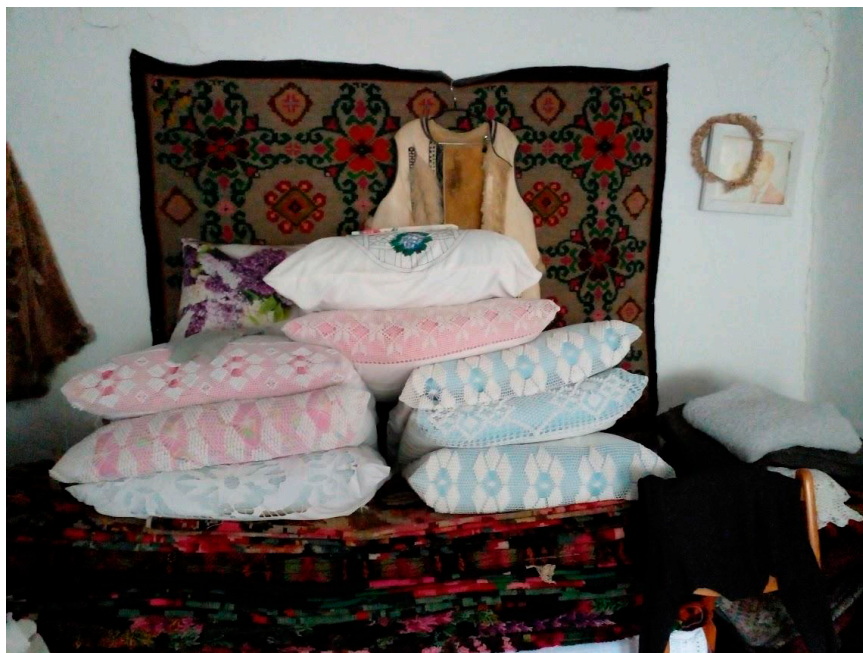
Lucrarea analizează modul în care este reconstituită și valorificată *casa mare* – spațiul reprezentativ al locuinței tradiționale din zona Orheiului – în cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”. Studiul urmărește atât aspectele pozitive ale conservării și punerii în valoare a acestui element patrimonial, cât și anumite derapaje de la autenticitate, generate de interpretări stilizate sau de influențe turistice și comerciale.

Pe de o parte, se constată un efort notabil de recuperare a unor elemente autentice de arhitectură și decor, prin utilizarea materialelor tradiționale, a pieselor de mobilier specifice și a țeșăturilor de uz ceremonial, toate contribuind la recrearea unei atmosfere apropiate de cea originară. De asemenea, includerea acestui spațiu în circuitul turistic contribuie la sensibilizarea publicului larg față de valorile culturii tradiționale.

Pe de altă parte, analiza relevă anumite inexactități în amenajarea interioară – fie prin suprapunerea excesivă de elemente decorative fără fundament etnografic, fie prin utilizarea de obiecte „stilizate” sau provenite din alte regiuni etnografice, care diminuează autenticitatea mesajului cultural. În unele cazuri, se observă o estetică „romantizată”, care răspunde mai degrabă așteptărilor vizitatorilor decât realităților istorice.

Studiul propune o serie de direcții de îmbunătățire a corectitudinii muzeografice și amenajării autentice a „casei mari” în structurile de tip pensiune, prin colaborări mai strânse cu specialiști în etnologie și patrimoniu, documentare riguroasă și implementarea unor criterii clare de selecție a obiectelor expuse. *Casa mare*,

ca simbol identitar și spațiu sacralizat al locuinței rurale, merită o reprezentare echilibrată, care să îmbine fidelitatea față de sursele tradiționale cu cerințele unei prezentări culturale accesibile publicului contemporan.

Amenajarea colțului cu zestre din „casa mare” în cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”.

MEȘTEȘUGUL ȚESUTULUI PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA, ÎN PERIOADA SECOLULUI XX

CZU: 398.2

Ina ISAC

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova.

ipatrimoniul@gmail.com

Cuvinte-cheie: secolul XX; ocupații; practici tradiționale; elemente ornamentale; obiecte textile.

Meșteșugul țesutului este una dintre ocupațiile fundamentale ale culturii din Republica Moldova. Secolul XX a constat în schimbări majore asupra tuturor meșteșugurilor și practicilor tradiționale din țară. În pofida schimbărilor produse la aproape fiecare pătrar al secolului, schimbări de ordin politic, economic și social, țesutul a continuat să fie practicat și transmis din generație în generație. Astfel, la începutul secolului, în fiecare gospodărie se putea întâlni un război de țesut sau stative. Fără îndoială, așezările rurale au fost cele care au contribuit la păstrarea și practicarea acestei îndeletniciri adânc înrădăcinată în cultura tradițională. Obiectele realizate de femeile satelor au fost pânze destinate pentru confecționarea de vestimente, așternuturi de pat; ștergare funcționale cât și de ritual, covoare, păretare sau țoluri.

Fiecare schimbare politică a contribuit și la transformarea aspectului sau a tehnicilor și materialelor prezente în aplicarea meșteșugului. Intervențiile rusești sau românești sunt îmbinate cu cele locale, formând produse cu noi elemente ornamentale. O schimbare majoră este resimțită și în cromatica obiectelor țesute. Până în secolul XX, coloranții erau obținuți exclusiv pe cale vegetală, prin tincturi și fierturi cu diverse plante, pomușoare sau scoarță de copaci. Industrializarea și colectivizarea din secolul XX vine cu înlocuirea coloranților naturali prin vopselele chimice, în special anilina, acest fapt duce la schimbarea aspectului tradițional. De asemenea, este înlocuită materia primă casnică cu materia primă obținută la unități industriale și fabrici. Industrializarea, treptat, se remarcă prin diminuarea meșteșugului casnic și transferarea acestuia la scară de producere în masă. Astfel, spre sfârșitul secolului, obiectele textile din cotidianul uman ajung să fie în mare parte cu aspect unificat și comercial. Autenticitatea de odinioară a obiectelor

țesute este păstrată și transmisă doar arareori, cu scop artizanal și decorativ de către iubitorii și păstrătorii de tradiții.

Război de țesut și procesul de lucru al acestuia în gospodăria lui Dumitru Mecleş, Tezaur Uman Viu, anul 2023, satul Săcel, județul Maramureș, România.

DATINI, OBICEIURI ȘI FOLCLOR ÎN CODRII ORHEIULUI: CARACTERUL ȘI VIAȚA SPIRITUALĂ A POPULAȚIEI REFLECTATE ÎN LITERATURA INTERBELICĂ

CZU: 391:342.7

Sergiu SUVAC

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova.

suvacsuvac6@gmail.com

Cuvinte-cheie: tradiții; obiceiuri; folclor; sărbătoare; Codrii Orheiului.

Asupra românilor din Codrii Basarabiei s-a scris mult, că au avut de suferit de pe urma avalanșei de neamuri străine, care în decursul timpului au năvălit în aceste părți și nici stăpânirea rusească nu le-a împrumutat altceva decât îndoiala, timiditatea, rezerva și neîncrederea față de tot ce-i străin. În prezentarea noastră vom aborda subiecte etnologice ale codrenilor, reflectând datini, obiceiuri, folclorul, gospodăria și portul popular.

Literatura interbelică îi prezintă pe locuitorii teritoriilor Codrilor Basarabiei ca fiind veseli din fire și foarte ospitalieri, cuviincioși față de alții și față de ai săi. Țăranii sunt mândri și darnici la solemnități familiare, nunți, botezuri etc., sunt iubitori de gospodărie și le place să aibă cel mai bun ogor și cât mai multe vite de toate soiurile. Vara la lucru, mulți dintre dâșii, umblă fără încălțăminte, în zile de sărbătoare, însă, sau când se duc la târg ori participă la vreo solemnitate, se îmbracă cu haine închise, de stofă și se încălță cu cizme înalte la tureți și bătute cu cuie la tălpi. Iarna poartă haine căptușite cu blană de oaie.

Casele codrenilor sunt făcute pe postament ridicat, așa că întotdeauna urci scări cu mai multe sau mai puține trepte, ca să pătrunzi în locuință, înăuntru este la mijloc o tindă, care desparte două sau patru camere pe dreapta și pe stânga. În fața casei și pe laturi este prispa sau cerdacul, larg și acoperit cu streășină, care se prelungește în față. Pereții sunt văruiți cu alb sinilit într-o fină nuanță albastrie, peste care uneori se fac flori pe la uși și ferestre.

Datini și obiceiuri din cadrul satelor Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” (sursa: arhiva digitală a instituției).

DE LA SATUL TRADIȚIONAL LA SATUL CA DESTINAȚIE TURISTICĂ

CZU: 393

Natalia LAZĂR

Facultatea de Litere, Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Baia Mare, România;
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, România.

nataliammlazar@gmail.com

Cuvinte-cheie: sat; tradiție; rânduială; spațiu; turism.

Satul a fost mereu un nucleu, un *centrum mundi* în jurul căruia s-a conturat o anumită civilizație, un anumit tip de comportament cultural, o adevărată filosofie existențială. Este locul de desfășurare a unor manifestări care țin de mentalitatea generală a unui spațiu și a unei conștiințe, este cadrul fundamental al gândirii populare românești. Este cel care i-a inspirat pe atâția artiști, creatori de frumos, dar, deopotrivă, a surescitat interes pentru specialiști și cercetători.

Satul, ca principală formă de ființare a oricărui spațiu rural, reprezintă o realitate socială cu multiple sensuri. Pentru țărănul român, pentru omul satului românesc tradițional, lumea este existență naturală, cosmică, bine articulată. Spațiul se articulează printr-o îndelungată viețuire a unui suflet (individual și colectiv) într-un anume orizont spațial, adică spațiul capătă sens, se transfigurează afectiv și umanizator prin însuși modul în care e receptat și trăit. Lumea satului tradițional este ordonată, o rânduială divină, o transpunere a macrocosmosului încărcat de mistere în cadrul familiar al microcosmosului rural, căci țărănul percepe spațiul, lumea, universul prin intermediul aspirațiilor sale spirituale. Spațiul, timpul și cauzalitatea, prin rânduiala și ordinea cosmică, reprezintă repere fundamentale ale existenței umane.

Satul nostru românesc a teaurizat o întreagă moștenire culturală, valori materiale, spirituale, morale și culturale. Și totuși, lumea satului este într-o continuă schimbare a modului de a fi și a trăi, de peste un secol asistând la un proces de interrelaționare între rural și urban determinat, în primul rând, de revoluția tehnico-științifică. Din nefericire, în zilele noastre se constată o criză a satului românesc, abandonat între identitate tradițională și supraviețuire precară, însă cu perspectiva renașterii. Satul românesc poate fi mult mai mult decât ne relevă literatura sau cercetările de teren: un spațiu bine definit, o stare de spirit, un reper moral și spiritual.

Biserică la Muzeul Țării Oașului.

CĂMĂȘILE TRADIȚIONALE DE SĂRBĂTOARE – READUCEREA LOR ÎN CIRCUITUL SOCIAL

CZU: 392.8

Olesea ENACHI

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Republica Moldova.

enachiolesea7@gmail.com

Cuvinte-cheie: cămașă cu altiță; port popular; simbol identitar; identitate românească; tradiție.

Semnificație culturală și identitară – Cămașa tradițională este mai mult decât o piesă vestimentară, este un simbol profund al identității românești, recunoscută la nivel global de Patrimoniul Cultural Imaterial UNESCO. Cămașa cu altiță conectează purtătorii la rădăcinile spirituale și comunitare, fiind purtată cu demnitate la sărbători importante din viața fiecărui român, la nunți, botezuri, sărbătorile calendaristice de iarnă și la sărbătorile pascale. De asemenea, costumul tradițional este prezent și la alte tipuri de activități marcante din viața omului, consemnând tradițiile moștenite de peste veacuri.

Comunitatea Șezătoare BASARABIA, Cămașa cu altiță.

Inițial, cămășile erau realizate manual, din pânze țesute de casă, din în, cânepă sau lână. Broderia cămășilor vechi, de peste un secol este reprezentată prin motive geometrice, fitomorfe sau cosmomorfe, ce aveau o semnificație adâncă de protecție și spiritualitate. Odată cu dezvoltarea industriei și mecanizarea producției, în secolele XX–XXI, cămășile au suferit o serie de transformări, aducând un nou curent sau o tendință de cămașă modificată, simplificată.

Aceste devieri au fost resimțite de către cunoscători ai tradiției și autenticului. Astfel, în ultimele două decenii s-au desfășurat cercetări și diverse acțiuni de revitalizare a cămășii tradiționale arhetipale. Studiarea atentă a pieselor vechi, păstrate în fondurile muzeelor, permite o revenire la formele simbolice ale cămășii de sărbătoare, fapt ce se reușește împreună cu comunitățile care manifestă interes pentru cămașa cu alțiță și portul țărănesc. Portul tradițional este introdus în circuitul social prin proiecte de conservare și promovare a tradițiilor – festivaluri, târguri, expoziții, ateliere de creație în instituțiile educaționale. Astfel de evenimente conduc la formarea unei coeziuni sociale între generații, la revitalizarea cămășii simbolice, la consolidarea identității, tradiției și ajută în fața provocărilor unor influențe externe actuale.

ROLUL FESTIVALULUI DE FOLCLOR ÎN CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA PATRIMONIULUI CULTURAL

CZU: 398.34

Cristian MUȘA

Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, Academia Română, București, România.

cristian.musa@yahoo.com

Cuvinte-cheie: context; repertoriu; interpreți; funcție; transmitere.

Urcarea pe scenă a culturii tradiționale și, totodată, a creatorilor și purtătorilor ei, a dus la sărăcirea într-o anumită măsură a repertoriului și la pierderea sau schimbarea funcției inițiale a acestei forme de exprimare. Intervenirea unor legi ale scenei a făcut ca unele creații să fie secătuite întru totul de funcție și de sens, căutându-se în toate creațiile populare doar funcția spectaculară și, nu de puține ori, funcția de divertisment sau chiar de parodiare a lumii satului în general.

Prin buna intenție și competența unor specialiști în domeniul culturii tradiționale, au existat, totuși, contexte de exprimare pe scenă prin care s-a dorit prezentarea într-o stare cât mai „pură” a folclorului muzical, coregrafic, literar, a portului popular etc., solicitându-le participanților să scoată din lada lor de zestre identitatea locală care se traduce prin repertoriul adevărat sau prin aspecte prin care să se evidențieze fizionomia culturală a spațiului lor.

Festivalul „Trandafir de la Moldova”, de pildă, organizat la Iași, este unul dintre cele mai „curate” contexte de exprimare a culturii tradiționale pe scena din România și reprezintă un model de exprimare culturală contemporană unde putem să „gustăm” folclorul ajuns la a doua viață, dar cu o mare deschidere spre cunoașterea și înțelegerea satului de odinioară.

„Desprăfuirea” unor modele sau stâlpi de rezistență a culturii tradiționale, așa cum se întâmplă și în Bulgaria și Turcia – poate unele dintre cele mai conservatoare țări din punct de vedere al patrimoniului cultural moștenit – este un demers vital pentru conștientizarea consumatorilor de cultură tradițională, că folclorul există, este viu în diferite forme de manifestare și exprimare în context genuin, dar și că poate căpăta și pe scenă multe dintre funcțiile pe care le-a avut în spațiul în care a fost creat, conservat și transmis prin viu grai de-a lungul timpului.

Fanfara „Shukar” Panțiru, din localitatea Dagâța, județul Iași, pe scena Festivalului Internațional „Trandafir de la Moldova”, 2023 (Foto: Cristian Mușă).

BORDEIUL ÎN PEISAJUL RURAL MOLDOVENESC: STUDIU DE CAZ ÎN BAZA CERCETĂRIILOR DE TEREN EFECTUATE ÎN SATUL ROGOJENI, RAIONUL ȘOLDĂNEȘTI

CZU: 398.3

Sorin GRAJDARI

Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău, Republica Moldova.

grajdari.sorin@gmail.com

Cuvinte-cheie: Republica Moldova; patrimoniu; locuință tradițională; bordei; viață cotidiană.

În nord-estul Republicii Moldova, la aproximativ 111 km de Chișinău, localitatea Rogojeni din raionul Șoldănești păstrează una dintre cele mai vechi și rare forme de locuire tradițională: bordeiul – locuință semi-îngropată, adaptată secole la rând la condițiile mediului rural. În prezent, doar câteva persoane mai trăiesc în astfel de spații, majoritatea fiind vârstnici care refuză să părăsească locul unde au trăit o viață întreagă.

În cadrul unei cercetări de teren desfășurate între 22 și 25 aprilie 2025, a fost realizat un interviu cu doamna Maria Ardeleanu, una dintre ultimele persoane care mai locuiește într-un bordei funcțional. Informațiile obținute au oferit o perspectivă detaliată asupra modului de construcție, a materialelor folosite, dar și a provocărilor cotidiene asociate traiului într-un astfel de spațiu: lipsa băii, absența canalizării, accesul dificil la apă potabilă, în condițiile în care multe fântâni din sat au secat în ultimii ani.

Departe de a fi doar un simbol al sărăciei, bordeiul reflectă ingeniozitatea locuitorilor în fața constrângerilor economice și climatice. Această formă de locuire, deși aparent învechită, ridică întrebări relevante despre sustenabilitate, simplitate și legătura omului cu mediul. În același timp, crește interesul pentru valorificarea acestui patrimoniu: în Rogojeni a fost amenajat un mic muzeu rural ce include un bordei autentic din secolul al XVIII-lea, odinioară locuit de familia Țara. Acesta atrage vizitatori din toată țara și chiar din străinătate, ceea ce confirmă potențialul turistic și cultural al zonei.

Astfel, conservarea bordeielor nu înseamnă doar păstrarea unei forme arhitecturale arhaice, ci și menținerea vie a identității locale și promovarea valorilor culturale autentice în contextul dezvoltării turismului rural.

Casă de locuit de tip „Bordei”, satul Rogojeni, raionul Șoldănești.
Foto: Sorin Grajdari, 23 aprilie 2025.

Documentarea de teren a fost efectuată în cadrul subprogramului de cercetare: „Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene” / 170101.

VIABILITATEA RITUALULUI CĂLUȘULUI ÎN VALEA COTMENEI, ARGEȘ – METODE INOVATIVE DE ACTUALIZARE A ELEMENTULUI DE PATRIMONIU UNESCO

CZU: 391:342.7

Elena IAGĂR

Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, Ministerul Culturii, București, România; Membru în Grupul de monitorizare a Călușului pentru UNESCO.

elena_iagar@yahoo.com

Cuvinte-cheie: etnocoreologic; dansuri tradiționale; cetele de călușari; Pădureți; Mârghia.

Valea Cotmenei, zonă etnografică distinctă din sudul României, este recunoscută nu doar pentru lansarea Călușului, în urmă cu 90 de ani, în circuitul cultural universal, ci și pentru conservarea dansurilor tradiționale în comunitățile de pe cursul inferior al râului Cotmeana.

Mișcarea artistică de amatori, foarte intensă la sfârșitul secolului al XX-lea, a amprentat puternic repertoriul etnocoreologic al zonei, prin coreografierea dansurilor din vatra satului în formule scenice, având ca rezultat înlocuirea costumelor tradiționale, inițial proprietatea performerilor, cu costume de tip uniformă, achiziționate de către primării și instituții de cultură. În contextul actual, când ansamblurile de dansuri populare și cetele de călușari de pe Valea Cotmenei sunt total instituționalizate și dependente de administrațiile locale sau județene profund politizate, Asociația Civică Pro Mârghia și ansamblul independent de dansuri populare „Valea Cotmenei”, constituit pe criterii de prietenie și afinități, își fac remarcată prezența în peisajul cultural argeșean prin metodele inovative pe care le aplică în vederea salvagădării Ritualului Călușului și dansurilor tradiționale, precum și a portului popular de pe Valea Cotmenei. Asociația Civică Pro Mârghia, prin ceata de călușari copii „Tigrii Carpaților România” revitalizează Călușul în zona Pădureți–Mârghia, iar Ansamblul de dansuri populare și Ceata de călușari Valea Cotmenei perpetuează jocuri, strigături și Ritualul Călușului din Stolnici, Harsești și Bârla.

Adoptarea de către tinerii performerii a unei vestimentații individualizate în context scenic a avut un efect neașteptat în comunitate: oamenii au conștientizat valoarea etnografică deosebită a pieselor excepționale pe care le-au păstrat, chiar dacă ele au fost scoase din uz la momentul apariției costumelor „de ansamblu”.

Ceata de călușari „Valea Cotmenei”, județul Argeș, 2025.

ZGARDA DE CORAL SAU ZGARDA SCUMPĂ

CZU: 393

Măriuca VERDEȘ-NEMEȘ

Școala Rădăcinilor Străbune, Asociația Rădăcinilor Străbune, Călinești, Maramureș,
România.

verdes_mariuca@yahoo.com

Cuvinte-cheie: podoabe; evenimente; șire; șireaguri; femei.

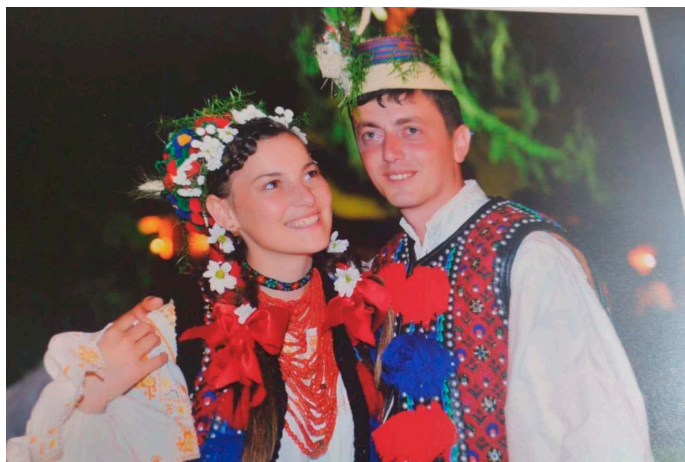
Podoabele purtate de femei în cadrul evenimentelor importante din viața lor le făceau să fie „văzute” în sat. Podoabele nu erau purtate în timpul postului. Această regulă nescrisă este bine înrădăcinată în mintea femeilor.

Se cunoaște din bătrâni că femeile purtau ca podoabă *zgarda* (salba) de coral, fiind un simbol al bogăției. Când se căsătoreau fetele unor familii mai înstărite, părinții plăteau pentru o „zgardă” de coral valoarea a două perechi de boi.

Fie că nunta era vara sau iarna, familiile înstărite își îmbrăcau mireasa în haine tradiționale, noi, la confecționarea cărora contribuia și ea, mai adăugând *zgarda* de coral, *zgărdanul* (bentița confecționată din mărgel) și guba cu bdițe, scoțând în evidență posibilitățile lor materiale. Numărul șirurilor din *zgardă* era de asemenea un alt element care simboliza bogăția, mândria, chiar competiția în societate.

Era o întrecere în a avea fiecare fată cât mai multe șire; se mai adăugau și monede de argint sau aur, mărgelile îmbrăcate în aur, fiind o mare competiție între nemniși (nobili). Dorința fetelor era să aibă cât mai multe șireaguri și să ajungă până la brâu.

Povestesc locuitorii satelor cum veneau la poartă țigani și, în schimbul unei zgărzi de coral, le dădeau materiale de confecționat *sumne* (fuste) din păr, fiind considerate valoroase în prima parte a secolului al XX-lea. Femeile de pe Valea Cosăului își amintesc cum au fost ascunse zgărzile din coral. De pildă, o *zgardă* a fost pusă în fundația casei, o alta ascunsă în podul casei, dar de obicei ele erau date zestre din generație în generație. Așa se face că au ajuns până în zilele noastre.

Autoarea, Măriuca Verdeș-Nemeș mireasă, purtând zgardă, alături de soțul ei Ionuc Verdeș-Nemeș, Călinești, Maramureș, România, 2012.

OBICEIURI DE ÎNMORMÂNTARE LA HUȚILII DIN COMUNA MOLDOVIȚA, JUDEȚUL SUCEAVA

CZU: 392.8

Aurel PREPELIUC

Muzeul Național al Bucovinei, Suceava, România.

adresa_aurelprepeliuc@yahoo.de

Cuvinte-cheie: cercetare de teren; înmormântare; semne prevestitoare; mort; pomenire.

În comuna Moldovița din județul Suceava, populația majoritară este formată din huțuli ce au colonizat aceste locuri în timpul stăpânirii austriece. Vetrele celor patru sate ce fac parte din comuna Moldovița se prezintă extrem de fragmentat, cel mai adesea gospodăriile făcând corp comun cu fânețele și pășunile naturale. Viața spirituală a locuitorilor acestei localități a fost influențată atât de particularitățile etnice, cât și de factorii geografici. Distanțele mari între satele și cătunele comunei, dar și dintre gospodării, urmare a terenului fragmentat și împădurit, au jucat un rol determinant în sporirea gradului de coeziune a comunităților locale.

Evenimentele speciale din ciclul vieții și al morții sunt trăite intens, trăirile mistice fiind dublate de o bogată viață magico-spirituală. Inevitabila trecere în neființă este acceptată cu seninătate, memoria colectivă a locuitorilor din zonă păstrând până în zilele noastre nenumărate aspecte legate de obiceiurile de înmormântare.

O cercetare de teren interdisciplinară organizată de Muzeul Etnografic al Bucovinei în vara anului 2000 a scos la lumină o întreagă succesiune de evenimente în legătură cu momentul accederii în lumea de dincolo. Deosebit de importante la huțulii din Moldovița sunt semnele prevestitoare de moarte, descifrarea corectă a acestora fiind esențială în finalizarea ultimilor pregătiri pentru întâmpinarea inevitabilului.

Ca și românii, și huțulii acordă o mare importanță pomenirii morților, cultul strămoșilor fiind esențial pentru relațiile sociale și legătura între generații. În funcție de moment, pomenirea se face la domiciliu, la biserică sau la cimitir, iar ofrandele sau pomenile sunt oferite într-o varietate de forme.

În concluzie, se constată o diluare de la an la an a riturilor de trecere și o mai vagă receptare a semnificațiilor actelor cu valoare spirituală. „Da io știu? Așa-i obiceiul” concluziona o țărăncă de 64 de ani din satul Argel.

Înmormântare în familia Medviciuc din Moldovița, jumătatea sec. XX.

VALORIZING THE GASTRONOMIC HERITAGE OF ROMANIAN VILLAGES THROUGH LOCAL GASTRONOMIC POINTS

CZU: 398.34

Dănuț UNGUREANU

Center for Mountain Economy, 'Costin C. Kirițescu' National Institute for Economic Research, Romanian Academy, Vatra Dornei, Romania; National Agency for the Mountain Area, Vatra Dornei, Romania.
danut_u@yahoo.com

Keywords: rural development; short food supply chain; local gastronomy; family-style dining.

Gastronomic points unit is regulated by Law no. 412/2023. According to Law no. 412/2023, a Local Gastronomic Point is a unit designed to valorize local primary production, located in a rural settlement, where food is prepared and served based on region-specific recipes directly to the final consumer, for a maximum of 15 people at a time. Rural settlements include commune centers, constituent villages of communes, and villages belonging to towns or municipalities. The local area is defined as the administrative-territorial unit to which the Local Gastronomic Point belongs and/or the residence of the individual who owns it, as well as neighboring administrative-territorial units.

Local Gastronomic Points enhance the rural charm by generating both attractiveness and added value within the peasant household.

The Local Gastronomic Point is an effective way to capitalize on products from the peasant household within family-style food service establishments, considering the specific characteristics of each area or tourist region with well-known culinary traditions. Unlike restaurants or guesthouses, Local Gastronomic Points offer tourists the opportunity to enjoy traditional, locally-made dishes, prepared and served directly by family members within their own household, while complying with legal hygiene requirements, without compromising consumer health.

Local Gastronomic Points present new opportunities worth considering for those passionate about rural and culinary tourism, where authenticity of the culinary experience takes precedence. They contribute to rural development in a

sustainable manner by creating jobs, maintaining the cohesion of local communities, and preserving culinary traditions in harmony with nature.

Logo of the Local Gastronomic Points.

APTITUDINI ÎNNĂSCUTE ȘI APTIȚUDINI DOBÂNDITE ÎN MUNCA MEȘTEȘUGARILOR ȚĂRANI DIN ROMÂNIA CONTEMPORANĂ

CZU: [675+745.53](498)

Marin CONSTANTIN

Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer”, Academia Română, București, România.
adresa_email1@gmail.com

Cuvinte-cheie: făurirea uneltelor; secolul al XX-lea; paternitatea în meșteșuguri; conceptualizarea; modelarea artefactelor.

Prezentarea noastră va evoca măiestria artizanilor din mai multe zone etnografice ale României (precum Caraș-Severin, Harghita, Maramureș, Mărginimea Sibiului, Oltenia, Prahova și Vrancea), în raport cu originea cunoștințelor și abilităților lor, tehnicile lor meșteșugărești și arta populară astfel moștenită, interpretată și transmisă. Artizanii menționați în acest caz sunt predominant români, în timp ce unii dintre ei aparțin unor grupuri minoritare precum croații, romii, sașii și secuii.

Procesul meșteșugăresc este descris în relație cu aspecte tehnice și artistice relevante pentru tradițiile populare din România, cuprinzând ucenicia, manopera și „metrologia” artizanilor, confectionarea uneltelor, conceptualizarea în prefigurarea și modelarea artefactelor, „știința” cunoașterii materiilor prime, anonimatul, paternitatea și atașamentul față de meșteșuguri.

Una dintre ideile pe care încercăm să le discutăm este că măiestria unuia sau altuia dintre artizani, deși aparține creativității sale individuale, constituie substanța tradițiilor comunitare în care acesta lucrează alături de alți meșteri. Prin urmare, meșteșugurile populare ar putea fi privite ca o sinteză variabilă între valorile tradiționale și „chemarea” unor artizani pentru un astfel de domeniu al inventivității.

Prezenta comunicare își propune să fie un omagiu adus personalității și operei profesorului Paul Henri Stahl (1925–2008), în special proiectului de cercetare „Interviuri de istorie orală cu Profesorul Paul Henri Stahl și interlocutorii săi printre meșterii populari din România”, un proiect pe care am avut onoarea să-l dezvolt în perioada 2002–2003.

Rotar român (satul Moisei, județul Maramureș, 1954).
Fotografie din arhiva Profesorului Paul Henri Stahl.

IDENTITATE ȘI SCHIMBARE: CERAMICA DE HOREZU ÎNTRE MEȘTEȘUG ȘI MARKETING

CZU: 738.1+339.138

Eugen ȚEPEȘ-STROIA

Departamentul Muzeologie-Cercetare, dezvoltare colecții, evidență științifică și gestionară a patrimoniului muzeal. Arhiva istorică, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, București, România.

eugen.tepes.stroia@gmail.com

Cuvinte-cheie: tradiție; patrimoniu cultural; modernitate; inovație; identitate.

Ceramica de Horezu reprezintă una dintre cele mai expresive forme de artă populară românească, păstrând până astăzi o identitate vizuală și simbolică distinctă. Înscrișă în Patrimoniul Mondial UNESCO în anul 2012, reprezintă astăzi un exemplu viu al modului în care un meșteșug tradițional poate traversa transformări profunde, păstrând totodată o legătură esențială cu originile sale. În rădăcinată într-un ansamblu complex de practici, tehnici și simboluri transmise intergenerațional, ceramica horezeană s-a extins dincolo de cadrul local, devenind parte a unei economii artisanale globalizate, în care valoarea culturală se intersectează inevitabil cu cerințele pieței de consum.

Cercetarea de față pornește de la întrebarea: cum se adaptează un meșteșug tradițional – profund legat de ritmurile locului și de imaginarul comunității – la noile dinamici economice și culturale ale prezentului, fără a-și pierde semnificația?

Pentru a putea răspunde, vom analiza această evoluție, concentrându-ne asupra modului în care ceramiștii contemporani din Horezu răspund provocărilor impuse de un mediu comercial aflat în continuă schimbare. Extinderea canalelor de distribuție – de la târgurile tradiționale la magazine de suveniruri, galerii de artă și platforme online – a generat o diversificare vizibilă a paletelor cromatice și a repertoriului de forme, adaptări adesea modelate de preferințele explicite ale consumatorilor. Astfel, aspecte precum utilizarea astăzi a culorilor vii, formele neconvenționale sau decorurile tematice reflectă nu doar creativitatea meșterilor, ci și o receptivitate crescută față de cerințele pieței.

Din perspectivă antropologică, această tranziție implică o reevaluare a graniței dintre autenticitate și inovație, între continuitatea repertoriului tradițional și

presiunile adaptării comerciale. Cercetarea utilizează metode calitative – observație participativă în atelierele de olari din satul Olari (Horezu), interviuri cu meșteri, respectiv comercianți și analiza comparativă a pieselor ceramice vechi și noi – pentru a surprinde mecanismele subtile prin care patrimoniul viu este menținut și transformat. Propunem, în final, o reflecție asupra sustenabilității acestui meșteșug în contextul patrimonializării și al economiei culturale contemporane.

Decorarea vaselor cu ajutorul cornului (motiv avimorf – cocoș). Georgeta Popa – iulie 2023.

SIMBOL, TRADIȚIE ȘI ORTODOXIE ÎN SATUL ROMÂNESC – DIMENSIUNI ANTROPOLOGICE

CZU: 392:572

Ion TIȚA-NICOLESCU

Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești, Golești, România.

claudiutita2005@yahoo.com

Cuvinte-cheie: creștinism; obiceiuri populare; etnologie; religie; spiritualitate.

Studierea și interpretarea pertinentă a simbolurilor trebuie să aibă drept criterii, înainte de toate, buna cunoaștere a fenomenului și sincretismului religios, păgân și creștin, o temeinică cunoaștere a sistemelor filozofice care au stat la baza învățăturilor creștine din primele veacuri și, nu în ultimul rând, a tradițiilor populare românești. Modul în care satul românesc a conservat străvechile elemente de cult precreștin îl definește ca o lume aparte, cu sensuri și trăiri proprii. Țăranul român, cu caracterul său mistic, a dat fiecărui element teluric sau astral, care-i puteau influența viața, o conotație spirituală și a redus până la nivelul său de înțelegere întregul univers cunoscut, adică complexa structură a creației divine. Figurile geometrice, cu sens de simbol, au devenit reprezentări ale atributelor lui Dumnezeu și l-au apropiat pe omul simplu și muritor de veșnicia, bunătatea, sfințenia sau iubirea Creatorului său. Remarcăm faptul că cea mai mare parte a acestor alegorii se regăsesc în vechile religii cosmice, așa cum sunt cele mesopotamiene, iar cercul sau discul este unul dintre ele. În lumea satului românesc remarcăm faptul că o mare parte dintre troițe sunt concepute cu o cruce a răstignirii înscrisă într-un cerc. Fără cunoștințe teologice adânci, țăranul român, neștiutor de carte, a reușit să-și definească de o manieră clară „hristocentrismul” în care trăia, fără a confunda învățătura creștină despre creație cu mitologia antropogonică.

Simboluri solare și vegetaționale pe ușa de la intrarea în pronaos a bisericii cu hramul „Dimitrie cel Nou” din Muzeul în Aer liber de la Golești (1814).

ARHEOLOGIA CUNOAȘTERII. STRUCTURILE SIMBOLICE – FORME DE REDESCOPERIRE A SENSULUI

CZU: 902:738

Delia SUIOGAN

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, România; Centrul Universitar Nord din Baia Mare, Baia Mare, România.

deliasbm@gmail.com

Cuvinte-cheie: ceramică; memorie; evoluție; comunicare; înțelegere.

Simbolurile nu pot fi privite doar ca mărturii ale trecutului, ci ele sunt reprezentarea unui mod de a fi, dar și de a gândi Lumea în toată măreția ei. Simbolurile culturale sunt purtătoare de memorie, ele fac posibilă nu doar supraviețuirea unor civilizații, ci permit acea regenerare continuă a acestora. Dacă ne raportăm la o evoluție a culturilor sau a civilizațiilor, va trebui să avem în vedere și dinamismul structurilor simbolice.

Joc de duminică în Borod, Bihor, 2025, la care au venit și lăturenii, tineri din Valcău, Sălaj.

Simbolurile rămân vii și se vor actualiza ori de câte ori se va încerca o interpretare corectă a unui fapt cultural. Simbolul și, mai ales, sistemele simbolice vor fi capabile, dincolo de vreme, să organizeze înțelegerea, să ne permită să redescoperim sensuri considerate pierdute. Simbolurile vor fi privite ca instrumente ale cunoașterii, o cunoaștere superioară, pentru că refuză speculația. Simbolurile au fost și vor rămâne puncte de comunicare între omul individual și omul universal.

Studiul își propune să ofere cât mai multe exemple care să susțină această idee. Ne propunem o „arheologie a simbolicului”, renunțând să ne oprim la sensurile generate de „contemporaneitate” și să reconstituim substanța mitică, arhetipală, capabilă să demonstreze faptul că, dincolo de aspectul lor figurativ, cuvintele, gesturile, ritmurile etc. sunt de fapt elemente ale unui complex sistem de comunicare.

VALORIZAREA DIVERSITĂȚII: PERSPECTIVA APRECIATIVĂ ÎN RELAȚIILE MULTICULTURALE

CZU: 008

Ștefan COJOCARU

Departamentul de Sociologie, Asistență Socială și Resurse Umane, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, România.

contact@stefancojocar.ro

Cuvinte-cheie: construcționism social; ancheta apreciativă; paradigma deficienței; multiculturalism.

Comunicarea noastră evidențiază importanța relațiilor interculturale într-un context global caracterizat de diversitate culturală și mobilitate crescută. În acest cadru, **perspectiva apreciativă**, inspirată din metodologia *Ancheta Apreciativă*, propune o alternativă pozitivă abordărilor tradiționale centrate pe conflicte și deficite. În loc să accentueze stereotipurile și barierele culturale, această perspectivă se concentrează pe resursele, valorile și potențialul existent în interacțiunile dintre persoane și grupuri din culturi diferite.

Abordarea are la bază **construcționismul social**, conform căruia realitatea socială și identitățile culturale sunt construite prin limbaj și interacțiuni. Astfel, diferențele culturale nu sunt fixe, ci negociate continuu în cadrul relațiilor sociale. Din această perspectivă, **dialogul apreciativ** devine un instrument esențial pentru reconstrucția simbolică a relațiilor interculturale, promovând întâlnirea și colaborarea bazată pe valorizarea alterității.

Ștefan Cojocar introduce metafora **caleidoscopului** pentru a descrie dinamica interacțiunilor multiculturale. Așa cum un caleidoscop creează imagini armonioase din aceleași elemente privite din unghiuri diferite, tot așa și relațiile interculturale pot genera rezultate pozitive atunci când sunt privite prin lentilele aprecierii, respectului și colaborării. Schimbarea perspectivei, fără modificarea elementelor identitare de bază, permite reinterpretarea diferenței culturale ca o **resursă** și o **oportunitate**.

În concluzie, perspectiva apreciativă oferă un cadru inovator pentru înțelegerea și gestionarea relațiilor interculturale, contribuind la coeziune socială, incluziune și construirea unui model sustenabil de conviețuire în societățile pluraliste contemporane.

Caleidoscopul – dinamica interacțiunilor multiculturale.

INCREASING EQUITY OF THE EDUCATION SYSTEM IN ROMANIA THROUGH SCHOOL DESEGREGATION

CZU: 37.014(498)

Luminița COSTACHE

UNICEF Romania, Bucharest, Romania.

lcostache@unicef.org

Keywords: segregation; Roma children; educational inclusion; policy reform; monitoring system.

Since the adoption of Order 1540/2007, which first prohibited school segregation of Roma children in Romania, UNICEF has played a pivotal role in raising awareness and driving systemic change to combat educational segregation. A 2008 study supported by UNICEF revealed that 67% of schools with a high proportion of Roma students exhibited forms of segregation, catalysing policy reform. Over the past 15 years, UNICEF has collaborated with the Ministry of Education to develop targeted resources, including the School Mediator's Guide and specialized courses aimed at promoting educational inclusion.

Inclusive Education Model in Romania.

Building on extensive field research and evidence, UNICEF supported the 2016 launch of a national school desegregation initiative as part of the Quality inclusive Education Model.

In 2022 a TSI (Technical Support Instrument) project **“Support for Enhancing the Equity of the Education System in Romania”**. The TSI project for school desegregation is supported and financed by the European Union through the Technical Support Instrument and implemented by UNICEF, in partnership with the Ministry of Education and the European Commission. This effort resulted in a comprehensive legal and policy framework – Orders 6134/2016 and 5633/2019 – that includes detailed definitions, a robust monitoring system embedded in the digital reporting platform of the Ministry of Education, and accountability mechanisms. The framework identifies five protected criteria (ethnicity, disability, socio-economic status, academic performance, and area of residence) and addresses segregation across multiple levels within schools. Implemented through a vertically coordinated institutional structure, this framework represents a significant innovation in Romania’s education policy, ensuring systemic capacity to monitor, prevent, and remediate school segregation across all levels of pre-university education.

REPREZENTĂRI PRIVIND CAPITALUL SOCIAL. STUDIU DE CAZ

CZU: 316.4

Cătălin-George FEDOR

Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, Iași, România; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Chișinău, Republica Moldova.
cgfedor@yahoo.com

Cuvinte-cheie: comunitate urbană; actori sociali; resurse relaționale.

Lucrarea de față are ca obiectiv o reevaluare a conceptului de capital social și își propune să prezinte rezultatele unei cercetări de teren realizată într-o comunitate urbană de mărime medie din România. Demersul nostru pornește de la premisa că acest tip de capital poate fi un vector de preservare a identității locale și, implicit, o bază importantă pentru proiectarea viitorului comunității. Capitalul social este definit în această lucrare ca fiind ansamblul normelor de reciprocitate și de încredere generalizată între membrii unei comunități.

Cercetarea este de tip cantitativ și urmărește modul în care membrii comunității reacționează la inițiativele de dezvoltare propuse de diverși actori sociali: autorități locale, centrale, instituții internaționale sau persoane de încredere din comunitate.

Studiul evidențiază faptul că această resursă nu este uniform distribuită și nici percepută în mod identic în rândul diferitelor grupuri din aceeași comunitate. Rezultatele scot în evidență faptul că reprezentările membrilor comunității sunt diferențiate în funcție de vârstă și nivelul de pregătire educațională. În mod particular, analiza comparativă între tineri, adulți, persoane mature și vârstnici oferă o imagine clară a modului în care percepțiile asupra dezvoltării comunitare și viitorului diferă între generații.

Concluziile subliniază faptul că în conștiința colectivă coexistă multiple viziuni asupra viitorului comunității, iar capitalul social joacă un rol esențial în conturarea acestora. De aceea, capitalul social capătă o valoare practică actuală, adaptată în funcție de experiențele și așteptările grupurilor implicate.

Capital social – reciprocitate și încredere.

DE LA PATRIMONIUL LA HASHTAG: STRATEGII DE IDENTITATE VIZUALĂ PENTRU MUZEELE DIN REPUBLICA MOLDOVA

CZU: 069.5:008

Ștefan CHELBAN

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”, Butuceni, Republica Moldova.
chelbanst@gmail.com

Cuvinte-cheie: branding; identitate vizuală; patrimoniu; public.

În societatea contemporană, muzeele joacă un rol mai important ca oricând în conservarea, protejarea și promovarea patrimoniului cultural. Însă, într-un peisaj cultural tot mai aglomerat, dominat de conținut conceput special pentru a capta rapid atenția, muzeele sunt nevoite să se adapteze pentru a rămâne relevante și competitive. În acest context, branding-ul muzeal devine un instrument esențial, contribuind atât la atragerea unui public diversificat, cât și la consolidarea poziției instituției în conștiința colectivă.

Una dintre cele mai eficiente modalități prin care un muzeu își poate afirma identitatea este prin dezvoltarea unei identități vizuale coerente. Aceasta nu doar diferențiază instituția într-un mediu concurențial, ci creează și o conexiune emoțională și intelectuală cu publicul. Vizitatorul modern nu mai caută doar informații, ci își dorește o experiență memorabilă și relevantă. Astfel, identitatea vizuală capătă un rol central, fiind adesea prima interacțiune a publicului cu muzeul.

De la designul logo-ului și al paginii web, la conținuturile publicate pe rețelele sociale, aspectul materialelor promoționale și amenajarea spațiilor expoziționale – toate aceste elemente trebuie să fie coerente și armonizate pentru a transmite un mesaj unitar și atractiv.

În Republica Moldova, însă, muzeele se confruntă cu o veritabilă criză de identitate, cauzată de o serie de factori precum paradigmele de lucru învechite, resursele umane și financiare limitate, precum și interesul scăzut al publicului față de oferta culturală. În plus, branding-ul muzeal rămâne un subiect slab cercetat în mediul academic local, ceea ce accentuează nevoia unei abordări analitice și aplicative. Prin urmare, considerăm oportună realizarea unui studiu

care să evidențieze oportunitățile de modernizare a strategiilor de comunicare și interacțiune cu publicul în cadrul muzeelor din Republica Moldova.

Logo-ul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” (Autor: Sergiu Gabura).

MUNTELE GERIZIM: MOȘTENIRE RELIGIOASĂ ȘI CULTURALĂ

CZU: 902+411.16'04

Olivia HÎRBU

Departamentul de Hungarologie, Studii Iudaice și Rromani, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea din București, București, România.

hirbu.i.olivia@gmail.com

Cuvinte-cheie: samariteni; iudaismul antic; templu; Samaria; Ierusalim.

În studiul de față doresc să abordez din perspectivă antropologică comunitatea samaritenilor din Israel. Samaritenii au origini comune cu iudeii și se identifică ca fiind cei care practică iudaismul adevărat. Urmează propria Tora, cunoscută sub numele de Tora samariteană. Nu recunosc autoritatea Talmudului și consideră Muntele Gerizim, nu Ierusalimul, drept locul sacru de cult, unde merg în pelerinaj.

Cercetările arheologice pe Muntele Gerizim, din Israel, au început în anul 1983 și au durat până în anul 1998. Ca rezultat, în urma excavărilor, arheologii au identificat sub vestigiile unei biserici bizantine, din secolul al V-lea, un templu. Au fost găsite ziduri, porți, altare, sugerând ca fiind elementele unui templu evreiesc, care a fost distrus de romani în anul 70 d. Hr. Pe lângă cele menționate mai sus, s-au descoperit atât inscripții în marmură, în număr de 480, cât și monede, în jur de 13.000. Preponderent, inscripțiile erau gravate în proporție de 90% în limba aramaică antică. Cât despre cele 10% – erau scrieri fie în ebraică, fie în greacă.

În timpul cuceririi asiriene, o mare parte din samariteni au fost exilați și, în locul lor, regele Sargon al II-lea a adus populație din Babilon, Cuthah, Avva, Hamath. Populația a trecut printr-un proces de fuzionare. Puținii samariteni care rămăseseră au fost asimilați de către colonizatori. Relația tensionată dintre iudei și samariteni, care este atestată și biblic, are ca punct de plecare puritatea practicării religiei.

Cu toate acestea, credința comunității a mai fost pusă la încercare. În timpul domniei cruciaților, samaritenii au fost forțați să se convertească la creștinism, iar odată ce mamelucii au preluat puterea, au impus convertirea la islam și au transformat centrul Shechem într-o moschee.

Prin urmare, constat un tipar în cadrul comunității: afirmarea credinței.

Muntele Gerizim din Israel. Loc sacru pentru comunitatea samariteană.

Participarea în cadrul Conferinței Științifice Internaționale „Arheologie interdisciplinară: metode, studii, rezultate” este susținută de Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea din București, București, România.

Casa Editorial-Poligrafică Bons Offices SRL
Chişinău, str. Feredeului 4/6, MD-2005
Tel./fax: +37322 50 08 94
Tel.: +37322 50 08 95, +37322 27 66 44
E-mail: bons@bons.md

